

АДРИАН РОГОЗ

ЦЕНАТА НА БЕЗДНАТА

Превод от румънски: Веселина Георгиева, 1982

chitanka.info

„Този, който решава една задача, оставя след себе си не само своя собствен опит, а и пет милиарда години еволюция.“

У. Рос Ашби „Какво е мислещата машина“

„Сънува дълга шахматна партия... започнала преди столетия; вече никой не беше в състояние да каже в какво се състои първата награда, но се носеха слухове, че била огромна, може би дори неизмерима.“

Джордж Луис
Бърджис „Тайното чудо“

„Ето какво значи съдбата: да си лице в лице и нищо друго освен лице в лице.“

Райнер Мария Рилке
„Осем елегии от Дуйно“

В момента, в който планетата се появи в илюминатора като питащо око, Дав Богар съзря опасността, но той или не пожела, или не можеше да се върне: гравитацията се беше увеличила толкова много, че космическият кораб трябваше да кацне. Завладя го измамливо лошо настроение, нещо подобно на глад, който пресича желанието за ядене. За Дав обаче дори този странен и обезпокояващ признак, бе само повод да се одързости. Това положително се дължеше на дългото въздържание, но и на причина, стояща по-високо от въздържанието или по-дълбоко: леката му смахнатост. Така че той спокойно направи маневрите, необходими за кацането, дори зърна ухиленото си лице в наклонения блясък на командния лост. „Безумеца на въздушното

пространство!“ — спомни си той прякора, който се бе утвърдил в границите на една четвърт от Галактиката.

Хиленето му се превърна в детска, обезоръжаваща усмивка, после лицето му стана сериозно. Нямахше какво друго да прави! Трябваше да продължи неумолимо пътя си, както поетът твори стихове, без да може да се откаже, както слънцето свети от собствения си огън.

Преди да докосне почвата, Дав пусна сонда, която бързо му съобщи редица физически данни за планетата. Някои от тях бяха доста подозрителни. Слойт от атмосферата, съдържаща кислород и хелий, не беше много дебел; в замяна на това имаше по-високо налягане, по-голяма плътност, отколкото позволяваше силата на притеглянето. Това несъответствие не разтревожи много Дав; напротив, сякаш по-скоро го зарадва. Странно изглеждаше и релефът. Не се виждаха реки и планини, които можеха да докажат съществуването на някакъв живот, или поне орогенни^[1] прояви, нито пък кратери, специфични за мъртвите небесни тела. Повърхността беше покрита с възвишения, обаче те нямаха формата на пресечен конус, а приличаха на безкрайни вериги от хълмове и придаваха на планетата вид на океан, чиито вълни са замръзнали внезапно.

Въздушният кораб заби краката си в почвата, керемиденочервена от лъчите на слънцето, което Дав виждаше ясно през филтъра в отвора на шлема. Нещо го теглеше неудържимо навън. Имаше възможност да се предпази от всякаква позната радиация, но той се ограничи да отстрани само истински вредните лъчи. Още не можеше да съобрази до каква степен тази притегателна сила идва отвън и доколко се увеличава от собственото му огромно нетърпение. Впрочем каква наивност беше да вярва, че тъкмо сега, след толкова горчиви разочарования, е открил мястото на своите търсения! Но именно тази неизчерпаема наивност му вдъхваше сила да обикаля из пространствата, преследвайки една химера.

Ето защо Дав напусна кораба без съжаление и страх. Може би само опасението, че отново ще се разочарова, предизвикваше у него известно раздражение.

Настани се в малкия си летателен апарат, в който струпа храна и бутилки с вода и въздух за една седмица. Извиси се на голяма височина, за да обхване по-широка гледка, и полетя над безкрайните

извивки на хълмовете, които сега му се струваха досущ като гигантски гънки.

На хоризонта към югозапад съзря някакви тъмни точки! Като се приближи, Дав разбра, че са космически кораби. В далечината забеляза и други. Все повече неподвижни кораби се нижеха върху почвата като гора от менхири. Вероятно бяха няколко хиляди. Дотук сякаш всичко се покриваше с приказките на Гутрие. Дали съществува и отворът, който всмукваше космонавтите в дълбините на планетата? Дав направи няколко обиколки над мрачния пейзаж. Летеше на малка височина и през далекогледа би могъл да различи даже следи от стъпки. Изведнъж забеляза сред този безжизнен космодрум това, което най-много го интересуваше: кратер като фуния с грапави вътрешни стени.

Обладан от същото двойно усещане, че нещо го привлича и тласка едновременно, Дав кацна недалече от голямото гърло; ако легендите бяха верни, гърлото щеше да го погълне. Натъпка в раницата си повече пакети с храна и бутилки, после решително се запъти към входа, който водеше към гълбините на странната планета. Изправените като колони космически кораби, които ограждаха мястото, създаваха зловеща гледка; космонавтите, долетели е тях дотук, бяха загинали. Почувствува отвращение. Какво ли значеше това усещане, че му се повръща: дали не беше инстинктът за самосъхранение? От срещуположната страна към тъмната уста се запъти тялото на огромно мекотело. Дав едва сега разбра истинското положение. За разлика от него, който беше дошъл нарочно в това звездно гробище, за да разкрие загадката му, отсрещното живо същество се съпротивяваше на силата, която го дърпаше. И странното е, че именно собствената воля на Дав, която го доведе тук, сега му позволяваше да се държи до известна степен свободно.

Като нагласи пред отвора на шлема си увеличаващия екран, той видя не само отчаяните усилия на съществото, което приличаше на октопод — мускулите на пипалата му сякаш се движеха под заповедите на ужаса, но и една много важна подробност, то несъмнено беше облечено в костюм на космонавт. Следователно пред него се мяташе не някакъв абориген, а мислещо създание, като него чуждо за тази планета. От време на време тялото на създанието изпускаше като

сигнали за тревога множество светлинни лъчи и всеки път Дав усещаше близостта на отвратителната опасност.

Щом стигна до ръба на фунията, странното главногo животно беше повлечено към дълбочината. Цялата му съпротива се бе оказала безполезна.

С няколко крачки Дав мина разстоянието, което го отделяше от гърлото, зинало сред космическите кораби. Високомерието му беше по-силно от страха. Значи, пияницата Гутрие беше прав. Координатите на планетата, описанието на релефа, изоставените космически кораби, всмукващата фуния, всичко съвпадаше и отговаряше на уж фантастичните информации, събрани при безкрайното му пътуване из Галактиката.

Платформата, на която беше стъпил Дав, плавно го отвеждаше надолу. Наоколо беше тъмно.

Слизането не продължи много, след това хоризонтална подвижна лента го понесе бързо напред. Едва тогава се сети да запали атомната си лампа, поставена отпред на шлема. Коридорът, по който се движеше, приличаше на минна галерия. И този път Гутрие беше казал истината, макар че никой не даваше ухо на неговото дърдорене на пропаднал космонавт, скитащ из вертепите в покрайнините на Галактиката. Само лудият Дав му повярва. Но как да не повярва на бръцолевенето на стареца, изтръгнало се между две кани със згromб, щом то за Дав значеше основна брънка от веригата, която свързва съмнителното съдържание на басните със съвременната действителност. Само някогашният Шлиман се осмелил да търси легендарната Троя, като се повел по разказите на древния Омир. Но Омир, който и да е бил той, е оставил необикновено произведение и самото то е доказателство за гениалност. Докато Гутрие беше за случайните си слушатели само пиян самохвалко. Дори и Дав не му вярваше изцяло. И все пак...

Въпреки че се бе приготвил за нещо необикновено, истински се изненада, когато след около час пътуване ескалаторът го стовари в огромно като панорама помещение. Тъй като повечето от създанията, които видя, не бяха антропоморфни, Дав би взел мястото за музей по космобиология, ако мизансценът не създаваше впечатление за архаична чакалня на аерогара.

Забеляза поведението на главногото, пленено преди него: олюляваше се, сякаш зашеметено от това зрелище.

Стотици погледи се обърнаха мълком към двамата новодошли.

Дав огледа тълпата от толкова разнообразни създания. Сред групите от паякообразни животни, прилични на насекоми или кълбовидни, с радост забеляза няколко същества, които приличаха на човека. После зърна нещо, което внезапно учести ударите на сърцето му: край стените бяха поставени... многобройни маси за шахмат!

В този миг Дав Богар беше много близко до това, което за него можеше да бъде щастие. Целият му живот се съсредоточи върху една мисъл, стигнала сега до кулминационната точка.

Дав се бе родил в Космоса и скоро след това остана без майка, която беше заместена с любов и строгост от баща му Грегори Богар. Момчето прояви преждевременно влечение към забавната математика. Докато гледаше как другите играят, той научи правилата на шаха, а на четиригодишна възраст започна сам да играе и веднага победи всичките си противници от „Сперанца“, както се наричаше техният космически кораб. Талантът му беше толкова очевиден, че по неписаните закони на космическите пътувания Дав изведнъж стана най-ценното благо за обикновените експедиции, които имаха за задача да превозят няколкостотин жители на Земята до Струве, удобна планета от съзвездието Касиопея.

Първото спиране при пътуването стана в Хендерсън на планетата Проксима от съзвездието Кентавър. Уулф Муни, командирът на кораба, воден от мисълта за възможна печалба, но и от скрито желание невръстният победител да си намери майстора, извести, че под негова юрисдикция се намира едно дете-чудо. Със съгласието на Грегори Богар Дав щеше да играе — до победа или симултанно — със състезатели от планетата-домакин. От панаирджийско зрелище състезанието много скоро се превърна в необикновено събитие. Изключителният талант на Дав се изяви само след няколко дни. Вестта се разпространи светкавично. Получиха покани от всички континенти, но Грегори Богар беше обещал на свой приятел от детинство да се пресели на Струве, която се намираще на осемнадесет светлинни години от Земята, и понеже, както казват поетите, беше непоклатим,

както Полярната звезда, отказа да се засели в Хендерсън, при все че му направиха много примамливи предложения.

Така че тези, които искаха да играят с малкия шахматист, имаха на разположение само осем дни, времето до заминаването на космическия кораб. Детето едва бе навършило пет години и не му разрешаваха повече от две партии на ден. Поради тези условия бе направен решителен подбор сред възможните му противници. В предпоследния ден от престоя им в хотела на космодрума дойде самият Адлен Варалаунис, шампионът на Хендерсън. Самото му посещение беше вече награда. Това бе най-дългата партия от необикновеното състезание, макар че когато Грегори Богар даде съгласието си, заяви: „Но да не продължи много... Утре тръгваме на път.“

Борбата продължи повече от четири часа и завърши с реми. Варалаунис пожела да разговаря с Дав насаме.

— Ти игра превъзходно — каза му шампионът.

— И ти игра много хубаво — отговори момчето. — Досега никой не е успял да изтръгне от мене реми.

— На мене ми се е случвало, а понякога дори съм губил. Но сега, при все че исках да спечеля, не бях в състояние. Може би ме разколеба това, че си толкова малък, но може истината да е друга... Поставях ти клопки, постоянно усложнявах играта, обаче ти винаги намираще най-доброто решение, сиреч най-простия и най-ефикасния ход. Понякога ми се струваше, че имам пред себе си шахматна машина...

— Не можах да спечеля партията с тебе — с учудване промълви момчето.

— Не забравяй, че от двадесет и една години съм шампион на една планета — сякаш се извиняваше Адлен Варалаунис. — Имам много богат опит, но не успях да те победя. Безспорно със своя ум на шахматист ме превъзхождаш. Нещо повече: не вярвам да е имало на света много хора с ум като твоя. Може би само Морфи от планетата Земя... Но макар че печелел почти всички срещи, случвало му се и да загуби по някоя игра и в същност той умрял луд. Или пък Ким Керим от Муре...

— А той как е умрял?

— Не се знае. Легендата твърди, че желаел да намери противник, който да го победи. И понеже продължавал да бъде непобедим,

построил огромна машина, на която предал всичко, каквото знаел за шаха. Но и тя не била в състояние да го бие. И един ден Ким Керим изчезнал. Може да се е самоубил, уморен от тази триумфираща самота.

— Какво значи „триумфираща“? — попита Дав и ненадейно шампионът се сети, че пред него стои петгодишно дете.

След като заминаха от Хендерсън, Грегори Богар взе странно, неповторимо решение, което щеше да поощри другите способности на Дав, но криеше и отрицателни последици: позволяваше на момчето да играе на шахматната дъска само след завършването на учебната година (а броят на срещите зависеше от успеха му в училище). Самата шахматна игра се превръщаше в награда. Вероятно знамето на любителския шахмат никога не се е развявало толкова гордо.

И докато мнозинството от ТМИ-исти^[2] и психопедагози, а да не говорим за заклетите шахматисти яростно критикуваха решението на Грегори Богар, Дав, който беше послушно дете (макар и дързък като баща си), скромно и съзерцателно (макар че сред възрастни хора не губеше самообладание), прилежен в учението (макар че се увличаше и от спорта), сметна „шаха-награда“ за не по-малко законен от другите решения, на които се подчиняваше от време на време. Защото за Дав волята на баща му беше закон. Впрочем той искрено му се възхищаваше: Грегори също имаше феноменална памет (като преводач на кораба всички го уважаваха за няколкото десетки езици на Галактиката, които владееше); обаче не е изключено възхищението на Дав да остане ненакърнено и благодарение на това, че баща му никога не беше побеждаван на шах, защото се бе отказал да играе, смятайки шахмата за хазартна игра поради неизброимите ѝ варианти.

Три години момчето удържа на обещанието си. Учеше добре и не сядаше пред шахматната дъска преди края на учебния курс. Но неговият ум стана основна звездна тема. Много преди всеки полет на борда пристигаха покани и предизвикателства. Когато кратката ваканция съвпаднаше с престоите, на Дав му беше позволено да участва в „малките шампионати“, както ги наричаше той шеговито. Удоволствието продължаваше да бъде безплатно, защото Грегори Богар отказваше да приеме всякаква награда. („Циркаджия ли искаш да станеш?“ — заплашваше той Дав.) Но не се отказваше капитанът на кораба, който скрито „уреждаше“ периодичните мачове, беше натрупал

богатство и съжаляваше горчиво, че полетът им продължава само десет години.

През това време влечението на момчето към шаха не намаля. Понеже нямаше истински партньор, започна да играе сам най-невероятни партии. За голямо свое разочарование разбра, че не е в състояние да се победи: неизменно стигаше до реми. Носеше се слух, че все пак някой го бил: едно момиченце, по-малко от него; Умна беше сираче, което командирът на кораба беше взел да отгледа и което му помагаше в домакинството. Но за тези невероятни поражения нищо положително не можеше да се каже, защото нито едно от тях не е останало записано.

Един ден (по това време Дав беше навършил единадесет години) той погази дадената дума. При един престой, по време на който „малките мачове“ бяха забранени, защото изпитите не бяха свършили, Умна дойде при него и му каза, че Уулф Муни го чака в каютата си. Когато Дав влезе, завари капитана да разговаря с някакъв възрастен мъж, изтегнат във фотьойла; имаше умни очи и както се стори на детето, беше много елегантно облечен.

— Дав — авторитетно рече капитанът, — ще изиграеш една партия шах...

— Знаете, че баща ми не ми позволява, освен...

— Нищо няма да му кажем на Грегори — засмя се Муни. — Това е известният Мер Хлавон, един от ръководителите на тази планета. Освен това е шампион по шахмат. От няколко години чака пристигането на нашия кораб. Искаше да се запознае с тебе и ето ще ти направи честта да играе с тебе...

— Не мога да погазя волята на баща си — твърдо рече Дав.

— Да поговорим с него — намеси се гостът. — Ще ми достави голямо удоволствие да те видя как играеш... Впрочем ще ти подаря тази книга — продължи Хлавон, като подчерта умишлено бъдещото време.

Дав пое дебелията и тежка книга, печатана през 2193 година в Ню Делхи. „История на шахмата от древния му произход до легендарното изчезване на Ким Керим“ — прочете той и сякаш електрически ток мина през него.

После забеляза подзаглавието: „Игра, предложена от Земята на Галактиката“.

— Не мога — изстена детето. — А с баща ми напразно бихте говорили. Той е непоклатим човек.

— И ти ли си като него? — усмихнато попита посетителят.

— Обещал съм да не сядам с никого на шахматната маса, преди да свършат изпитите — прошепна Дав, сякаш му съобщаваше някаква тайна или търсеше думите си. Той притискаше до гърди огромната книга като съкровище. Внезапно усети увереност, че няма да върне книгата, и това сложно чувство (в което мисълта за виновност се утаяваше на дъното, а над нея оставаше като трепет силният еликсир на мъжествеността) му достави странно удоволствие. Вероятно тогава Дав за първи път осъзна страстта си към шаха (а не само умствените си способности).

— И запомни — рече Хлавон, — че ще ти подаря книгата независимо от това, дали ще спечелиш или не.

Беше ясно!

Изведнъж Муни заговори с другия мъж на езика, използван от жителите на Вега, защото беше убеден, че момчето няма да разбере. Дав обаче разбра.

— А нашият договор? Пак независимо ли?...

— Не — решително го прекъсна Хлавон. — Договорът остава такъв, какъвто го подписахме: само ако хлапето победи, ще получиш патрона с елемент 114; иначе просто ще те обезщета за безпокойствието. Както и да е, единственият печелец ще си ти.

— И той — изръмжа Муни, — нали ще му дадеш книгата. Но и ти ще имаш келепир, защото ми бяха предложени и по-големи възнаграждения.

— Възможно е — студено отвърна Хлавон, — но не и от нашата планета. — После се обърна към Дав: — Е, момче, какво смяташ?

— Виждам само един начин — отговори Дав спокойно, макар че беше развълнуван.

— Значи, си намерил решение! — отбеляза развеселен посетителят.

— Какво ти казах! — възкликна Муни на същия конспиративен език.

— Ако не гледам шахматната дъска, все едно че играя сам. — Безспорно Дав каза една истина, но в същото време той не беше

напълно убеден, че като играе сам независимо с кой цвят, не е невъзможно да загуби.

— Майсторски измислено! — съгласи се Хлавон. — Досега играл ли си така?

— Никога с друг играч.

— Аз със сто и седем души едновременно. Това се нарича: блинд-сеанс.

— Със сто и седем?! — промълви Дав, развълнуван не защото това му се струваше невъзможно, а защото никога не беше се сетил да го направи. Все едно че беше открил нова великолепна игра.

— Следователно ще се състезаваме без шахматна дъска и все едно че ще сме сами...

— Ще бъдем две триумфиращи самоти — добави развеселено момчето, спомнило си думите на Адлен Варалаунис.

— Това променя положението — намеси се Муни на същия език, който смяташе, че е непознат на момчето. — В договора не е предвидено хлапето да играе без шахматна дъска. Ако завършите с реми, ще ми дадеш патрона.

— Не бъди алчен — отвърна му Хлавон. — Договорът остава така, както сме го съставили. Начинът, по който ще играем, няма никакво значение. Даже момчето каза, че това е единствената възможност да не разбере баща му.

— Не е честно! Момчето е в неизгодно положение.

— И аз ще играя така.

— Но ти си шампион в блинда...

— Да. Обаче никога не съм се хвалил, че не съм бил победен от никого.

— Не, ако не промениш договора, няма да играете. — После капитанът се обърна към Дав: — Отказах се от намерението си, хлапако, ще я отложим за друг път.

В този миг погледите на Мер Хлавон и на Дав съзаклятнически се насочиха към книгата.

— Аз не съм се отказал — натърти момчето.

— Искаш ли да повикам баща ти?

— Няма да го повикаш — с пламнали очи промълви Дав.

Може би именно защото му беше забранено да играе, когато иска, от известно време Дав си беше създал навика да се отнася към

всички житейски проблеми като към шахматна партия. И макар че жизненият му опит беше ограничен като за възрастта му, неговото решение не само теоретически беше най-доброто, но щеше да се окаже и най-непримиримото. Обаче Дав още не знаеше колко по-сложни са подбудите на човешката душа в сравнение с шахматните ходове.

Капитанът му позволи да играе. Иначе щеше да загуби цялата сделка. Това беше първото нещо, което Дав предвиди.

За изненада на противника си, който великодушно избра черните фигури, Дав твърде лесно постигна реми. Книгата беше негова. Значи, втората точка беше спазена.

Както беше предупредил капитанът, Хлавон отказа да му даде скъпоценния патрон. Оттук започнаха усложненията. Докато излизаше от каютата, Дав чу как двамата мъже се карат и се заплашват.

При тръгването си посетителят зърна момчето, което го чакаше.

— Ще му дадеш ли патрона? — попита Дав.

— Не — засмя се Хлавон, който разбра, че напразно са се опитали преди малко да скрият тайната на договора. После промени темата: — Хареса ми как поддържаше атаката против сицилианската...

— Против какво? — учудено попита Дав.

— Не знаеш ли какво значи сицилианска партия?

— Не.

— Нито царски гамбит?

— Не.

— Хм! — усмихна се под мустак шампионът. — Трябваше да очаквам такова нещо.

— Какво е трябвало да очакваш?

— Нищо. Като разлистиш тази книга, ще научиш всичко, което не знаеш или по-скоро което знаеш. А сега ми кажи: нарочно ли се стремеше към равна игра.

— Да. Стори ми се, че по този начин ще ти се отблагодаря за подаръка...

— И таз добра! Но можеше да загубиш...

— Напротив. Ако при двадесет и осмия ход те бях притиснал, щях да спечеля. Но си признавам, че се изплаших...

— Испитал си страх! — радостно викна другият.

— Изплаших се да не ти се отблагодаря прекалено много. Това значеше да загубиш патрона...

Мер Хлавон обгърна момчето с дълбок поглед, в който се преплитаха удивление, гняв и донякъде нежност.

— Ей, хлапе! — измърмори той.

— Вярно е — засмя се Дав. — Наистина се изплаших.

— Едва сега разбрах. При двадесет и деветия ход, след като ти се подвоуми, преминах към атака. Всеки друг щеше да загуби.

— И ти ли щеше да загубиш, ако беше на моето място?

— Мисля, че да. Обаче ти игра толкова точно, просто и силно, че краят ми се стори вихрушка, която ни отнесе към реми. Ето защо заслужаваш книгата, ако все още имаш нужда от нея. Във всеки случай, ако някога съм ти необходим, знай, че на тази планета имаш един приятел — с тържествен глас заяви Мер Хлавон.

---

[1] От орогенеза — планинообразуване. Б.р. ↑

[2] ТМИ-ист, специалист по техниката на машинната информация, потомък на някогашните радио- и телевизионни журналисти. Б.а. ↑

Уулф Муни не беше по-лош от много други капитани, наети на работа от Галактическата федерация. Отлично познаваше професията си и изглеждаше доволен, че пътува само между две кътчета на Вселената повече или по-малко завладени от човека. Хората от центъра приемаха това като достатъчно доказателство за себеотрицание: не им беше лесно да намерят необходимите способни капитани, които са съгласни да прекарат половината от живота си в две-три междугалактически пътешествия. Въпреки това и Муни, както и други командири на космически кораби, изпълняваше дълга си не от преданост, а защото скитническият живот според него му даваше свобода, немислима за простосмъртните, които не мърдаха от планетите си. Той беше лишен от способностите и характера на изследователите на нови светове, но нямаше и твърдостта „да скъса с цивилизацията“. Пътуването в Космоса се надзираваше от въздушната полиция, така че и пиратството изискваше определени психически и професионални качества. И понеже знаеше, че не е надарен с такива способности и че няма изгледи да стане „корсар“ от първа величина, с примирение прие радостите от предимствата, с които се ползва всеки командир на дълги полети. Ако не допуснеше нарушение, поради което да бъде уволнен при следващото кацане, никой не се интересуваше от тъмните сделки, извършвани в пространството. Обикновено незаконните печалби на Муни идваха от контрабандата. (Впрочем злите езици нарочно изопачаваха името му, наричаха го Мъни^[1]...)

За него появяването на Дав значеше „изясняване на хоризонта“. И понеже играеше ролята на менажер, му се струваше, че е истински носител на култура, при все че подбудите му бяха долни, както ще се види много ясно по-нататък. В неговите очи на човек с неограничена власт неподчинението на момчето беше равно на бунт и несъмнено трябваше да бъде наказано. Трудната страна на въпроса се състоеше в това, че още имаше нужда от Дав. С вродената си хитрост обаче беше доловил, че момчето изпитва страст към шаха, така че сделките ще продължават...

На следващия ден капитанът разказа усмихнато на Грегори Богар, че за да постави на изпитание душевната устойчивост на Дав, му предложил да изиграе една шахматна партия, а момчето, което в началото се двоумяло, на края паднало в клопката.

Грегори, който от известно време не беше добре със здравето, изглеждаше повече съкрушен, отколкото ядосан.

Дав изслуша вцепенен упреците му. Значи, все пак са го издали. Но по-важно бе Грегори Богар да не научи за съмнителните сделки на капитана.

— Тате — продума на края момчето — трябва да ти кажа, че не беше партия като другите: между нас нямаше шахматна дъска.

— Ти ме плашиш! — възкликна Грегори Богар. — До такава степен ли те е покварила тази игра?!

При все че сърцето му се свиваше, като гледаше изпитото лице на Грегори, Дав не успя да сдържи усмивката си:

— Вярвай ми, за мене това беше като математическа задача. Все едно че не съм играл. — За да разреже гордиевия възел, той добави: — Виж какво ми подари Мер Хлавон!

И му показва книгата.

— Започнал си да продаваш този свой окаян талант! — изстена Грегори, а неговото възмущение зарадва Дав: значи, беше прав, капитанът искаше да го накаже, но и през ум не му е минало да си признае сделките.

— Онзи човек ми даде книгата независимо от това, дали ще загубя или спечеля. Така че не може да става дума за продажба. Той искаше само да види как мисля. Затова се отказах от шахматната дъска: исках да изпробвам ума си. Но ако смяташ, че съм сгрешил, моля те, прости ми. За последен път играх, преди да са свършили изпитите.

Баща му го погледна с тъга, но и с нежност, каквато много рядко проявяваше:

— За твоето щастие и бъдеще мисля, Дав, макар че понякога може да ти се е струвало, че се държа твърде строго. Нали виждаш? Болен съм... Кой знае какво може да се случи. Но доколкото ми позволяват силите, ще се боря да станеш истински човек.

— Тате — продължи Дав — знам, че ми желаеш доброто и ще направя всичко възможно, за да се гордееш с мене. Дори и не подозираш колко лесно мога да уча! Изслушай ме и моля те да не се натъжаваш. Ти веднъж ми каза, че шахматът е хазартна игра. Може и да си прав. В тази книга пише, че не е възможно да се изчисли общият брой на шахматните партии, но се посочва, че той е по-малък от 10 на

107.5 степен. Фантастично число! Човешкият ум е безсилен да го обхване. Но все пак си помисли: аз никога не съм губил партия! Това нещо не може да се случи с нито една хазартна игра. Тук има някаква загадка и колкото много те обичам, толкова силно желая да я отгатна. Не ме спирай, нека го сторя!

— Дори да е така, няма да разбулиш загадката, като играеш. Решенията винаги се намират много по-дълбоко. Съжалявам, детето ми, но няма да избегнеш учението — добави Грегори с бледа усмивка.

— Тате — викна сияещ Дав, — обещавам ти, че няма да играя шах дори след изпитите.

Трогнат, Грегори прегърна сина си. Дори и не подозираше, че в ума на момчето се мярна демоничният ход, с който слисваше противниците си: защита, която в същото време беше заразяваща атака. Като не играе повече, ще изпълни обещанието си и ще накаже подлия капитан!

Дав с болка забеляза, че здравето на Грегори Богар все повече се влошава. Той сякаш искаше да победи злото с душевните си качества, затова се стараяше с всички сили да облекчи страданията на баща си, като непрекъснато му създаваше поводи за радост. Паметта, умът и усилията помогнаха на Дав да завърши блестящо училището. Всичките учители хвалеха трудолюбието и ума му, но най-много го ценеше главният навигатор:

— Имаш страшен син — рече той веднъж на Грегори. — В него виждам най-добрия си помощник, макар че е на четиринадесет години, а след това ще може и да ме замести...

— Щастлив съм от това, което ми каза — отговори старият Богар, — но не вярвам, че синът ми ще тръгне по този път. Целта ни е да се заселим на Струве, където ни очаква приятелят ми, който ни покани.

Дав също знаеше желанието на баща си, но мисълта, че полетът им някога ще свърши, не му доставяше удоволствие, макар и да не го казваше. За него истинският живот беше звездният. Къде другаде освен в обширното пространство можеш да изпиташ възторженото чувство, че звездите се отдръпват встрани от стремителния ти път? Истина е, че градовете на планетите значеха и „малки мачове“, които бяха толкова забавни, но решението да не играе повече разпиляваше и тази магия.

Обаче решението на Дав да не играе с живи хора не значеше, че не може да играе сам или с големите майстори в миналото. В това отношение подарената от Мер Хлавон книга беше неизчерпаема мина. След като я прочете на един дъх, той си преписа няколко десетки изключителни партии и започна да ги преиграва по оригинален начин. Неизменно избираше победения цвят и търсеше най-последните ходове, от които би могъл да промени съдбата на битката. В партиите, завършили наравно, играеше ту с белите, ту с черните фигури и откриваше победните ходове, най-близки до финала. Като прилагаше този метод, на Дав му се струваше, че пред него седят великаните, разтърсили нявга арената на шахмата. Някои от знаменитите игри, завършили наравно (на Щайниц с Ласкер, на Калабланка с Алехин, на Спаски с Фишер или игрите на Ким Керим с неговия шахматен робот), наистина го караха да мечтае, но изобщо силата на древните колоси не му се виждаше чак толкова голяма.

Ала най-странно му се струваше това, че серии от партии и техни варианти носеха имена, според него лишени от всякакво значение. Все пак можеше да разбере това, че някои начални ходове или гамбити напомняха за майсторите от древността, създали тези конфигурации, макар и той да ги е използвал безброй пъти, без да им знае имената. Но една партия да се нарича испанска, староиндийска или сицилианска направо му се струваше безсмислено! В ума на Дав дори не съществуваха варианти в общоприетия смисъл. В същност това беше най-ужасното откритие, което направи, докато четеше книгата, подарена му от Мер Хлавон. Древните играчи са унищожавали шахмата, защото са го раздробявали на секвенции, несвързани помежду си, или ги присъединявали една към друга съвсем случайно и произволно. Може би само някои от необикновените играчи като Морфи, Алехин или Аруариа са виждали върху дъската с 64 квадрата нещо друго извън подреждането на мрачни и строги структури. За Дав всеки ход на шахматната дъска се свързваше с някакъв цвят.

Започналите партии, в които преобладаваха бързи атаки на двата фронта, пораждаха представата за празно пространство, набраздено от редуващи се светкавици в червено и оранжево. По-бавните, но по-сурови удари на комбинативните ходове, обградени от напредването на пешките, му напомняха бойно поле, около което се извиваха жълт и

зелен цвят, пресечени кога от светли, кога от тъмни линии. Картината на битката можеше след това да му внуши синя звезда с тъмни или ярки лъчи според това дали маневрите бяха по-скрити или по-явни, а може и лилава или тъмновиолетова звезда, показваща с дългите си и тъмни лъчи върховна схватка, която се колебае между крайна блокада и фатална експлозия.

Без да знае, Дав беше съзрял в криволиците на шах мата съответните цветове, които друг един необикновен младеж бе открил в звуците преди векове. Вероятно той никога не бе чувал за Рембо, чиито сонети сякаш затварят в себе си цяла космогония, но за Дав от безбройните образци на царската игра извираха неизчерпаеми музикални сияния.

Обаче усещането на звуците се роди по-късно благодарение на Умна. Двете деца израснаха заедно и силната привързаност между тях растеше непрекъснато. Фактът, че нямаха майки, спомогна за укрепване на приятелството им, а вероятно и строгостта, с която възпитаваха децата си Грегори Богар и Уулф Муни. (Наистина при все че беше втори баща и караше Умна да върши много домакинска работа, Муни не я обичаше по-малко, отколкото Грегори сина си.) Несъмнено нито едно от децата не би могло да си представи живота без другото.

Странно беше, че Умна — както и Грегори Богар — не обичаше шахмата. Тя твърдеше, че за нея по-жива игра представляват музиката и цветята. Момчето беше изненадано и до известна степен се натъжи от тази неприязън, проявена от хората, на които държеше най-много. Но въпреки че се подчини на желанието на Грегори Богар, макар и привидно, към Умна имаше обратното отношение: по време на ваканциите непрекъснато ѝ досаждаше с шахматната дъска. И момиченцето приемаше да играе с него, при все че истинско удоволствие ѝ доставяше не шахматът, а необузданата страст на момчето, шегите и майсторството, които беше в състояние да покаже върху сцената с фигури. Дав играеше шахмат с Умна така, както лъвът нежно се боричка с лъвчето си. И понеже тя беше схватлива, успя да запомни много „тайни“, благодарение на които често успяваше да бие възрастни играчи от „Сперанца“. Все пак шахматът не ѝ харесваше и не пропускаше случай да го каже на Дав. Неговото упорство да застави Умна да види красотата, както я беше открил той, в същност беше

абсурдно. Но Дав не го осъзнаваше и при съпротива от страна на момичето продължаваше да постъпва абсурдно: позволяваше ѝ да печели, дори нещо повече — тласкаше я натам.

Ламб, главният навигатор, даже го дразнеше:

— Мене никога не си ме оставил да спечеля, макар че аз те научих да играеш, а на Умна ѝ позволяваш.

— Откъде знаеш? — почти изплашено попита момчето.

— Тя самата ми каза, след като ме победи — шеговито отговори Ламб и многозначително повдигна дебелия си вежди. — Похвали се, че може да победи всеки, дори и тебе, когато пожелае.

Дав се изчерви до върха на ушите, но не защото накърниха славата му на непобедим, а защото Умна бе издала тайната, която той считаше само тяхна.

— С нея е друго — неясно измънка той. — Тя е момиченце.

— Момиченце, момиченце — промълви навигаторът, — но успя да ме победи.

— Не умееш да играеш, затова те бие.

— Тогава и ти не умееш.

— Не може да се каже, нито че ме е победила, нито че съм се оставил да ме победи.

— А какво може да се каже, моля?

— То не беше шахмат. Беше нещо като игра на игра...

— Игра на игра ли?! — рече Ламб и се засмя с глас. Всъщност чрез чистото удоволствие Дав беше преоткрил обратния мат.

През онези героични времена, когато едва се създаваха несигурните нишки на междузвездните полети, всяко пътуване, което изискваше най-малко няколко години (въпреки светлинната енергия, използвана от мнозинството космически кораби, свръхсветлинните скорости още се срещаха рядко), съдържаше и известен риск. Ако някои от опасностите бяха природни (например метеоритите, едно рядко премеждие, но вероятността да се случи нараства с пропътуваното разстояние), то други се пораждаха от отрицателните последици на техническия прогрес или от контакта на светове, често пъти съвършено различни. Космическото пиратство не беше премахнато въпреки отчаяните усилия на звездната полиция и

решенията на Галактическата федерация за осигуряване безопасността на полетите.

При последното кацане, преди да пристигнат на Струве, на Муни му съобщиха, че в тази зона е забелязана космическа фрегата, която нападнала и отвлякла няколко космически кораба. Посъветвах го да изчака, докато полицейската флотилия залови бандитите, обаче командирът на „Сперанца“ продължи пътуването си, защото сметна, че вероятността да се срещне с разбойниците е много малка.

До края на полета оставаха само осем месеца. Дав беше навършил седемнадесет години, а Грегори Богар, когото болестта прикова на легло, се успокояваше с факта, че сега синът му беше помощник-навигатор. Разбира се, той би предпочел друга професия, по-малко свързана с Космоса, но се утешаваше с това, че Дав, благодарение на придобитите познания, все ще може да постъпи в някакъв институт на Струве. А момчето, усещайки, че приближава смъртта на баща му, не искаше в нищо да го разочарова.

И ето че стана нещо, което щеше да постави на дневен ред шахматните способности на младия Богар, но по съвсем неочакван начин. Това, което Муни смяташе за невероятно, все пак се случи, разбойниците препречиха пътя им и ги предупредиха да се предадат. Борбата не продължи дълго, но завърши гибелно за космическия кораб на Муни. „Гепард“, фрегатата-пират, имаше не само по-силно оръжие, но и по-напреднала техника в областта на навигацията.

Разбойниците завладяха „Сперанца“. Шефът им, един великан, който, изглежда, нямаше повече от четиридесет години, заповяда членовете на екипажа и пътниците да бъдат затворени в петте големи зали на пленения космически кораб. Посети ги подред, представи се като държавен глава: Ларн Трети, и ги увери, че ще останат живи, но ще ги изпратят на пиратския планетоид, който се нуждаел от работна ръка.

— Съжалявам — добави той, — че съдбата ви изпречи на пътя на „Гепард“. Но това в края на краищата няма никакво значение. Ще се убедите, че животът ви сред нас няма да е толкова труден. Знаем, че с вашия манталитет на „планетни влечуги“^[2] няма да свикнете лесно с мисълта, че сте се откъснали от така наречения цивилизован свят. Но не забравяйте, че много империи са се родили благодарение на пиратите.

Ларн Трети имаше умно лице, което съвсем не бе страшно, но нещастните хора го гледаха ужасени.

— Както виждате — рече той в заключение, — нашите намерения, колкото и да е странно, не са кръвожадни. Въпреки това по-голямата част от моите момчета са безмилостни, това го изисква трудната професия, която упражняваме. За ваше добро ви събрах, тук и ви съветвам да не се опитвате да бягате.

Докато слушаха Ларн, всички бяха убедени, че са затворени в залите, за да могат „безмилостните“ спокойно да ограбват каютите. Но какво можеха да сторят?

Докато техниците отстраняваха повредите, причинени на „Сперанца“ от артилерията на „Гепард“, други пирати се занимаваха с описване на имуществото, намерено на завзетия космически кораб. Същевременно се правеха списъци на пленниците (откъде идват, пол, езици, които говорят, степен на обучение, професия, какви връзки поддържат с хора от планетите).

Нито Грегори Богар, нито Дав споменаха нещо за играта на шах. Обаче стана известно, че Ларн Трети е научил за таланта на помощник-навигатора. Някои приписваха това издайничество на самия Муни, а развитието на събитията потвърди предположението.

Един ден Дав беше повикан в кабинета на Ларн.

— Чух, че от около четиринадесет светлинни години никой не е успял да те победи в шахмата — усмихнато рече великанът. — Надявам се, че ще приемеш да изиграеш и с нас няколко партии...

— Бих приел — отговори младият Богар, — но съм обещал на баща си, че няма да играя повече...

— Виждам, че баща ти е още жив — каза Лаон и погледна списъка върху масата. — Макар че е тежко болен... Щом си му обещал, пак от него би могъл да получиш разрешение...

Думите на пирата не бяха изречени враждебно, но те можеха да бъдат заплаха.

— Ще ми позволиш ли да говоря с баща си? — предпазливо попита Дав.

— Естествено — съгласи се Ларн. — Всъщност си помислих, че на тебе ще ти е по-трудно, и затова помолих капитан Муни да разговаря с Грегори Богар.

— И ако баща ми не се съгласи? — попита Дав, доловил нова хитрост на Муни.

— Ще съжалявам и толкова. Нищо няма да ви се случи като последица от моя гняв. — Но като видя недоверчивия поглед на момчето, продължи: — Никой не може да бъде заставен да направи нещо против волята си. Защо мълчиш? — попита шефът на пиратите и зъбите му блеснаха в широка усмивка. След това, което се случи, моята добронамереност ти се струва съмнителна, нали? Отговори ми, не се страхувай!

— Да — призна Дав.

— Радвам се, че си искрен. И аз ще бъда. Това, че ви нападнахме, е наказуемо според някои закони; все пак ние сме убедени, че сме постъпили така, както изискват интересите на нашата планета. Но ако сме причинили зло на един безпомощен болен човек, бихме се чувствували виновни дори според нашите схващания.

Дав продължаваше да мълчи, а Ларн, комуто не се удаваше често случай да откровеничи, внезапно се плъзна по този наклон:

— От цивилизацията, с която сме скъсали всякакви връзки, ние запазахме само това, което ни върши работа — техниката, музиката и, за твоя радост, шахмата. Можех да го забраня, но сметнах, че той помага за изострянето на ума. На борда на „Гепард“ няма човек, който да не играе шах.

— Къде се намира вашата планета? — без всякаква връзка попита Дав. Този път Ларн не отговори. — Не те питам за координатите, а само за приблизителното разстояние отук...

— Какво те засяга това! — доста рязко отвърна главатарят на пиратите.

— Никак не ме засяга, но се питах колко години трябва да живеете далече от вашата планета! Изгодна ли е тази саможертва?

Ларн се засмя:

— Саможертвата не е чак толкова голяма и не поради тази причина. Докато не станеш наш човек, няма да научиш къде се намира бърлогата ни. Все пак мога да ти кажа, че не е много близко...

— Следователно „Гепард“ е свръхсветлинен космически кораб.

— Позна. — Ларн стана от стола и каза в заключение: — Е, добре, младежо, съветвам те да помислиш върху предложението ми. От това само ще спечелиш. Ако приемеш да играеш с нас, ще осигурим на

баща ти специално лечение. На борда на „Гепард“ има няколко изключителни лекари... Иди и поговори с Грегори Богар.

Дав сподели с баща си своите съмнения за Муни, но разговорът му с него беше не по-малко изненадващ: старецът вече знаеше за предложението на пиратите и се съгласи.

Неприятно изненадан, Дав долови, че зад неочакваното съгласие на Грегори Богар се крие нещо извънредно сериозно: несъмнено някаква „комбинация“ на капитана. Но каква? Все пак той не разпита болния именно заради обещанието, дадено от Ларн. Не му оставаше нищо друго, освен да се подчини на съдбата.

Първата партия се игра в огромната зала за събрания на борда на „Гепард“. Стоотици зрители се настаниха в креслата на амфитеатъра. Седнал наред с залата, Дав трябваше да играе с най-добрия шахматист на пиратите: един мъж, с не много приятно лице. Съдия щеше да бъде самият Ларн Трети. Образите на състезателите бяха възпроизведени триизмерно и десетократно, така че всички присъстващи можеха да ги виждат добре.

Преди да започне борбата, Дав се приближи до Ларн:

— Каза ми какво ще се случи, ако приема да играя. Но какво ще стане, ако загубя?

— Ще се радваме, че сме победили, обаче аз се надявам, че ти поне в началото ще спечелиш, за да бъде зрелището по-вълнуващо.

След първите ходове Дав разбра, че противникът му, макар и да играеше добре, беше несравнимо по-малко опасен от Варалаунис или Хлавон. Можеше да му отстъпи поне един топ в аванс, но навярно пиратът не би приел такъв подарък, щеше да го сметне за унижение. Поради това за разлика от противника си, който дръзко нападаше още с откриването на играта, Дав местеше внимателно, за да проучи тактиката му, и реши да му отстъпи топа към средата на спектакъла.

При все че не беше играл няколко години, остротата и силата му в пресмятането, както сам забеляза, не бяха намалели. Напротив, шахматната дъска пред него му достави неизказана наслада, която не можеше да бъде унищожена дори от мисълта, че и той самият е една пионка в друга игра, в една странна игра, ръководена от Муни.

Освен удоволствието от двубоя с истински партньор навярно за първи път Дав усети и радостта от театралното майсторство. Дотогава било затуй, че играеше със слаби шахматисти, с които приключваше

лесно и бързо, или че се състезаваше сериозно с истински шампиони бе прибягвал към клопките и лабиринтите само в краен случай. Ала сега беше заставен да протака играта с един посредствен играч и беше принуден да измисля серия ходове, чрез които неравната битка да изглежда истински напрегната.

Агресивността на пирата приличаше на фойерверк, но все пак успя да разгорещи присъстващите. Дав му позволи да полудува и неусетно засили натиска на играта си. Последва каскада от жертвувани фигури, които бяха посрещнати от по-голямата част от присъстващите като решаващи за успеха на разбойника и съпроводени със залпове от поздравления. И точно във връхната точка на ентузиазма Дав пристъпи към бързо и ненадейно нападение, и противникът се оказа победен.

За миг залата онемя. Пиратът гледеше втренчено царя си, стигнал до мат, сякаш присъстваше на фокуснически трикове. После замахна бурно с дясната си ръка и сграбчи Дав за рамото, а левия си юмрук стовари върху шахматната дъска, издавайки нечленоразделни звуци: толкова бе сигурен в победата си, че понесеният неуспех му се стори като кражба.

Стотиците пирати започнаха да викат и да освиркват, но внезапно от високоговорителите се разнесе силният смях на Ларн.

— Хареса ми! — викна той на Дав. — Игра като чистокръвен корсар.

Най-после пиратите разбраха положението, започнаха да ръкопляскат и да свиркат за победителя, а в това време победеният се оттегляше смазан. Но Дав се зарадва повече на Умна, която се доближи до него и го прегърна. Той дори не бе забелязал кога неговата приятелка в игрите се беше превърнала в пленителна и дръзка девойка, като гамбита Маршал в испанска партия. Момчето се изчерви, пронизано от трепет и замаяно от чувство, което за пръв път усети.

— Баща ми те моли да не се учудваш на нищо — прошепна момичето на ухото му. — Той ще предложи на Ларн да направиш сеанс с всички пирати. Дори да ти се стори лудост, ти приеми. Разбра ли?

— Добре — съгласи се Дав и едва тогава забеляза, че Муни разговаря въодушевено със стопанина на „Гепард“.

— Тишина! — викна Ларн Трети, застанал прав. — Чуйте какво иска този човек! Той твърди, че младият Богар може да играе

едновременно с всички нас, без да бъде победен. Става дума за един сеанс срещу 278 противници... Но капитан Муни ни предлага една сделка. Слушайте и си кажете мнението! Ако Богар победи всички ни — казва той, — ще ни даде обезщетение, но иска да ги освободим заедно с космическия им кораб. Броят на игрите, завършили с реми, ще определи броя на хората, които ще останат в плен, а една единствена партия, загубена от Богар, ще се равнява на поражение в състезанието. Да приемем ли?

В амфитеатъра се вдигна адски шум.

Дав се обърна към креслото, в което седеше баща му, и го погледна въпросително. Лицето му беше помръкнало от страдание, но той все пак успя да се усмихне и да поклати утвърдително глава. За Дав това бе като удар с юмрук в стомаха. Но това усещане не беше причинено от бледото лице на Грегори Богар, нито от страх, че може да загуби партията срещу 278 души. Смая се от факта, че баща му се бе съгласил с подобна сделка.

— Е, какво е мнението ви? — още веднъж попита Ларн, като видя, че хората му се колебаят. Бяха разбрали, че Дав играе изумително, и никак не бяха убедени, че техните обединени усилия биха могли да го надвият.

— Забравих да уточня нещо много важно — взе думата Муни. — Дав Богар ще играе с вързани очи.

Възглас на смайване изпълни залата. Пиратите не биха били пирати, ако бяха останали безразлични към този необичаен облог; сега бяха убедени, че ще спечелят: как би могъл умът на един човек да обхване толкова партии?

— Приемаме — викнаха те в страшен хор.

— Имаме ли достатъчно шахматни дъски? — попита Ларн.

— Ще имаме, ако вземем и дъските от „Сперанца“.

— Тогава наредете ги веднага. Играещите ще минат напред. Останалите да се изтеглят в дъното. Всички ли са тук?

— Само Бохорго отсъства...

— Готвачът ли? Да дойде и той — заповяда Ларн.

— А какво ще ядем след това — чу се нечий глас, вероятно на някой разтревожен лакомник.

— Засега внимавайте да не ядете бой — авторитетно извика Ларн. — Да дойде и Бохорго!

Приготовленията започнаха. На първите шестнадесет редици в амфитеатъра бяха разположени всички шахматни дъски, с които разполагаха.

— Двадесет и трима от нас нямат върху какво да играят — оплака се някой.

— Нищо — отвърна Ларн. — Двадесет и трима от вас ще наблюдават играта; ще съобщават ходовете и ще ги отразяват на калкулатора; те ще бъдат нещо като странични съдии, а аз ще ръководя оттук... А, ще трябва да уточним една много необходима подробност... — Той се обърна към Дав и го попита: — Според тебе колко време ще ти отнема всеки ход?

— Ще се стремя да отговарям веднага, щом ми съобщят хода на противника.

— Все пак ние сме много. Не можем да продължим борбата прекалено дълго. Три секунди стигат ли ти?

— Само три секунди? — чу се някакъв глас. Беше гласът на Ламб, главния навигатор.

Дав погледна към баща си. Отново го учуди бледата усмивка, която трепна върху лицето му. После потърси с поглед Муни: неговото лице изразяваше спокойна увереност, но зад тази привидност можеше да се долови странно напрежение.

— Да, стигат ми — промълви Дав.

— Много добре — продължи Ларн. — Следователно всеки от противниците на Богар ще разполага с петнадесет минути за мислене. Който не съобщи хода си на мига, когато му дойде времето — губи партията. Това важи и за Богар (пиратите се разсмяха.) — Първите десет победи измежду вас ще се откажат от отпуск за три светлинни години (Смеховете секнаха.)

— А който постигне реми или победи? — интересува се някой.

— Ще получи едногодишна отпуска, която ще прекара в Ласо на планетата Вега.

— Ва банк! — изреваха неколцина, а в това време множество гласове запяха известната песен на лютивото питие згромб, която се смяташе едва ли не за химн на планетата с домовете за хазартни игри.

Нахлузиха върху главата на Дав летателен шлем с покрита лицева част; само интерфонът го свързваше с хората около него. Понеже имаше право непрекъснато да играе с белите фигури, той си

изгради план за борба; раздели наличните 255 шахматни дъски на групи според дебюта, както правел Алехин. Вярно е, че той не е играл едновременно и „a l'aveugle“^[3] с повече от тридесет и двама души, но Хлавон е играл със сто и седем вероятно по същата система.

— Можем ли да започваме? — чу гласа на Ларн.

— Първа маса с2-с4! — промълви в отговор Дав. Забавляваше го фактът, че числото 255, броят на противниците му, се делеше на три: като разпредели в три групи по осемдесет и пет дъски, той реши последователно да пристъпи към ходовете с4, d4 и e4.

Първите премествания преминаха стремително. Дав играеше шаблонно, а по-голямата част от противниците му го следваха стереотипно, защото се страхуваха да навлизат в опасни усложнения. Било от липса на опит, било от смелост, неколцина тръгнаха по по-малко утъпкани пътеки. Не след дълго време на Дав му се стори, че ръководи голям и добре подготвен оркестър и насочи вниманието си към соловите партии, създадени от хора, които играеха по-своеобразно. От тях само девет души му създаваха някакво напрежение, а останалите бързо изпаднаха в критично положение именно поради лекомислието си. Обикновените партии се разгръщаха вяло, обаче към десетия ход играещите с черните фигури се изправиха пред океан от варианти и тогава първоначалната кротка игра вече с нищо не можеше да им помогне. Първите, които загубиха, бяха безразсъдни: започнаха погрешно и ускориха провала си. Обаче мнозина се стремяха към равна игра, което щеше да ги облагодетелствува, а Дав си постави за цел да спечели максимален брой победи, за да спаси от плен повече от своите другари. От тези съображения той усложни играта, за да застави противниците си да правят грешки. След по-малко от три часа десетки пирати изпаднаха в безнадеждно положение, но не смееха да се откажат, защото се страхуваха от заплахите на Ларн. Постепенно разбраха, че определените петнадесет минути бяха малко време, за да се изчислят сигурните ходове, и че на всяка стъпка ги дебнат уловки. Шестима от неразумните загубиха играта внезапно, защото не можаха да се справят с лабиринта, в който влязоха доброволно. Няколко десетки души се объркаха не от прекалена смелост, а от страх, че ще загубят. Сякаш от бездната на неизброимите възможности над тях се беше спуснала огромна мрежа, в края на която светеха омайващите очи на чудовищен

паяк. Над нито една шахматна дъска вече не цареше спокойствие. Всеки се намираше в драматично положение, всеки търсеше спасителния и решаващия ход, всеки усещаше около себе си гибелния полъх на неизвестното. И изведнъж главите на пиратите се сведоха над шахматните маси. Някаква вълна се понесе от дъното на амфитеатъра и се разливаше непрестанно. Съсредоточили вниманието си върху първите редици, Ларн и съдията в центъра не забелязаха това странно явление. Ако някой от играчите не отговаряше в определения миг, считаха го за победен, а изреждането на ходовете продължаваше без прекъсване. Едва когато цяла редица от състезатели паднаха като вцепенени върху масите си, Ларн се разтревожи. Обаче беше много късно. В следващия миг и той потъна в дълбок сън.

При вика на Ларн Дав вдигна лицевата част на шлема си и няколко минути стоя като поразен: хората в амфитеатъра спяха непробудно. Изведнъж проумя хитростта на Муни: капитанът се беше възползвал от перипетиите на едновременната игра, приковала вниманието на всички, и сега те бяха хипнотизирани (вероятно беше използвал апарат с инфрабиовълни).

— Ало — викна някой към Дав и той видя Муни.

— Помогни ми! Разполагаме с три часа. Да изведем нашите оттук, след това ще ги събудя. Имам величествени планове.

От бордовия дневник, намерен в кабинета на Ларн, стана ясно, че астрорефератата принадлежи на Академията по фотоника, намираща се на планетата Струве, и наскоро била пленена заедно с екипажа ѝ. От написаното Муни научи имената на пленниците и лесно ги разпозна по нашивките върху дрехите им.

— Те ще отведат „Гепард“ до Струве, а аз ще получа най-малко втора награда — похвали се капитанът.

— А за екипажа на пиратите какви намерения имаш? — попита Дав.

— Ще ги пратя обратно в тяхната бърлога...

— Научи ли къде се намира планетата им?

— Не, но те самите ще ми кажат — победоносно се захили Муни. — Веднага ще започнем да ги събуждаме един по един. Преди да ги хвърля в трюма, ще попитам всеки дали иска да го изпратя у дома му, или предпочита да го стоваря сред звездните пустини... Командването на въздушния кораб се извършва от централното

бордово табло и... те могат да задействуват спирачките само когато се приближат до някоя планета. Разбираш ли? Дори и някои да ме излъжат или да не искат да ми отговорят, от други все ще науча координатите...

— Не беше ли по-добре да...

— Не! Какъв смисъл има да ги мъкна чак до Струве?

Достатъчно е да знам къде е бърлогата им. Ще вземем с нас единствено господин Ларн Трети.

Затвореният в отделна кабина Ларн имаше възможност да разсъждава върху превратностите на съдбата си. Останалите пирати бяха хвърлени в трюма, а Муни чакаше само да проверят кои от сведенията за Ларна — планетата на династията Ларн — са верни, за да ги препрати с кораба им натам.

През тези дни на Дав му се прииска да посети Ларн Трети, за което трябваше да получи съгласието на капитан Муни. Разбира се, той се възпротиви:

— Не виждам за какво...

— Любопитен съм да знам какво мисли.

— За тази цел не е необходимо да го посещаваш. Мога да ти го кажа аз.

— Ти не си пират.

— Можех да бъда — снизходително се усмихна Муни.

— Не, не би могъл — възрази Дав, а Муни не знаеше дали да се чувствава поласкан или обиден.

— Добре — продължи капитанът, след като помисли малко. — Ще ти направя това удоволствие. Но внимавай да не пострадаш. Човек като него всякога е опасен.

Капитанът му даде един обикновен съвет, но инстинктът не го излъга: свиждането с главатаря на пиратите щеше да се окаже съдбоносно за Дав.

Когато влезе в кабината, той видя пленника, изтегнат върху легло (стъкмено между съдове с цветя от посетените планети, между странни минерали, препарирани или отлети животни и прозрачния саркофаг, в който беше поставена мумията на Хоротоно, космическия конквистадор, обожествен от местното население на Леока). Лежеше неподвижно, но очите му бяха отворени. Дав приседна до него и зачака. Обаче Ларн не му обърна никакво внимание. Дав го гледаше с

любопитство и понеже се чувствуваше господар на положението или защото го ядоса безразличието на другия, също не произнесе нито дума. След известно време той се надигна и се запъти към вратата. Едва тогава Ларн наруши мълчанието:

— Предполагам, че ще дойдеш. — След това обърна глава към младия си посетител.

— Какво те накара да предполагаш това? — попита Дав и се приближи до леглото.

— Искаш да проумееш как е било възможно човек като мене да попадне в мрежата на един глупак като Муни... — засмя се той. — Или нещо подобно.

— По-скоро нещо подобно. Интересува ме начинът, по който мислят хората. Колкото до капитана... какво бих могъл да ти кажа! Виждам, че си се хванал на въдицата...

— Той не е толкова глупав, колкото ми се стори в началото, но не е и много умен. А моята грешка е, че не прецених, както трябва, тази малка разлика.

— За тебе тази малка разлика беше гибелно голяма. Така протичат нещата и в шахмата. Този, който съумее да види по-надалече, играе по-добре.

— Дошъл си да ми четеш лекции ли? — ненадейно изръмжа Ларн и стана от леглото.

— Говорех за шахмата, който умея да играя. Но я ми кажи: ако бях спечелил, щеше ли да изпълниш обещанието си?

— Това е детински въпрос. Нечестният човек би ти отговорил „да“, без да можеш да го опровергаеш. А що се отнася до мен, вероятно на края щях да удържа думата си.

— Вероятно? Значи, не си убеден.

— Не съм, защото бих се опитал да те взема със себе си, но ако това се окажеше невъзможно, бих изпълнил обещанието си.

— А защо би искал да ме вземеш?

— Защото хората като тебе са „солта на земята“, както казвали в миналото, а за една малка общност като нашата те са безценни.

Особено след хладното начало на срещата му с Ларн Дав не очакваше подобни изявления. И макар че не можа да потисне задоволството си, той стана предпазлив.

— Досещам се горе-долу каква би била цената ми — ухили се той, като имаше пред вид и сделките, нагласени от Муни. — Щеше да ме накараш да играя с „влечугите на планетите“...

— Ти си глупаво момче! — Ларн тръсна глава с учудване, примесено с гняв. — Нищо не си разбрал. — Той с досада се тръшна на леглото.

Ярост проблесна в очите на Дав; обаче умът му, освободен от влиянието на инстинкта, разсъждаваше спокойно: този укор можеше да бъде клопка, но и искрено потвърждаване на факта, че се е измамил. И в двата случая трябваше да потисне гнева си.

— Искаш да повярвам, че нямаше да ме заставиш да играя за вас, така ли?

Ларн се изсмя кратко и презрително:

— Ето ти доказателство, че си глупав. Ако беше от нашите хора — ако беше приел да дойдеш с мене, щях да те смятам такъв, — несъмнено би играл за нас. Всеки жител на Ларна се труди за нейното добро...

— Сега разбирам... — промълви Дав със засрадения глас на ученик, хванат с ненаучен урок.

— Хвалиш се — прекъсна го другият, надигна се от леглото и присмехулно погледна събеседника си. — Пак не си разбрал.

— Разбрах — въодушевено продума Дав. Разбрах много повече неща, отколкото предполагаш...

— Глупости! Не можеш да знаеш какви мисли минават през главата ми. Накратко нещата стоят така: колкото и добре да играеш шах, печалбата, която бихме получили от твоето умение, е почти нищо в сравнение с богатствата, които донася всеки един от моите капитани, изпратени да пленят някой космически кораб. За това не си и помислил!

— Възможно е — уклончиво отговори Дав.

— А що се отнася до таланта ти на шахматист, не бива да се възгордяваш чак толкова — добави Ларн, който остана с впечатлението, че Дав не го е разбрал. — Познавам един човек, който може да те победи.

— Нима! — рече недоверчиво и същевременно зарадван младият Богар.

— Съмняваш ли се?

— Не, но докато не играя с този човек, не бих могъл да знам кой от нас двамата е по-силен. Бихме могли да го поканим тук...

— Върви по дяволите! — изруга проснатият върху леглото мъж.

Дав стана и отново се запъти към вратата.

— Може би следващия път ще ми донесеш бутилка згромб — със смях викна стопанинът на Ларна. — И един пуловер, по-дебел. Замръзнах в този хладилник, където сте ме бутнали.

И Ларн беше прав, защото го бяха затворили в „Камерата на вкаменелостите“.

След спокойните години, прекарани на „Сперанца“, Дав беше потресен от лавината на събитията през последните дни, които за него бяха необичайни. Промяната, станала с Умна, го вълнуваше не по-малко от срещата му с Ларн. Тяхната почти братска обич се превърна благодарение на Умна в нещо, неподозирано дотогава; а може би предполагано, но теоретично, от видяното в аудиовидеотека, но не под формата на това приятно вълнуващо, непознато и мило чувство, което изпълваше гърдите му и завладяваше тялото му с нови и силни усещания, които го караха ту да преbledнява, ту да се изчервява само от един неин поглед. Дори и да не познаваше в качеството си на навигатор най-скритите кътчета на „Сперанца“, сега щеше да ги открие и да се уедини с опиянението си от първата любов.

Ако любовта кара някои младежи да пишат стихове, за Дав тя се изрази в нови шахматни варианти. От знойния изблик на чувствата замръзналите дотогава извори се разтопиха и му позволиха да навлезе в свят, вероятно непосетен от никого досега. Макар че притежаваше необикновена сила да се контролира, този нов свят беше за него неизчерпаема феерия от звуци и цветове, с които се възражда природата за сватбата на птиците.

Тези възжеления изглеждаха напразни, защото вероятно само ум като неговия можеше да намери в тях някакъв смисъл, а за Умна те значеха много по-малко от действителните ласки. Впрочем тя имаше за шахмата доста примитивно мнение, но в края на краищата човешко и реалистично. Според нея шахматната дъска представляваше бойно поле. Развълнувана от едновременната игра на Дав с пиратите, тя възприе възхитителните фойерверки, които ѝ предлагаше като цветя на вдъхновения си ум, за доказателство на необходимата подготовка за бъдещото изпробване на силите. И понеже знаеше, че баща ѝ иска Дав

да участвува в нови състезания, Умна го тласкаше към това. Обаче той, който още не знаеше какво значи поражение и смяташе, че шахматът трябва да бъде занимание без корист, продължаваше да съчинява шахматни варианти, както гъсеницата създава копринени пашкули, а математиците — техните алгебри и геометрии.

Но това щастие не продължи много. Дав разбра, че баща му изживява последните си дни, и сякаш самата мисъл за тази неумолима раздяла го накара да се почувствува обхванат от съмнения. И не би се осмелил да сподели мислите си, ако Грегори Богар не бе започнал разговора:

— Благодаря ти, че прие да изиграеш тази симултантна партия...

— Няма защо да ми благодариш. Ти ми забрани да играя и пак ти поиска да...

— Разбирам... Разгневен си от това, че погази думата си.

— Не, татко, ти не ме разбра. Не погазих думата си или поне не го сторих сега. Отдавна го направих...

— Играл ли си оттогава? — тъжно попита Грегори Богар.

— С никого не съм играл, но в главата ми партиите сами се редуват. Иначе как бих приел да се боря слепешком с толкова противници.

— Но не успя да победиш всички...

— Когато си поставих шлема на главата, не знаех какви намерения има Муни. Аз приех облога с решението да победея и съм убеден, че щях да успея...

— Не ти ли се струва, че е по-добре така, както се стекоха обстоятелствата?

— Може би...

— Не се измъчвай, не измъчвай и мене. Каж ми какво те вълнува!

— Тате, спокойно приех да не играя с никого, но не бих желал моят талант — ако може да се нарече така — да бъде цената на една сделка. Ти издаде тази заповед. Вярвам в нея и фактът, че не я спазих, не ми дава покой.

— Дав, момчето ми... — промълви старецът. — Аз съм на края на живота си. Сега много неща преценявам по-иначе, отколкото преди. Може би сгреших, като те заставих да не играеш... макар че намеренията ми бяха добри...

По затруднението, с което баща му произнасяше думите, Дав разбра, че му причинява душевни вълнения.

— Успокой се, мили мой — рече той и хвана костеливата му ръка. — Всичките ти ходове бяха добри — добави с нежна усмивка.

— Не! — възрази умиращият. — Ти ме обичаш, вярваш в мене, но не си убеден, че последният ми ход беше правилен. А... аз... аз... не се съмнявам... Шахматът не бива да се превръща в самоцел за тебе... Иначе ще стане един кошмар, едно чудовище... Помисли върху това! Сега беше съвсем друго... Беше средство за постигане на нещо по-възвишено... Бих искал шахматът да бъде за тебе средство за усъвършенстване... не да те ограбва... да те изсуши... да те... Това ти завещавам...

---

[1] Money (англ.) — пари. Б.пр. ↑

[2] Словосъчетанието, с което били наричани обикновените жители на планетите, преди да се въведе индивидуалният свръхсветлинен полет. Б.а. ↑

[3] Слепешком (фр.) — Б.пр. ↑

След смъртта на баща си, Дав изпита чувството, че е изхвърлен в небитието. Едва сега усети колко много го е обичал. По силата на някакви странни разсъждения, които все пак бяха допустими за един млад човек, той разбра, че единственото наследство, което му оставаше от Грегори Богар, беше именно шахматният талант. Вродената му скромност и научната подготовка не му позволяваха да си приписва някаква заслуга в това отношение; то беше чисто и просто последица от съчетанието на гените; феноменалната памет на бащата беше преминала в него по-висша форма и се изразяваше в абстрактната тъкан на умствената игра. Да, тези странни наследствени качества ще продължават да ги свързват неразривно. Както и неумолимото упорство да доведат докрай всяко свое решение. Докато продължи да играе шах, нещо съществено от Грегори Богар ще се запази в Дав. Но да играе шахмат в истинския смисъл на думата за него вече не беше забавление. Колко безсилни са думите да опишат такова необикновено състояние! Според разбиранията на Дав изразът „игра на шах“ беше абсурден, или пък тогава всичко беше игра: и животът, и времето, и самата Вселена.

Но засега всичко това плуваше неясно в душата му, покрусена от мъка. С мрачно настроение изпълняваше обичайните си задачи и само Умна успяваше да го поободри с удивителните си планове за бъдещето. Може би и тези проекти, по-голямата част от които бяха свързани с триумфални турнири по планетите, го тласнаха към очакващата го съдба. Но все пак важна роля щеше да изиграе Ларн, чийто гняв на звезден лъв, затворен в клетка, се превърна в желание да разказва страшните си пиратски приключения. Дав го слушаше омаян, обаче друга беше причината, която го водеше все по-често в кабината на пленника: преследваше го мисълта, че някъде из Космоса има шахматист, който би могъл да го победи.

Най накрая, когато само няколко седмици оставаха до заминаването му за Струве, забелязвайки, че главатарят на разбойниците престана да споменава за необикновения съперник, Дав се реши да попита:

— Веднъж ми каза, че познаваш някакъв човек, който би ме победил...

— Пошегувах се — разсеяно отвърна Ларн, обаче в очите му блеснаха странни пламъчета.

— Не ти вярвам — спокойно отговори Дав.

— Толкова ли много държиш да бъдеш победен? — с известна ирония попита пленникът.

— Не държа да бъда победен, а и не вярвам, че твоят човек би могъл...

— Щеше да може...

— Видя ли, че ме излъга!

— Винаги прибързваш, момче! Аз казах, „щеше да може“, не че сега може... В същност не знам дали е още жив...

— Аха! И какво те кара да смяташ, че щеше да може?

— Когато се запознах с Гутрие — така се нарича човекът, — той се беше превърнал в помпа за смучене на згромб. И твърдеше, че се пропил именно поради патилата си в шахмата. Казваше, че попаднал на една планета, в чиито глъбини съществувала шахматна машина... някакво чудовище, което, ако не го победиш, те убива. Гутрие победил.

— Интересно! — продума Дав.

— Можеш ли да повярваш в подобни глупости!? — рече Ларн, но не със скептичен глас, а сякаш искаше да проумее какво мисли другият.

Дав си спомни за Варалаунис, за легендарния Ким Кфим от Муре и повярва, обаче отговори предпазливо:

— Сега съм убеден, че си ми казал истината. Но ще трябва да поговоря и с Гутрие... Къде си се запознал с него?

Ларн помълча известно време, като си играеше с „Комбинаторна топология“, дадена му назаем от Дав, после се обърна към него, погледна в дъното на очите му и попита авторитетно, както учител пита ученик:

— Какво ще ми дадеш в замяна?

— Един гвоздей^[1] и възможността да избягаш — отвърна Дав, без да мигне.

— Шегуваш ли се?

— Съвсем не.

— Капитанът ще те удуши...

— Той ще загуби повече от мене... или поне така му се струва — подметка Дав и съобрази, че не може да сподели плана, зародил се в ума му.

— Няма ли да дойдеш с мене?

— Не. Няма да се поберем и двамата... И така, къде си попаднал на Гутрие?

— Ами ако пак ме измамиш, както вече го стори веднъж?

— Никога не съм те мамил. Нищо не знаех за плана на Муни. И освен това трябва да ми имаш доверие, защото и без това си в цугцванг^[2]. Къде намери Гутрие?

— На Дриан от системата Пракса или Бета близнаци, както я наричате вие — бързо изрече Ларн. След това му беше необходим още четвърт час да опише мястото на кръчмата „Пронизаното око“ върху планетата. В заключение каза: — Помисли си, аз го срещнах преди шест години, а оттогава е могъл да пукне сто пъти, или пък когато стигнеш там, той да се намира на другия край на Галактиката...

— Не вярвам. Човек като него доизживява дните си на едно място.

— Говориш като мъдър старец, момче! — викна Ларн и се опита да прикрие вълнението си.

— Остави тези приказки! — прекъсна го Дав. — Знаеш ли името на планетата, където е попаднал Гутрие?

— Не. Виждаш ли, че си на път да направиш най-мизерната сделка, каквато никой никога не е постигнал?

Дав погледна Ларн и му се стори, че пред него стои Грегори Богар. Отвърна усмихнато:

— Засега ти склучи мизерна сделка. — Стана и се запъти към вратата: — Моята изисква още работа.

— В същност какво смяташ да направиш? Дав почувствува, че се изчервява.

— Тези дни ще ти съобщя кога ще нанесем удара — добави той, без да се обръща към Ларн.

Въпросът на пленника смути Дав, защото, като намисли бягството, той залагаше на помощта на Умна. Щеше да поиска от нея само да спре или да повреди алармената система. Останалото щеше да се уреди лесно, защото Ларн познаваше всичките помещения на кораба, който за известно време беше под негова власт.

Правилно ли постъпваше, като намесваше Умна в тази история? Дав се колебаеше, но се и боеше сам да посрещне гнева на капитана; ако се скара с Муни, ще трябва да напусне „Сперанца“ и да се раздели с Умна. Но ако предположи, че бъде открито съучастието на момичето,

нямаше ли да стигне до същия резултат? Да не би да го е заслепило желанието да не загуби любимата си? Или по-скритото му намерение беше да я постави на изпитание? Както и да е, но за да вземе решение, беше наложителен открит разговор между него и нея.

— Мила моя — подхвана той направо основния въпрос, — реших да осъществя плановете, които ти изгради през последно време...

— Какво те прихваща? — зачуди се момичето, усетило някаква опасност.

— Мечтаеше за великолепни турнири. Ще ги имаш.

— И за това нещо необходимо ли е да правиш физиономия на щангист, който вдига някаква тежест?

— Ако трудностите на шахмата можеха да се измерят в килограми, сравнението ти би загубило от иронията си. И аз по някакъв начин съм щангист.

— Предавам се. — Тя се доближи до него, прегърна го и го целуна. — Значи, ще завладеем света, мили!

— Точно това исках да ти кажа — нежно я отстрани от себе си той. — Щом пристигнем на Струве, ще тръгнем да завладяваме ако не целия свят, то поне част от него.

— Щастлива съм, Дав — прошепна тя. — Колко ще се зарадва баща ми!

— Е, в това не съм много убеден.

— Как можеш да се съмняваш? Откога чака той да заиграеш сериозно!

— Сериозно ли? Иска да каже, че досега съм играл лекомислено... В същност прав е Кап (така наричаше капитана). Шахматът трябва да се превърне в цел на живота ми. Ето какъв вариант ти предлагам за започването, мечтано от тебе: щом стигнем на Струве, ще организирам състезание за цялата звездна система Касиопея. Ще спечелим много пари... или може би няма да играя за пари. Но при всички случаи ще си набавя двуместен космически кораб, за тебе и за мене. С него ще обиколим Галактиката, защото ще поискам свръхсветлинен кораб...

— Дав, ти обичаш шахмата повече от мене — възмутено рече Умна, сякаш направи някакво откритие.

— Лъжеш се, не го обичам, както не мога да кажа, че обичам дишането. Това е нещо естествено. И макар че моят начин на мислене ми се струва съвсем естествен, заставен съм от досегашния си опит, като имам пред вид статистиката, да направя извода, че умът ми е рядко срещано явление. И именно това нещо ме занимава...

— Значи, не можеш да се откажеш да играеш?

Тъкмо тя ли, която го насърчаваше да играе, сега го караше да се откаже! Колко е непостоянна душата на момичетата!

— Дори и да можех, пак остава в сила въпросът за този ум... ненормален — с неочаквана студенина отговори той. — Сякаш страдам от някаква болест, прикрита, скрита под думата „непобедим“.

— Може би наистина си неизлечим — усмихна се Умна полугальовно, полузлъчно, — щом смяташ понякога ремито за загуба.

— Това е само игра на игра, която измислих, за да развия въображението си, но е истина, че никой не може да ме победи.

— В края на краищата какво искаш?

— Казах ти вече: въпросът за шахмата за мен е въпрос за ума, който ми е даден. Ако открия някъде човек с ум като моя или даже по-силен, ще имам доказателство, че не притежавам чудовищен мозък...

— Сега разбрах... — промълви Умна и пребледня. — С други думи, търсиш някого, който да те победи. Гориш от нетърпение да го намериш.

— Донякъде — уклончиво отговори Дав. Грубият начин, по който момичето изрази мисълта си, му причини почти физическа болка. Изведнъж я почувствува чужда, та даже и себе си, и продължи: — Обаче ти свеждаш най-важния проблем в живота ми до някакви външни явления...

— Външни ли? — възмутено възкликна Умна. — Аз за тебе външно явление ли съм?

— Мила моя, казал ли съм такова нещо — внезапно се върна той към действителността, сякаш повикан от странното поведение на любимата си.

— Даде ми да подразбера. Моята мечта е да те виждам винаги победител, а ти се стремиш да те победят. И трябва да знаеш още нещо: обичам те, живота си бих дала за тебе, но не можеш да ме заставиш да не обичам баща си и да се разделя с него. Единственото, което искам, е да живеем заедно...

Дав прегърна Умна и скри лицето си в къдравите ѝ коси. Освен смъртта на баща му нищо друго не беше го огорчило така силно, както нейните думи. Сега проумя, че целият му план е погрешен. Приложен в живота, шахматът сякаш се подчиняваше на други закони, ставаше абсурден... „Следователно трябва да се разделим“ — помисли си той натъжен, но устните му прошепнаха други думи, посветени на Умна, които бяха лишени от смисъл:

— Любима, ти не ме разбра. Не желая да бъда победен, защото с това би се доказало, че шахматът е случайна игра, а това моят ум не може да възприеме.

Момичето се отскубна от прегръдката, погледна лицето му, върху което видя горчива усмивка, и заплака. А той изведнъж разбра, че привързаността ѝ е причина за нейните, а може би и за неговите вълнения и че тя никога досега не беше усещала любовта си по-силна и по-властна.

Дав стоеше в командната кабина и се опитваше да изгради плана си. Ларн трябваше да бъде освободен; нали му беше обещал. Умна излезе от играта, защото не желаше да се раздели с Кап. В същност така беше по-добре. Дори да беше последвала Дав в неговото скитничество, можеше ли той да я заведе на планетата на Гутрие?

Мислите му трудно се нижеха, постоянно смуцавани от враждебния образ на Умна. Все едно че я беше загубил и душата му страдаше от мъка по нея. Дразнеха го и движенията на Фери, който работеше нещо на съседния компютър. Фери беше симпатично момче, играеше нелошо шах и дори беше успял да му изтръгне две равни игри. Казваше, че не го интересува дали ще загуби, или ще спечели. „Спомням си — рече той веднъж — че в детските си години нагазих в една рекичка. Това е най-хубавият ми спомен от Земята. И когато седя пред шахматната дъска, сякаш пак съм дете и потапям краката си в същия извор. Както и да играя, да нападам или да се браня, да се извисявам към върховете на необикновени комбинации или да чезна в търсенето на позиционни решения, усещам свежестта на земната рекичка.“ „Ти си роден интегралист“ — каза му Дав, като използва един израз от таблото КК^[3]. Той обичаше Фери, защото виждаше в него същия талант, независим от силата на другия. И все пак сега Фери

успя да го ядоса. Работеше съсредоточено на компютъра, не говореше, но подвижната мозайка на светлинките пречеше на Дав да мисли. „Толкова задълбочено върши работата си, току виж, че и сега се почувствува като в реката!“ — помисли си Дав.

— Какво изчисляваш там, Фери? — попита той по едно време. Впрочем знаеше, но беше загубил търпение. Наближаваше Денят на предаванията и Фери се подготвяше за събитието, когато „Сперанца“ ще приеме съобщенията от Струве, а почти всички пътници ще изпратят своите. По онова време, когато в съобщителната техника още не бяха въведени „транссветлинните приемници“, дните за предаване се смятаха за големи празници, по-важни дори от Нова година, превърнала се за тази система от много светове в незначителен ден.

— Подготвям 28-то предаване — отговори Фери. — Съжалявам, че ти досаждам с моите илюминации, но трябва да повтора първите 27 схеми.

Върху огромното табло-макет на кораба, поставено до компютъра, припламваха осем вълшебни очи, но всеки път по различен начин. Ако не пречеше на размишленията му, това представление би се сторило на Дав интересно.

— Дълго ли ще продължи?

— Не. Вече съм на деветнадесетата схема.

Дав се опита да свърже нишката на мислите си, но непрекъснато вниманието му се насочваше към осемте светлини, които всеки път образуваха нови съзвездия. „Дали са разпределени според някакъв закон?“ — разсеяно се запита той. Несъзнателно (правеше го по навик) мисълта му изостави толкова важния план, с който бе заета, и се прехвърли на таблото-макет. В ума му затрептя нова мисъл. „Сякаш и аз съм нагазил в река“ — присмя се той на себе си. Веднага щом Фери привърши работата си и излезе от залата, Дав се запъти към компютъра и го включи. Започна операциите отначало и напрегнато наблюдаваше начина, по който се изградиха първите дванадесет „съзвездия“, после се опита да отгатне тринадесетата: резултатът съответстваше на положението, необходимо за предстоящото предаване. Пристъпи към четиринадесетата схема и я изгради точно. Макар че новата игра беше по-проста от шахмата, му създаде приблизително същото удоволствие. Даже го завладя до такава степен, че през ума му започнаха да се нижат решения, които не му бяха

необходими в момента. „Ето какво не може да разбере Умна!“ — рече си усмихнат той, когато стигна до тридесет и първата схема за предаване, която щеше да се използва едва след години, когато той навярно вече няма да е на кораба „Сперанца“. След това, без да усети, като под въздействието на някакво силно впечатление, той си спомни за Гутрие, за невероятната му планета и за бягството на Ларн. И в един миг абстрактните фигури на досегашната игра се изпълниха с действително съдържание: цифрата 62 от двадесет и девета схема служеше за алармената система... Въпросът, който го вълнуваше, можеше да се реши! Ах, рекичката! И наистина за предаванията на големи разстояния главният компютър отнемаше от енергията на различни отделения в кораба. Във връзка с предаванията се избираха от няколкото десетки числа на спомагателните отделения осем, които се включваха и използваха, но винаги бяха различни, не се повтаряха, за да не бъде привилегировано нито едно от тях.

Имаше обаче и едно затруднение, което можеше да попречи на появилата се възможност: списъкът на ограниченията, според който енергетичният програматор изключваше алармената система, беше обозначен за съжаление с числото 29. С една единица повече! Дав беше съблазнен да коригира играта... Но даже ако двадесет и осмото предаване беше съставено от един-единствен знак, паметта на компютъра щеше да го запази, а Кап би се досетил кой е авторът на операцията. При тази брънка от разсъжденията си Дав налучка непогрешимото движение и съсредоточеното му лице просветна от детска усмивка, от усмивка на творец.

— Струва ми се, че нашият пленник е смахнат — каза той на Муни същия ден. — Дали се е побъркал от последното приключение, или по характер си е самохвалко, но не е в ред... Знаеш ли какво твърди? Дав повтори думите на Ларн, но много изразително, за да привлече вниманието на Муни: „Винаги, когато излъча в пространството думата ЛАРН, моите хора ми съобщават дали и къде точно са хванали някаква плячка. Моето име е същинско съкровище.“

— Какъв смисъл има да ти разкрива тайните си? — измърмори капитанът на „Сперанца“. Беше недоверчив, но любопитството клъвна сърцето му.

— Това се питам и аз — скромно отвърна Дав. — Мисля си дали не е някаква уловка.

— Ами, уловка! — разгневи се Муни. — След три седмици ще сме на Струве. Ако наблизко имаше кораб на бандитите, бихме го открили. Мисля, че ти си прав... Ларн Трети е един самохвалко.

Обаче по начина, по който се намръщи, не личеше да е много убеден и в това предположение. Въдицата, хвърлена от Дав, не можеше да не възпламени въображението на капитана, жадно за сделки. Именно поради това следващите дни се сториха на Дав ужасно дълги; колкото пъти останеше сам в кабината си, трескаво разглеждаше изображението върху компютъра. Ала напразно. Кап не се реши да излъчи името-съкровище. Дали не е отгатнал намеренията на помощник-навигатора? Трудно е да се предположи, че предпазливостта му на „космически вълк“ спираше дълбокия му стремеж към баснословно забогатяване.

Въздържането на Муни, породило у Дав тягостно чувство като при шахматна загуба: красивата комбинация се оказа блъф. Не му оставаше нищо друго, освен той сам да извърши междинното предаване. В подходящ момент включи компютъра. И не можеше да повярва на очите си: двадесет и осмата схема на енергийния програматор беше осъществена! Както предположи, Муни не устоя докрай на изкушението!

Членовете на екипажа заедно с пътниците на „Сперанца“ се трупаха в огромната зала за събрания и с нетърпение чакаха да започне винаги вълнуващият ги празник на предаванията. Дълго се бяха готвили за тази цел. Всяка дума на множеството повиквания се обмисляше, защото предаванията струваха много скъпо. Повелята да бъдат кратки беше шлифовала ума им; често пъти посланията приличаха на епиграми, а понякога поради лаконизма си те изглеждаха за неосведомените неразбираеми и от това този тържествен митинг се превръщаше в игра, пълна с хумор, дори абсурдна.

И докато хората в голямата зала следяха напрегнато редуването на посланията, придружавайки ги с коментари, шеги и смехове, които избухваха между чито техническите моменти, Ларн, посъветван от Дав, се промъкваше по коридорите на кораба към спасителния „гвоздей“.

Не е изключено Муни да е бил по-изненадан от бягството, отколкото е бил бандитът в мига на инфразвуковото си заспиване; защото можеш да си обясниш подбудите на една уловка, но не и причините за някакво чудо. Как иначе би се обяснило бягството на Ларн?

Единственото положително нещо беше, че алармената инсталация престана да работи тъкмо на посланията.

— Можеше ли да се предвиди прекъсването на електричеството при числото шестдесет и две? — гневно се обърна Муни към програматора.

— Не — изплашено промълви Фери. — Как да се предвиди? Дори и компютърът не знае предварително как ще изглежда изчисляваната схема. — И за да се оправдае, добави: — Ако не беше извършил двадесет и осмото предаване, числото шестдесет и две нямаше да остане без електрически ток.

В отговора на Фери се долови известна дързост, но Кап не ѝ обърна внимание. В ума му сякаш блесна светлина.

— Все пак не трябваше да те пускам при Ларн — измърмори той, като се обърна към помощник-навигатора, но сякаш произнесе думите за себе си.

— Какво се е случило? — попита Дав, чието лице изразяваше пълна невинност.

— Нищо! — отвърна капитанът и си тръгна. Въпреки гнева си Муни изпита задоволство, че този път неговият ум се оказа по-проницателен от ума на Дав.

---

[1] Според космическия жаргон малък, едноместен космически кораб, който може да развие много големи скорости. Б.а. ↑

[2] Шахматната позиция, наречена цугцванг, е положението, при което играчът, както и да играе по-нататък, ще загуби. Б.а. ↑

[3] Таблото КК за еволюцията на шахматните стилове показва развитието им като някаква спирала, чийто гръбначен стълб е интегралната игра (поддържана от шампиони като Морфи, Ласкер, Алехин, Ботвиник, Спаски, Фишер), вляво от която е изобразена комбинативната игра на Андерсен, Чигорин, Шпилман, Еве, Керес, Тал, вдясно — концепциите на позиционисти като Филидор, Щайниц,

Капабланка. Смилов, Петросян. (За повече подробности вижте „Хроника на шахмата“ от Ем. Райхер, публикувана в поредицата „Научнофантастични разкази“, брой 464, през седемнадесетата година на космическата ера в Букурещ, на планетата Земя). Б.а. ↑

И наистина те се разделиха на Струве, но преди това се заклеха да се обичат вечно. През епохата на галактическата експанзия този ритуал не беше по-малко лицемерен, отколкото в предишните векове, но те искрено вярваха в клетвата и доколкото им беше възможно, се опитаха да я спазят. Дав обеща на Умна безсмъртна любов (а знаеше, че същността на живота му е да ѝ изневерява с шахмата), пък Умна се закле да го обича вечно (макар че раздялата им се дължеше на това, че тя му изневери от любов към баща си).

Странно, но и тримата (Дав, Умна и Кап) се занимаваха с траекториите на собствените си съдби и с нетърпение очакваха близката среща. Докато се занимаваше с ядреното домакинство на „Сперанца“ (следователно с важна работа, но второстепенна, защото под този израз се криеше пак старото кулинарно изкуство) и докато се разсейваше с отглеждането на астрофлората, открита при спирането на планетите, Умна живееше единствено с мечтата за следващите им срещи, честотата на които зависеше единствено от благоволенieto и ловкостта на Муни. А капитанът винаги извличаше съществена полза от тези срещи сред звездите, защото тогава Дав му позволяваше да организира различни състезания. Печалбите от тях бяха доста големи, те му помогнаха да се откаже от договорните си задължения към Галактическата федерация и да си купи малък СК^[1], като се надяваше, че някой ден Дав ще се премести на „Среща“, както го беше кръстила Умна. Обаче Дав предпочете да остане на „Непобедимия“, дори и в началото, когато заедно пропътуваха няколко парсека^[2]. Почти всякога се разделяха поради различията между двамата мъже. Колкото и много печалби да извличаше от Дав, Муни не беше склонен да се откаже от собствените си финансови комбинации, повече или по-малко противоречащи на космическата законност, а тези усложнения и бавенето често пречеха на състезанията на другия. Въпреки привидността Дав беше нарекъл космическия си кораб „Непобедимия“ не от високомерието на човек, който наистина никога не е бил победен; за него това определение беше предизвикателство към друга „умствена аномалия“. За да провери фантастичния си мозък, а и самата умствена игра, той се нуждаеше от друг подобен ум, от друг непобедим. В същност името на кораба беше един призив. И Дав неуморно тръгваше на път всякога, когато му се стореше, че ще открие подобен човек. При това положение закъсненията заради Муни го вбесяваха. На няколко

пъти той взе Умна със себе си и остави Кап сам да се оправя. Но естествено тази тактика нищо не решаваше, защото щом привършеше състезанието, необикновеният шахматист биваше поканен другаде и тогава, вместо да се кара със стареца, той си създаваше неприятности с дъщеря му, която всеки път го увещаваше да отложи заминаването си. Кап се завръщаше с наведена глава, но при първото кацане свадите се подновяваха, така че на края Дав, който знаеше, че любовта на Умна е двупосочна, предпочете да я остави при баща, за да го възпира в сделките.

Не мина много време и името на Дав Богар стана известно надлъж и нашир по цялата Галактическа федерация. Много хора го наричаха „безумец на въздушното пространство“ с учудване и присмех, че един изключителен играч, какъвто беше той, изпитва нужда да броди из звездните простори, за да търси противник. Защото всички знаеха, че дори Дав да получаваше значителни възнаграждения, в действителност те бяха дреболии в сравнение с печалбите, постигнати от един шампион, като например легендарния Фишер. В същност по това време, когато се изграждаха нови световни взаимоотношения, пътуванията на Дав тъчаха светла нишка от един свят към друг. Разбира се, той не преследваше такава цел, но благодарение на него Космосът стана шахматист. Играта символизираше интелигентността, гения и очарованието на човечеството.

Ако в други епохи хората с вълнение са следели приключенията на гладиаторите, на трубадурите, на филмовите и спортните звезди, сега всички се увличаха от самотното странстване по шахматната дъска.

Дав играеше изненадващо, неговите противници не бяха в състояние да предвидят последиците от ходовете му, особено когато привидно изглеждаха банални или пък безсмислени. Клопките му винаги бяха много далечни, за да бъдат предвидени и избягнати. Много често към средата на партията другият играч сякаш изпадаше в хипноза, беше като парализиран. Обаче потискащата сила на блокада, постигната в играта на Дав, не приличаше на свръхпозиционния маниер на Петросян, да речем, защото в не малко случаи към края на

играта избухваха като северно сияние незабравими комбинации, които се редуваха великолепно, гладко и предизвикваха космическа тръпка. Много от майсторите признаваха, че загубата на партията им създава омайващо удоволствие. Все едно че присъстваха на звездно представление.

Коментирането на партиите, спечелени от Дав, излизаше от рамките на обикновения стил: всеки негов ход трябваше да се съпътства с удивителен знак, а ходовете на жертвата с въпросителен, което би било нелепо. Обикновено тълкувателите на Богаровия стил признаваха, че неговата игра ги въвежда в лабиринт, от който самите те не знаеха как да се измъкнат.

Непобедимостта на Дав би могла да му създаде чувство за превъзходство и по този начин да убие желанието му да играе. Ала той успяваше да поддържа непрекъснато живо желанието си за борба.

Когато беше в добра форма, а това се случваше най-често, той сядаше много съсредоточен пред шахматната дъска, защото винаги имаше за противници най-умелите майстори на планетата. Разбира се, понякога оставаше удивен от неповторимостта на своята гениалност на шахматист, но понеже беше уравновесен човек, скромен и с бистър ум, той приемаше изключителните си способности като резултат от същността и развитието на ума, с който се бе родил.

— Твоят мозък е изключителен случай в анализите на шахмата — каза му веднъж един неврокиберкриптолог.

— Зависи как разглеждаш проблема — отговори му Дав. — От математическа гледна точка ум като моя повсеместно се среща.

— Искаш да кажеш, че умовете на всички останали хора са някакво изключение, така ли? — почти възмутено му възрази ученият.

— Разбира се. Както и правата линия е само частен случай от спиралата.

— Говорим за различни неща...

— Не. Говорим на различни езици. Впрочем твоето удивление ми се струва изненадващо. Тъй като шахматист е математическа игра, той трябва да се играе със способите на математиката.

— Но мозъкът е друга форма на развитие — протестира човекът на науката. — Той е нещо живо.

— Мозъкът е също математическа игра на природата.

Ето защо спечелването на една партия (особено ако тя беше красива) му доставяше удоволствие, а равните неизменно пораждаха неудовлетвореност.

Вярно е, че нито един от противниците му не получаваше толкова заслужени награди. Но в края на краищата равната игра значи противопоставяне на равни сили. Що се отнася до ремито при преимущество^[3], то му се струваше истинска загуба независимо от това, дали привидното превъзходство принадлежи нему или на другия. Постепенно това схващане, създадено още в детските му години, се превърна в етика на играта. Това, което само Филидор е правил някога, за Дав се оформи като правило: равната игра той смяташе за загубена.

При все това той бързо проумя дълбоката причина за някои равни игри и ползата от тях. Често пъти равенството съществуваше само между неговата сила и житейския опит, натрупан от противника му. Различните планети, посетени от Дав, представляваха лаборатории за теоретично и практическо развитие на шахмата. В края на краищата Дав се бореше с тях и благодарение на ремито можеше да проучи да се запознае с новостите и откритията, постигнати в шахмата от колективния ум. А този косвен опит, който натрупваше от равните партии, го накара да промени мнението си за тях. Сега ги очакваше с нетърпение; те му се струваха единствените вълнуващи състезания. И понеже с тяхна помощ Дав се учеше, все по-рядко допускаше равни игри и това повишаваше цената им в неговите очи.

Вероятно сит от получените придобивки, след време Дав проумя нещо, за което се бе досетил още тогава, когато научи от Ларн за съществуването на Гутрие. Хилядолетните му наблюдения го доведоха до извода, че играта на шах е борба, но и тайна с ужасни последици. Като тайна шахматната дъска представлява за всеки човешки ум една безкрайно променяща се структура; обаче като начин на борба тя противопоставя двама противници с техните ограничени средства за изпълнение. Количеството информация, която приемаше Дав от противниците си — опита на планетите, чиито представители бяха — растеше право пропорционално на таланта и силата му в играта. Но в сравнение с тях Дав беше напреднал много в неизмеримите пространства на шахмата. Изводът беше ясен: докато не открие ум, способен като неговия, Дав ще продължи да прави вариации върху играта със самия себе си.

Ето как стигна до решението да открие Гутрие, а чрез него фантастичното шахматно чудовище.

Като всички уважаващи се галактически вертепи и „Пронизаното око“ се намираще дълбоко под повърхността на планетата Дриан (на кота 157), но от изтънчена оригиналност го бяха направили като наколно жилище (поставено върху изкуствени вълни), което му придаваше някаква примитивност. В едно от сепаретата Дав откри стария звезден воин, наречен Гутрие, който в този миг се интересуваше само от стимулиращия згромаб, промишлено бутилиран.

При първата среща Дав успя да изтръгне само някакви гърлени звуци, които вероятно означаваха да му напълнят чашата.

— Напразно се опитваш да разбереш сега нещо от него — каза на Дав съдържателят на наколното жилище. — Напълно е пиан. Но след два дни...

— Откъде знаеш?

— И таз добра! Как мога да не знам за колко време клиентите ми изпиват запасите си? Човекът посочи към рафта с бутилки. Само тези са останали. Ще му стигнат до в други ден. Нещо става в търбуха му, когато остане без... гориво, мисля, че злъчката му прелива, защото от известно време е трезвен и заядлив.

Дав погледна човека, който седеше на стола до него: беше висок старец, плешив, брадясал, с кръвясали очи, загледани в нищото.

— И кой плаща изпитото? Изглежда, от дълго време се излежава тук?

— Отдавна — засмя се съдържателят. — Мисля, че аз и ти, взети заедно, нямаме толкова години... А що се отнася до питието, кой искаш да го плаща? Урежда си сметките през времето, когато е трезвен. Няма да сбъркам, ако кажа, че той крепи заведението ни.

— Така ли?! — зарадва се Дав. — Да не би да играе шах?

— Не, това е отвратително развлечение — отговори той. — Гутрие играе флип-флоп.

— Това пък какво е?

— Ще видиш, когато го хване безумието.

Безумието започна в мига, в който след ужасно напиване със згромаб Гутрие се възвърна към обикновения живот. Съдържателят

имаше право да смята странния си клиент за „стълб на заведението“. Любителите, дошли и от други слънчеви системи, се надпреварваха да играят флип-флоп с Гутрие. И тъй като старецът не можеше да играе с всички, освен състезанията за излъчване на най-добрите се организираше и истинско наддаване. Като поток се стичаха значителни суми и те ставаха собственост на заведението, в случай че заложилият загуби. Печалбата на Гутрие, установена между него и съперника му, се изчисляваше в бутилки с истински згроб^[4]. Самата игра също изглеждаше странна. Съчетанията на флип-флопа напомняха играта на домино, но вместо плочки се използваша бутилките с еликсир. По това, че при определени положения плочките могат да бъдат взети, флип-флопът приличаше на шахмата, а на покера — по това, че заложената сума може да бъде увеличавана. Тази необикновена смесица беше усложнена с чифт многоцветни зарове.

Дав не се включи веднага в състезанието, макар че след като наблюдава един ден ходовете на Гутрие (самото присъствие на играта струваше скъпо), съобрази, че е схванал доста много от тънкостите, за да участва в борбата. Филмът, който засне, подсили това негово убеждение. Ала той искаше да разгадае определени съчетания при ходовете и да прецени силата на шахматния талант на стареца.

Поне във флип-флопа той наистина беше непобедим. Вярно е, че мнозинството от партньорите му се намираха там преди всичко от самонадеяност и любопитство, отколкото по призвание, но и най-силни състезатели се оказваха победени. Сега Дав беше убеден, че Гутрие е или е бил отличен шахматист (това се виждаше от начина, по който съумяваше да избегне ударите при хазартната игра).

— На какво ще играем — попита Богар, когато реши да седне срещу стареца.

— Да започнем с десет гарафи. После ще видим.

Гутрие спечели лесно и бързо.

— Искаш ли още да играеш? — с безразличие попита той.

— Да.

— Добре, но сега ще играем на бъчвичка от сто литра.

— Приемам. Обаче ми отговори на един въпрос.

— Какъв? — измърмори Гутрие.

— Играеш ли шах?

— Да върви по дяволите. Шахът е отвратителна игра.

— Може би за тебе. Но ти не ми отговори. А научих от един човек, който те познава, че си бил страшен шахматист.

— По онова време още не беше изнамерен флип-флопът. Но защо питаш?

— Представи си, че спечеля бъчвичката, обаче вместо да ти я взема, се задоволя с това да ми кажеш... адреса на планетата, където...

— Няма смисъл — противопостави се Гутрие. — Ти луд ли си?! Забравил съм го...

— Може би все пак ще си спомниш...

— Защо ми пилееш времето! — разгневи се внезапно Гутрие.

— Ще играеш ли, или да дойдем да играем ние? — викна един от зрителите.

— Сега е ред аз да започна — невъзмутимо рече Дав и премести първата бутилка...

Отново победи старецът, но този път след два часа напрегната борба.

Той беше толкова ядосан и удивен, че изпи веднага последната бутилка, която спечели — сякаш беше чиста вода.

— Ако с всеки губя по толкова време, къде ще му излезе краят! — измърмори той. — И не мога да проумея защо те победих толкова трудно...

— Много просто — нежно отвърна Дав. — Първия път мизата беше само десет бутилки. Не си струваше да полагам усилия. Щом я увеличихме, добих настроение за игра. Ако играем на хиляда гарафи, възможно е да те бия.

Гутрие погледна накриво Дав и се засмя със зловещ глас:

— Имаш ли с какво да платиш? Дав извади от джоба си познатата вещ, наречена МПП^[5], и я подаде на съдържателя:

— Моля те да провериш дали може да плати хиляда гарафи!

Мъжът грабна плочката и се затича към КП^[6].

— Признаваш ли, че някога си бил шахматист? — подхвана Дав прекъснатия разговор.

— Е и какво, ако призная?

— Ще бъде крачка напред. Искам да ми кажеш къде се намира планетата, на която си играл шах, и какво точно се е случило...

— Да не би да имаш намерение да отидеш там? — попита Гутрие с изпулени очи.

— Именно. И само ти можеш да ми помогнеш да я намеря...

— Като те гледам как играеш флип-флоп, трябва да съм престъпник... Не, младежо, много съжалявам, но не мога да ти кажа... Остарялата ми памет е забравила всичко, свързано с онзи кошмар. А и не искам да си спомням...

Зрителите около тях следяха изумени този странен разговор.

— Сега ли намери време за приказки? — сопна се на Дав един от по-нетърпеливите. — Хайде, почвай да играеш или отстъпи на мене...

В този миг се показа съдържателят на заведението.

— Проверих — промълви той, а лицето му беше променено от неизмеримо уважение. — Можеш да купиш всичко, което съществува тук!

Възгласи на удивление се чува в помещението.

— Е — отегчен рече Дав и стана от стола, — ще играем ли за хиляда бутилки, или да отида да търся по-добър играч на флип-флоп?

— По дяволите! — изстена като ударен Гутрие. — Осмеляваш се да говориш по такъв начин, сякаш си ме победил! Сядай да играеш.

Партията продължи близо пет часа. Спечели пак Гутрие, но към края на играта той беше едновременно и радостен, и вбесен от гняв.

— Ще играеш ли още? — измърмори предизвикателно.

— Може да има и други желаещи — уклончиво отговори Дав. После се обърна към зрителите зад него.

— На мене ми се изпари желанието — продума някой. — По-скоро бих заложил на един от двамата.

— Да заложим! — чува се няколко гласа и веднага се поде песента на облозите.

— Колко си спечелил досега? — попита Дав.

— Онези четири рафта — гордо отговори старецът. — Без да смятам бутилките, спечелени от тебе. Ще ми стигнат за цяла година...

— Добре — добави Дав и се обърна към съдържателя: — Каза ми, че мога да купя всичко, което е тук. Купувам го. Само онези четири рафта не ми принадлежат. Разбрахме се, нали?

— Да — промълви слисаният продавач.

— Какво целиш с този цирк? — с тих глас попита Гутрие, който беше неприятно изненадан.

— Да те победея!

— Но... но не виждаш ли, че не си в състояние? — запелтечи шампионът на флип-флоп и не можа да устои на желанието да пресуши още една бутилка със згромб.

В душата му ставаха странни промени. Нито един от победените досега не беше се осмелил да играе повторно (поради огромната миза). Побърканият, който стоеше срещу него, си позволи да го стори три пъти и както изглеждаше, щеше да опита за четвърти път силите си. И макар че винаги побеждаваше, старецът усети горчивия вкус на поражението: той почувствува страшна сила в играта на непознатия. Даже само дългата я мъчителна съпротива, която проявяваше, беше достатъчно доказателство. Дори нещо повече: безочливо предизвикателство.

— Струва ми се, че няма да мога да те победя, обаче ти се страхуваш да играеш с мене — каза ненадейно Дав, а другият почувствува, че пламна.

— Сам си търсиш белята! — отвърна старецът с леден глас. — Искан да те пощадя. Ще ти дам още една възможност да загубиш. Ще играем на всичките бутилки, които съм спечелил досега. Ако те победя, ще прахосаш цяло състояние, но можеш да се смяташ щастлив. Обаче ако победиш, все едно че си мъртъв. Доколкото зная, никой не се е върнал жив оттам.

И започнаха четвъртата партия.

За общо изумление този път нападенията не продължиха повече от четвърт час и завършиха с победа за Дав.

Пребледнелият Гутрие гледаше със съжаление безценните рафтове, които загуби, и измънка:

— Изчезнаха. Сега са твои...

— Разкажи ми — равнодушно рече Дав.

— Ще ми дадеш ли назаем една бутилчица? „Ако продължи да пие — помисли си Дав, — след кратко време няма да е в състояние да ми каже нищо.“

— Преди това си уреди задължението.

— Ха, ха, ха! — засмя се Гутрие с необуздана веселост. — Боиш се да не паднеш в капана! — И си рече: „Трябва да го накарам да играем още веднъж. Това, което стана, беше една тъпа случайност. Може и да ме е измамил, когато е хвърлял заровете...“ А на Дав каза:

— Добре, ще ти отговоря. Обаче ако не разбереш отговора ми, това значи, че няма какво да търсиш там. Онази прокълнатата планета е точка върху една карта, която лежи тук, ако играем с белите фигури, и се пресича от траекторията на Дриан, а далече, в полето на черните, е орбитата на Брасфем... Следиш ли мисълта ми? — подигравателно попита Гутрие.

— До този момент не си ми казал кой знае какво.

— Тогава отвори си ушите и си напрегни ума! Дриан е белият цар, а Бласфем — черният, и цялата тази звездна шахматна дъска е замръзнала при тридесет и осмия ход от третата партия, изиграна от Ким Керим с ШМ-8^[7]. Разбра ли?

— Да.

— Виждаш ли редиците на пешките? — злобно се захили старецът. Но понеже Дав не му отговори, продължи презрително: — Най-напредналата пешка от черните е гробът, към който се стремиш. — И пак се засмя с дрезгавия си глас: — Да не речеш, че не съм играл честно. Защо гледаш като слисан?

В същност Дав отдавна не беше изпитвал подобно шахматно удоволствие. В минутите, в които изглеждаше слисан, умът му работеше напрегнато и като светкавица проблесна едно име: Техом! „Ами ако това са измислици на стария пияница?“

— Ще играем ли? — простичко попита Дав и старецът въздъхна с нетърпение.

— Обеща да ми дадеш едно шишенце...

— Вземи си — съгласи се Дав. — Макар че може да ти дойде много. — И докато Гутрие изливаше в пресъхналото си гърло съдържанието на бутилката, го попита: — Там... Има ли определен брой партии, или можеш да играеш, колкото искаш?

— Двадесет! — и с гърлен глас се засмя Гутрие. — Ти дори не знаеш още къде ще отидеш, а се интересуваш колко партии ще играеш!

— Не зная, но скоро ще науча — засмя се и Дав. — Залагам цялото количество згроб, което се намира тук. Но този път ще ми отговориш ясно: името на планетата, ако има име, и координатите ѝ.

Помещението екна от гласовете на зрителите, които бързаха да залагат, а размерът на облозите отскочи нагоре като стрела.

— Ще играя — реши Гутрие, — но ми дай назаем още пет бутилки.

— Без противник ли искаш да ме оставиш — с подозрение се противопостави Дав.

— Заклевам ти се: това не ми пречи да играя. Впрочем — продължи старецът сговорчиво — дори и да ме повали, след няколко дни ще изчезне въздействието на згromба и отново ще съм на твое разположение. Но не те лъжа: мога да изпия и десет бутилки, без да ми стане лошо. Напротив. Те ще ми дадат сили, за да те победя. С оглед на това ти заявявам открито: ще бъда безпощаден и коварен. И не само защото искам да възвърна имането си, а и да те спася от явна гибел. Нещо от твоята лудост ми припомни младините...

— Стига си дърдорил, ами играй — прекъсна го Дав и бутна под носа му пет бутилки.

— Искаш да ме изкараш от търпение... Добре. Хвърляй заровете!

Битката се поднови и отрупаните зрители в голямото подземие на „Пронизаното око“ потънаха в мълчание. Още в началото старецът заигра енергично и измисляше най-невероятни ходове за примамване и обграждане. През първите три часа ожесточението и дългият му опит здраво притиснаха Дав, който на няколко пъти едва не попадна в поставените му капани. Спаси го феноменалната му способност да смята, с помощта на която успяваше да изчисли предварително следващите последици от сериозните опити да бъде хванат. Веднъж му помогнаха и заровете, чиито цветове съответстваха на ходовете на Гутрие и обезсилиха предварително стремежа му да го обгради.

— Не се радвай — мрачно предупреди старецът. — Още не знаеш какво те очаква. И тук, но най-вече там. Аз ти устройвам клопки, пък онази проклета планета съдбоносно ще те прикове върху пустинната си повърхност... Сред дюните от варовик, които приличат на море от змии, ще намериш само един оазис... Ха, ха, ха! Гробище на космически кораби... Ще те погълне едно адско гърло... После ще тръгнеш по една галерия... — Внезапно осъзна хода, направен от Дав, прекъсна играта и заповяда на съдържателя: — Донеси полегатите планшети, пружините и мостовете! И бутилките с магнитна опаковка.

В третата партия, която продължи пет часа, „бойното поле“ беше удължено, за да обхване многото извивки, създадени от сложността на играта. Сега налудничавото въображение на Гутрие прибягна към

нещо, което много рядко се виждаше при мачовете по флип-флоп: топологичната игра.

— Досега не игра така — забеляза Дав, когато противникът му започна да изгражда комбинациите си във въздуха.

— Не съм играл, защото не ми се е налагало, но е според правилата. Позволени са всякакви фигури.

И като се смееше сатанински, старецът направи един висящ мост над игралната маса. Удивени и възхитени, зрителите започнаха да ръкопляскаат бурно.

— Е, предаваш ли се? — захили се Гутрие, после с натъжено лице пресуши третата бутилка със згромб.

— Защо да го сторя? — отвърна Дав със странна веселост. — В края на краищата тази игра ми се струва почти толкова красива, колкото и шахматът.

Изглеждаше невероятно, но точно когато Гутрие смяташе, че е довършил противника си, Дав беше убеден в победата си. Умението му да пресмята беше толкова голямо, че подобно на оръжие, което е най-добро, когато стреля надалеч, то можа да се разгърне напълно едва в лабиринтите на конфигурациите, създадени от новия начин на игра.

Докато двамата противници изграждаха въздушните си клопки, съдържателят на заведението нареди да се отстранят стените на помещението, за да се разшири подът и присъстващите да не пречат на играчите. Бяха минали шест часа от началото на играта. От масата комбинациите, приличащи на гроздове от многоцветни бутилки, плъзнаха в три посоки, извиваха се, разширяваха се, изкачваха се смело нагоре и пронизваха пистата на старта, за да се промушат под масата (след време тя трябваше да бъде изнесена, а играчите се покатериха на приспособени за целта стълбички и мостчета).

Колкото повече се усложняваха комбинациите, толкова по-добре се чувствуваше Дав. Гутрие пресуши още две бутилки, очите му бяха кръвясали (дали от гнева, или от еликсира?) и си казваше, че е дошъл моментът да хвърли в борбата решителния ас.

— Виж какво ще направя сега! — прошушна той на ухото на своя противник сред парите на згромба. И за най-голямо удивление на всички, та даже и на Дав, той построи над магистралата листа на Мьобиус. — Ако попаднеш тук — продължи като в халюцинация, — загубен си: ще се въртиш на едно и също място.

Богар си помисли, че от гледна точка на пластичността флип-флопът навярно е най-красивата игра в Галактиката. И все пак строгите комбинации в шаха, които му напомняха фуга, изпълнена на звезден орган, го привличаха повече.

— Нямах спасение — задъхано рече старецът. — Нито тук, нито там. Ако загубиш сега, това значи, че си човек с късмет.

— Няма да загубя — отговори Дав. — Мога да загубя само ако аз пожелая.

Покатерени на високите стълби, те си говореха шепнешком, но с нежна враждебност.

— Не виждаш ли? Нарочно изградих тази топологична примка. Изчислих всички вероятности от хвърлянето на заровете. Каквото и да ти се падне, на края пак ще загубиш.

— Така е, ала забравяш, че ми предстои още един ход, с който мога да те обградя...

— Той е без значение. Нямах право да се връщаш по същия път. Можеш да си правиш фигурите в своя лабиринт... Хайде, примири се с поражението. Ти наистина игра превъзходно, но за твое добро загуби.

— Не — сухо каза Дав. — Имам един изход, за който не си се сетил.

— Смили се над себе си! — промълви старецът, ненадейно обхванат от неспокойствие. — Никой не се е върнал оттам...

— Никой ли? А ти как се спаси?

— Аз... — В очите на Гутрие блесна дяволито пламъче. — Аз победих машината.

— Тогава и аз ще я победя.

— Няма да можеш, защото не знаеш къде се намира.

— Ти ще ми кажеш, когато те победя.

— Няма да играя повече с тебе, стига ми това, което съм спечелил досега.

— Тук се лъжеш. От клопката, в която ме вкара, ще издигна нагоре дълъг и двоен лист на Мьобиус, а при следващия ход ще въвлека и тебе. Така че играта е реми, а згромбът си остава мой. — Старецът се ококори изумен и с трепереща ръка изпи последната бутилка с еликсир. — И не забравяй, че ми дължиш седем бутилки. Така че ще ти предложи изгодна сделка. Кажи ми името на планетата, а аз ще ти позволя да спечелиш.

— Техом! — изрече Гутрие с върховно усилие.

Едва сега Дав сметна, че задачата му на планетата Дриан е приключила и погълнат от мисълта за предстоящата решителна битка в живота му, с твърда стъпка слезе от стълбата.

Думата „Техом“, която нявга вселявала адски страх у един архаичен народ, разпали в Дав Богар висше вдъхновение за предстоящата неумолима битка с бездната.

---

[1] Свръхсветлинен кораб. Б.а. ↑

[2] Съчетание от думите паралакс и секунда. Един парсек е равен на 3,0857 светлинни години. Б.пр. ↑

[3] Това реми е равна игра, при която една от страните има предимство, но то не е достатъчно, за да се постигне мат (например цар + два коня срещу царя). Б.а. ↑

[4] Истинският згромб, произвеждан само в лабораториите на планетата Згромбовия, беше странен еликсир, който въпреки еуфоричното си въздействие не вредеше на организма. През епохата, когато се разгръщаха разказаните събития, згромбът още не беше забранен, но високата му цена го правеше трудно достъпен (една бутилка с обикновен згромб струваше десет пъти по-скъпо от патрон с елемент 158). Б.а. ↑

[5] Магнитна плочка за плащане. Б.а. ↑

[6] Комплекс за предавания. Б.а. ↑

[7] Осмата шахматна машина, построена от Ким Керим. Б.а. ↑

Подтикван от сходството със себеподобни биоформи, Дав веднага се запъти към една от групите хуманоиди. Посрещна го не много висок човек, облечен в спортни дрехи, съставени от отделни модули, каквито носеха и неговите другари. Следователно в този въздух можеше да се диша.

— Добре дошъл! — рече му той на третия галактически език и в единственото му око без вежда проблесна усмивка, която се стори на Дав подозрителна. Лицето му беше мораво и набраздено от дълбоки бръчки. — Предполагам, че когато си попаднал в капана, не си очаквал да намериш тук такъв панаир...

— Може и да съм очаквал — отговори Дав. — Ти откъде си?

— От планетата Глаф, принадлежаща към системата Саргами...

— Ние я наричаме Прокион...

— Това значи, че идваш от...

— Не, аз съм КМ^[1], но родителите ми са дошли от планетата Земя.

Останалите хуманоиди също се приближиха до Дав и той видя, че и техните лица са като на старци.

— Изглежда, отдавна сте тук.

— Последният от нас, който попадна в това подземие, дойде преди петнадесет години. Обаче Крумх — ето онзи старец, който седи в креслото — е пристигнал преди тринадесет десетилетия... И той като тебе е един КМ и е тук от малък.

— За него този ад е бил нещо като сиропиталище — ухили се някакъв индивид със зеленикава трапецовидна глава и увиснали уши.

— Защо не съблечеш тези звездни дрипи — попита някакъв дългоран, по чието птиче лице Дав предположи, че е от планетата Капела. — Няма нужда — продължи той, когато забеляза, че Дав проверява своя атмосфероскоп. — Всички простосмъртни от разновидността ХХ превъзходно дишат в тукашния въздух. — И докато Дав свалеше шлема си, добави с почти човешко високомерие: — Ясно е, че тази бърлога я измислил някой от нашите!

— Не сте ли опитали да излезете от кафеза? — огледа ги Дав и заговори в техния стил. Не му отговориха.

— Значи, не сте успели. — Всички злобно се изсмяха.

— А тези маси за какво служат?

— Това са шахматни маси. Никога ли не си чувал за тази игра?
— отново се засмяха те с някаква отчайваща веселост. Сподавено се изкиска и старецът в креслото.

— Чувал съм — засмя се и Дав. — Именно заради шаха кацнах тук. За разлика от вас аз не паднах в капана, а дойдох нарочно, за да играя шах. Разбирате ли?

Смехът им секна, но след няколко минути отново ечна оглушително. По сбръчканото лице на старика се стичаха сълзи, най-после с мъка изрече:

— Този човек е луд!

— Може и да си прав, старче — каза Дав. — Впрочем така ме наричат — безумеца на въздушното пространство.

— Добре, безумецо! — добави Крумх, който имаше вид на мъдрец и от останалите същества с човешки образ най-много приличаше на Дав — Нищо по-лесно от това да опитаме. Отведете ме до масата! — заповяда той.

— Откъде си? — попита го Дав, докато подреждаше фигурите си.

— Епсилон от Еридан наричат вие Слънчевата система, откъдето са дошли родителите ми. Играй ти с белите. Когато съм попаднал тук, съм бил на две-три години. Добре премести, но сме едва в началото на играта. Мога да твърдя, че нищо друго не съм правил през живота си, освен да играя шахмат. Научиха ме да играя както децата по другите планети учат занаят за цял живот. Не мисля, че последният ти ход беше добър. Вероятно умът ми е бил подходящ за такова занимание защото в началото много рядко някой ме побеждаваше а по-късно никой вече не беше в състояние. Добре се справи. Това значи, че си по-опасен, отколкото изглеждаш. Тогава защо не играеш по-агресивно?

— Защото ми прави удоволствие да играя с тебе — усмихна се Дав.

— Да играеш или да си играеш?

— И едното, и другото.

— Не бързай да се радваш. Не си ли задаваш въпроса, защо все пак не съм се осмелил да вляза в залата където се играе на живот и смърт?

— Не, защото засега не познавам правилата на другата игра.

— Спри за миг! Много са ти прикрити маневрите Наистина ли смяташ, че можеш толкова бързо да ме сразиш? Но нека се върнем на нашия разговор. Не става дума за друга игра, а за друг противник: една необикновена машина или човек със страшен ум, защото зад машината вероятно пак човешки ум стои. Обаче никой нищо не знае, защото никой не се е върнал оттам.

Старикът посочи с ръка сводестия вход на сред стената в дъното на огромното помещение.

— Много ли смелчаги са влезли да опитат?

— Много, но никой не се е върнал да разкаже какво му се е случило.

— Говори се, че все пак неколцина са се спасили. Успях да срещна само един от тях, също вече стар човек малко смахнат и пияница.

— Значи знаят за тази планета и не са помислили да ни спасят?!

— Носят се най-различни слухове. Но никой не вярва в тях.

— А ти как си повярвал?

— Нали каза, че съм луд! — усмихна се Дав.

— Луд или не, но се възползва от разговора, за да ме притиснеш — измърмори Крумх. — Ето как ще ти отговоря аз.

— Страшно играеш, дядка! — възкликна Дав. — Защо не си се опитал да се спасиш?

— Може би съм се страхувал — изстена старецът.

— Страх от машината ли?

— От машината, а може би и от външния свят. Умея само да играя шах. Дори да бях се спасил, какво щях да правя? Нищо не разбирам от космически кораби... Горе щях да умра. Тук ни дават и ядене, и пиене, а тези, които са от друга биологическа категория, получават необходимите за дишането газове... Тук имам всичко, което ми трябва, за да преживея. Навърших сто и тридесет години и ще поживея още няколко десетилетия... Започна да усложняваш страшно много играта. Внимавай да не паднеш в собствените си уловки. А що се отнася до този човек, не е изключено да е казал истината. Струва ми се, че четирима от тези, които бяха в плен заедно с мене, успяха да се избавят.

— Какво ти дава основание да вярваш в това?

— Там има две врати.

— Нищо не се вижда.

— Сега не, но щом някой влезе, стената става прозрачна.

— И как може да се влезе в другото помещение?

— Стъпваш на малката платформа пред входа и вратата се отваря автоматично. Този ритуал се предава от поколение на поколение, защото вероятно постройката съществува от няколко столетия...

— От няколко столетия? А тези, които умират?

— Тях ги поставят в онези ниши, ей там, а останалото е работа на машината. Ама че ход! Къде искаш да стигнеш?

Почти през цялото време разговаряха и непрекъснато местеха фигурите. Изведнъж старецът се замисли.

— Каза ми, че там имало две врати — настоя Дав.

— Да говорим по-малко и да играем по-внимателно — изхриптя Крумх. — Така... най-после разбрах... Намерението ти беше нечувано, обаче не прояви достатъчна ловкост. Ако този твой ход не беше толкова странен, щеше да ме измамиш... Ха, ха, ха! — Сияещият старик се размърда в креслото. — Можем да продължим. Да, има две врати. Само четири пъти се е отворила вратата вдясно. След всяка нещастна среща се отваряше лявата врата.

— А ти откъде знаеш как са протекли партиите?

— „Екранът“ свети през цялото време, докато играчът е в помещението, а щом стане от масата, с един поглед мога да преценя как е завършила играта. Всеки път, когато се отваряше дясната врата, борбата завършваше наравно. Какво правиш? Ще загубиш, ако играеш така.

— Подарявам ти тази партия, старче. Ти я заслужаваш.

— Пак ме заставяш да губя времето си с астрономически изчисления.

— Не те заставям, обаче ти не щеш да отстъпиш...

— Наистина ли се надяваш да ме победиш?

— Не знам. Играеш превъзходно и за да спечеля, трябва да атакувам там, където предполагам, че си по-слаб: тласкам те към лабиринта на вариантите.

— Тласкаш ли? Ти ме блъскаш! Но почакай, момче, никой не може да ме принуди да взема топа ти...

Дав се засмя, пригласяха му и зяпачите, които не бяха много силни играчи, обаче разбраха, че старецът не е така самоуверен, както

преди малко.

— И после?

— И после — ето! Местя тази невинна пешка...

— Не, аз питах за двете врати, за четирите равни игри и за пияницата Гутрие, който се е похвалил, че е победил машината.

— Лъже! — възмутено извика Крумх. — Никой, не е побеждавал досега машината. Поне от сто и тридесет години насам. Можеш ли да ми опишеш онзи тип?

— Би ли го познал? — Дав извади от джоба си микрофилма, който направи в онова наколно свърталище. Старецът дълго го разглежда, после измънка:

— Мисля, че си спомням мутрата му. Но той лъже.

— Значи, е постигнал равна игра...

— Да. После излезе от помещението през дясната врата и след няколко часа нашата пещера се разтърси като при излитане на космически кораб. И при твоето пристигане усетихме вибрациите от кацането... Пак ми хвърляш прах в очите! Сега ми отстъпваш дамата.

— Погледни добре! Нямах друг изход, трябва да я вземеш.

— Тъй, изглежда — отвърна мрачно другият, — но ако я взема, ще засилиш атаката и вече нямам шансове за победа.

— Това, което ми разказа, е безкрайно интересно! Приемаш ли реми, старче?

— Приемам, върви по дяволите! През целия си живот не съм играл по-странна партия. Сега какви намерения имаш?

— Да направя това, което ти не си сторил: да вляза в клетката на звяра.

— Казах ти, че животът навън не е имал никаква стойност за мен.

— Липсва ти фантазия. Опитвали ли сте двама души да влезете там? Да речем, ти и още някой, който не умее да играе шах, но може да управлява космически кораб...

— Откакто живея тук, никому не е минало през ума такова нещо.

— Но сега би могло.

— Искаш да влезем заедно?

— Защо не? Аз непременно ще отида. Сам твърдиш, че равната игра отваря вратата вдясно. Не се съмнявам, че ще успея да постигна реми. Зад машината — пак ти ми го каза — стои човешки ум. А досега

нито един човек не е успял да ме победи. — Дав се надигна от стола. — Впрочем убеден съм, че и ти можеш да постигнеш реми. Я ми кажи, на колко партии има право този, който се осмели да влезе?

— Не съм ги броил.

— Защо? Би било интересно да се знае...

— Мислиш ли? Защо ли не съм ги преброил?

— Защото си бил убеден, че никога няма да играеш с машината.

— Не само заради това... Не, не поради това. Сега вече знам: този, който играе в „клетката“, така закрива шахматната дъска, че е невъзможно да следиш ходовете му, случайно можеш да зърнеш нещо, когато стане от масата. Само последните позиции можеха да ми подсказват нещо, и то в редките случаи на равна игра.

— Все пак не си ли спомняш? Десет партии играеха ли се?

— Може би и повече...

— Гутрие твърди, че максималният брой на игрите бил двадесет.

— Пак е излъгал.

— Убеден ли си?

— Да. Той не е имал възможност да разбере какъв е максималният брой на игрите. Да предположим, че е постигнал реми при двадесетата партия. Щом като след това е офейкал, откъде може да знае дали други не са стигнали до същия резултат при петдесетата партия?

— А смяташ ли, че някой е изиграл толкова партии?

— Не. Искам само да кажа, че никой нищо не знае и че твоят пияница чисто и просто лъже.

— Не е изключено, но този лъжец все пак е влязъл в умъртвяващото светилище. Е, ще ме придружиш ли?

Старецът не отговори. Гледаше омаян стената зад Дав. Като опарен Дав се обърна, видя, че входът е осветен като екран и се спусна към него. Отвъд стената беше главноготото създание, което срещна при кацането си на Техом.

Дав почука на прозрачната стена, за да привлече вниманието му; после удари силно с един метален предмет; напразно се мъчеше: стената, която разделяше двете помещения, имаше необикновена якост и даже обезшумяваше ударите. Астронавтът с тяло на октопод стоеше с гръб към тях и закриваше шахматната маса.

Смешно раздвижи едно от пипалата си. Хладнокръвно любопитство завладя Дав: пред погледа му се бореха два свята.

По ръцете на астромекотелото (все пак бяха ръце щом принадлежаха на мислещо същество) започнаха да святкат фотоочи. След това странното създание подскочи, сякаш се разгневи от нещо, и се дръпна встрани от мястото, на което стоеше дотогава, а това позволи на Дав да види шахматната дъска. С един поглед прецени нелепото разположение на фигурите... Октоподът не познаваше тази игра!

Отвъд масата беше машината: тя имаше вид на първобитен човек. Глава като куб, туловище като паралелепипед и увиснали ръце. Светещите ѝ сетива, които заместваха очите, също проблясваха някак учудено. После нещата се ускориха. Главногото бързо измъкна от джоба си малък предмет и шибна с лазерен лъч лицето, гърдите и крайниците на машината. В същия миг тя хвърли ослепителна светлина и преди още стаята да се изпълни със зеленикавовиолетов дим, вратата вляво се отвори. После екранът бавно угасна и вече нищо не можеше да се долови от драмата, разиграла се зад стената.

— Разбра ли нещо?

— Една основна подробност — отговори Дав.

— Каква? Че никой не може да победи чудовището?

— Не. Познах шахматната дъска от оникс.

— Ти бълнуваш!

— Напротив! Започвам да разбирам как стоят нещата: машината е дело на Ким Керим. — И като видя изуменото лице на стареца, Дав продължи: — Ким Керим е един от върховете в шахмата, каквито са били феноменалният Алехин или Аруариа...

— Не съм чувал за тях. А откъде познаваш шахматната дъска?

— Във всички музеи, посветени на шахмата, има по едно копие.

— Възможно е и дъската, която видя преди малко, да е копие.

— Да, разбира се, но тази е оригиналът... Е, ще дойдеш ли с мене?

— Да не мислиш, че ме е стреснала сцената, на която присъствахме.

— Но все пак от нещо се боиш...

— От външния свят. Знаеш ли, чувал съм, че когато извадят от дъното на морето някои животни на повърхността, те умират

веднага...

— Аз ще вляза... Нали затова съм дошъл.

— Опитвам се да те разбера... Ако успееш, ще се върнеш ли пак?

— Непременно. За да ти разкажа какво се е случило там...

Въображаема залязваща луна надникна в помещението, измамвайки го с недействителна нощ. Дав се усамоти в една от нишите в стената и заспа веднага щом затвори очи. Сънува дълга шахматна партия, сякаш започнала още в началото на света. Никой не можеше да му каже в какво се състои първата награда, но нещо неясно го караше да вярва, че тя е огромна, може би неизмерима...

---

[1] Космическо момче, тоест роден в космическото пространство. Б.а. ↑

Докато стъпваше на малката платформа, Дав се запита с тревога дали астромекотелото не е повредило машината. Това би значело да остане в плен; макар че Ким Керим щеше да съумее да поправи машината. После си помисли, че легендарният шахматист е на повече от триста години, двеста от които е прекарал на Техом. Все пак трябва да бъде внимателен! Старците са странни.

Когато стената се дръпна встрани, светилището се показа непокътнато, сякаш само малко преди това там не се бе разгърнала същинска битка.

Дав долови учудения шепот на тези, които останаха зад гърба му, после вратата се придвижи обратно. Той се обърна, но вече не можеше да види хората, останали в голямата зала: входът отново тъмнееше. Дали за да не се разсейват играчите?

Машината (или този, който я ръководеше) заговори. Едно и също нещо произнасяше на различни езици: древноамерикански, староруски и китайски от началото на третото хилядолетие, а после повтори въпроса на галактически:

— Какъв език избираш?

— Галактически — отвърна Дав и съобрази, че стопанинът на тези места е прекъснал връзките си със света най-малко преди две столетия.

— Имаш ли оръжие?

— Да.

— Видя ли какво се случи с другия?

— Видях, но моето оръжие е по-мощно.

Помещението приличаше на древна абсида, строго подредена, но уютна. Стените, подът и таванът, направени от метал и керамика, бяха украсени с един и същ точков мотив, подобен на очичките върху пауновите пера, които изведнъж заблестяха с много цветове.

— Издръжливостта на мислещата машина е десеторно по-голяма от разрушителната сила на оръжието.

— Това не ме интересува, защото моят мозък е оръжието ми.

— Тогава сядай и да започваме! Аз ще играя с белите фигури. Така иска Ким Керим — произнесе машината думите като някаква формула, но те звучаха и като извинение.

„Все пак ми се представи“ — със задоволство си помисли Дав и се настани в креслото до шахматната дъска от оникс. Наредените по

местата си фигури имаха опростена геометрична форма: царят приличаше на цилиндър, дамата — на полусфера, топовете — на паралелепипеди, офицерите — на конуси, конете — на пирамиди, а пешките — на малки кубчета.

Машината протегна дясната си ръка и премести кубчето от а2 на а3. Този ход учуди Дав, даже леко го ядоса, защото го прие като насмешливо предизвикателство. Той отговори с е7 на е5 и същевременно се запита кой е истинският му противник. В случай че Ким Керим беше създателят на машината (това вече беше сигурно) и все още беше жив, не би му биле трудно лично да ръководи ходовете в партията, но смелите нападения бяха твърде редки. А скоростта, с която се разгръщаше играта, караше Дав да се съмнява: как успяваше достопочтеният шахматист да се мобилизира толкова бързо? Машината продължи със с2 на с4 и по този начин чрез промяна на цветовете навлезе в защитата, наречена сицилианска, както беше прочел Дав в книгата, подарена му някога от Мер Хлавон. Дав избра продължението К8 на с6, следователно „затворен“ вариант, чрез който искаше да намали до минимум резултата от първия ход на машината.

Непознато досега удоволствие го завладя и това усещане вероятно се породило от своеобразието на събитието. Машината ловко отговаряше на всеки ход на своя противник. Начинът ѝ на мислене беше прост, но ефикасен и на Дав му се стори, че разпозна великолепия стил на Ким Керим, обаче беше по-разгърнат, по-задълбочен. „Не напразно е стоял тук старецът толкова дълго време“ — с възхищение си рече той. Най-после намери ум, еднакъв с неговия.

Откакто се помнеше, Дав никога не бе размишлявал при отделните ходове повече от двадесет–тридесет секунди и многобройните варианти, които можеше да пресметне, го поставяха на недосегаема дълбочина, далече от силата на срещнатите досега противници. А сега за пръв път му се стори, че той приема послание от някаква бездна.

— Колко време имаме за мислене? — ненадейно за самия него попита Дав.

— Колкото можеш да издържиш, без да ядеш — отговори машината.

— Каква връзка има яденето с това?!

— На стената вляво от тебе има автомат за биологично поддържане. За да го използваш, предварително трябва да направиш хода върху шахматната дъска. Между два хода, за да се нахраниш, можеш да мислиш, колкото искаш.

— Отлично нагласено! — промълви Дав. — И съвсем честно...

Сега беше убеден, че човешки разум управлява машината, макар че нейната игра не приличаше на това, което той познаваше досега като човешка способност. Разбира се, с изключение на собствения му ум.

— Какво става с тези, които излизат през лявата врата? — попита Дав, без да се надява на отговор. Но той дойде веднага.

— Разлагам ги на съставните им елементи, а мозъците им ми предават информенергия.

Лицето на Дав се сви, по-скоро от разочарование, отколкото от страх.

— Не разбирам защо е необходимо да ги унищожаваш...

— Тези, които не могат да постигнат дори равна игра, са създания, интересувачи ме само чрез елементите си.

— Колко партии имам право да изиграя?

— Двадесет.

Значи, Гутрие беше казал истината.

— Някой побеждавал ли те е?

— Никой никога!

Дав продължи да играе. Още не изпитваше страх, въпреки че някаква странна тревога се промъкна в душата му. „Какъв ли човек е Ким Керим?“, в чиято съдба донякъде виждаше и своята. По-особен и може би по-странен и от самия него. На Дав никога не бе му идвало на ум да убива противниците си. Но кой може да каже докъде ще те отведе едно пристрастяване, натрупвано векове наред!

Внезапно му се стори, че премерва умствените си способности не с човек, нито даже с машина (участвал беше и в други състезания, организирани между него и калкулатор), а със самата умствена игра, ако това изобщо можеше да съществува. Ходовете, с които му отговаряше незабавно неговият противник, не бяха красиви в обикновения смисъл на думата, тайнствената им красота извираше по-скоро от това, че бяха свършени. Редуваха се неумолимо, сякаш съперникът му бе решил всички шахматни комбинации.

„Разсъждава смайващо, но няма да ме победи“ — рече си Дав, направи ход, с който измени позицията и тя от безцветна се превърна в тъмнолилава вихрушка. „Имам достатъчно време на разположение. Сега да те видя как ще се измъкнеш от прясната!“ Машината не бързаше да му отговори, но и Дав усещаше как все повече го обхваща онова сложно беспокойствие. Внезапно му се стори, че планът му е изцяло погрешен и че той не се бори с човешки ум!

Гласът на машината го върна към действителността; сякаш падна от небето:

— Мат в двадесет и шест хода!

Дав се вцепени от тази присъда с почти мистична сила и от повелителния вик, който прозвуча в самия него. Усети, че гърлото му е пресъхнало.

— Има ли тук нещо за пиене? — попита той.

— Да. Имаш право да използваш автомата. Вляво от тебе се намира. Знаеш условията.

— А как се поръчва?

— Какво искаш да пиеш?

— Какво можеш да ми предложиш?

— Хормоновитаминозен сок, аденепси, мляко, шира...

— Мляко, шира? Да не би да имате наблизко кравеферма, лозя?

— Всичко е синтетично. Иди до автомата и си поръчай каквото желаш.

— Имаш ли еликсир?

— Да, но не ти го препоръчвам.

— Добре — отговори Дав и се приближи до автомата. — Дай ми един згромб!

Една плоскост в стената се прелисти и оттам се показва малък метален поднос, на който имаше чаша згромб с портокалов цвят. Дав го изпи на един дъх.

Неочакваният и безобиден разговор, който води с машината за шах, и згромбът малко го ободриха.

Поднови играта. Близко осем минути разглежда шахматната дъска, после премести една пешка, леко наклони главата си и зачака напрегнат. Машината се забави четири минути, преди да премести, после се коригира:

— Мат в двадесет и девет хода!

— Предавам се! — възкликна Дав с ожесточено спокойствие, като че ли самокритиката на машината можеше да намали значението на провала, претърпян от човек, когото смятаха за непобедим в пределите на Галактиката, обитавана от хора.

Погледна хронометъра на ръката си: от началото на партията бяха минали само три часа и седемнадесет минути.

Дав сякаш бе зашеметен от страшния удар и едва сега проумя значението на претърпяното поражение. „Помни, аз никога не съм губил — отново прозвучаха някогашните думи на баща му. — Това не може да се случи с нито една хазартна игра.“ Най-после намери това, което търсеше през целия си живот: равностоен противник; но дали такъв си го беше представял? До срещата му с машината на Ким Керим (!?) всички състояли се състезания не значеха за него нищо повече от игра със самия него, дори ако противникът му беше обогатен с опита на цяла планета, защото в края на краищата този опит се проявяваше чрез ума на един човек. И друг път бе играл с калкулатори, създадени от гениални шахматисти, с автомати, които можеха да изтръгнат от него най-много реми. При все че на пръв поглед постигнатото в двубоя между един изключителен ум и един електронен мозък трябва да надвишава възможностите на един мозък, па бил той и необикновен, какъвто притежаваше Дав, неизменно резултатите бяха в негова полза. Сякаш поради симбиозата спадаше равнището в стратегията на играещата двойка. Нито един от калкулаторите не беше успял да бъде изцяло независим. А машината на Ким Керим, макар че беше „възпитана“ от него, показваше такава независимост. Дали е успяла да реши всички варианти в шаха?

Дав седеше замислен като пред дверите на безкрайността. Отново почувствува, че му прилошава... Гадеше му се и заедно с това усещаше стремеж към безкрайността. „Не! — рече си той. — Още не ме е победила. Сам се победих, защото повярвах, че се боря с човек.“

Машината отдавна беше направила първия ход и мълчаливо чакаше безразлична към отговора на партньора си. Дав, който сякаш се възвърна от някакъв друг свят, изведнъж проумя положението върху масата от оникс. Изумен гледаше бялата пешка, изтикана от а2 на а4, а го завладя безкрайно блаженство: машината играеше като машина! След началото а2 на а3 от първата партия сега започна с а2 на а4... Ако продължаваше да играе и по-нататък по същата схема, тогава броят на

възможните варианти беше точно... двадесет, „както твърдеше Гутрие!“ — помисли си развеселен Дав и премести от е7 на е5. Следващите ходове (е2 на е4, К8 на F6, d2 на d3) напомняха защитата, която старите хроники приписваха на Филидор, но той я бил изиграл с белите фигури.

Дав се съсредоточи върху новата партия и същевременно го занимаваше удивителният начин на игра на страшния му противник. Какво можеше да бъде по-несвойствено за човека от придържането към цялата гама на първия ход! А от тази серия на начален ход веднага произтичаше ужасна последица: ход от g2 на g4! Стартирайки с празния ход g4, чудовището се излагаше на опасността от реми, даже да бъде победено.

Колкото и да е невероятно, но тази мисъл застави Дав да внимава. От досегашната игра машината доказва, че пренебрегва някои придобивки на съвременната техника. Естествено това се компенсираше от изключителните ѝ изчислителни способности, но на Дав му се стори, че сега положението му е по-добро. И все пак решително опрости позицията си и след два часа и четвърт двубоят завърши наравно.

В същия миг екранът, който разделяше Дав от останалите пленници, стана прозрачен; дясната врата се отвори.

— Свободен си — произнесе гласът на машината. — Облечи си космическия костюм.

Богар се поколеба, после стана и се подчини на поканата. Когато напускаше помещението, чу далечно бучене като от реактор или земетресение. Коридорът, по който го носеше плавно транспортната лента, се различаваше от тъмната галерия на идване; облян бе от мека светлина, която му позволяваше да се възхищава на образите, украсяващи стените.

В един голям отвор вляво от себе си Дав видя някакви странни сталактити; когато се отдалечи от тях, те се превърнаха в кехлибарени пръсти на старец, потънал в размисъл. Ръцете-птици несъзнателно се полюшваха като в свещен екстаз, после унесенният човек ги отпусна към земята. Дав се озова направо в легендата за ермита или мита на ЕР, по името на един известен летописец, който през второто хилядолетие е създал тази хипотеза^[1].

Стъпилият на подвижната лента човек можеше да наблюдава в продължение на две–три секунди всеки отвор (или екран?). Сцените бяха живи като във филм, но не бяха озвучени.

След предложеното му зрелище от няколко „прозореца“, Дав разбра, че пред погледа му се редуват паметни моменти от историята на шахмата. Но какво търсеше тук този човек, облечен с дрехи от времето на Нютон, който дирижираше някакъв оркестър, а над него летяха крака на балерини? И преди Дав да се съвземе от изненадата, се спусна завеса, върху чиито гънки се люлееше емблемата на слон...

В последвалата картина Дав сякаш разпозна двубоя между Стаунтон и Сент Аман; после изплува друга и той беше убеден, че присъствува на схватката между Андерсен и Морфи, първия всепризнат бог на шахматния Олимп. Явно картината е била пресъздадена (тъй като по онова време кинематографът още не е бил изобретен), но беше автентична; налудничав стремеж изразяваха очите на младежа от Ню Орлеан, красив и странен като герой от произведенията на Суент. Този победоносен и печален поглед, устремен към безкрайността, прониза Дав като предупреждаващ знак. Но това не му попречи, когато минаваше край следващия отвор, да познае известната партия между други два титана: Щайниц и Ласкер. Старият шампион намръщено следеше обърканата и властна игра на противника си, който сякаш отделяше повече време да го наблюдава, отколкото да пресмята ходовете си.

Дав със съжаление се раздели с тази сцена, но веднага бе завладян от друга.

На великолепен фон видя двама мъже, в чиито очи искреше ненавист; веднага ги позна по позицията на фигурите, която му беше по-известна, отколкото лицата им на смъртни хора. Играеше се прочутият финал на тридесет и втората партия, в която белите, изтласкали царя си на Г5, сякаш бяха влезли в клопката, но в действителност избираха най-сигурния, най-бързия и най-красивия път за активизиране на свободните пешки и по този начин печелеха петата победа (тя не е последна, но е решителна) над Капабланка. С белите играеше Алехин, който беше символ на шахмата до появата на Ким Керим. Но къде ли е показана борбата между гениалния кубинец и Ласкер? Дав рязко се обърна към другата стена на коридора и задавен от вълнение, успя да зърне гнева и моментното безсилие в

очите на божествения лъв, засега наистина ранен; по-късно обаче отново щеше да покаже зъбите си в джунглата на шахматната дъска.

Това скъпернически показвано изкуство (минаващият през галерията не можеше да разгледа подробно картините по двете стени) напомняше пленяващото майсторство, с което са отразени процесите, охранявани от бикове и дракони, в легендарния Вавилон.

— Това е предизвикателство! — гневно викна Дав, зървайки в „прозорците“ отляво и отдясно Ботвиник, който водеше борба ту с Бронщайн, ту със Смыслов, ту с Тал, ту с Петросян.

— Лъжеш се! — чу се глас, различен от гласа, който бе звучал в помещението на шахматната машина. — Не е предизвикателство. — Дав долови авторитетния тон, присъщ на чиновниците в миналото, а в по-ново време — на хората, свикнали да общуват най-вече с компютрите. — Желанието ни беше да предложим на отиващия си гост приятна атмосфера и увереността, че той е майстор; картините с оживелите лица на шампионите е хвалебствено сбогуване. Впрочем — продължи с прикритата насмешка невидимият събеседник — който се измъква отгук, няма настроение да разглежда подробностите.

— Аз имам — отвърна Дав, който не знаеше към кой „прозорец“ да погледне по-напред. На дясната стена видя безсмъртния вариант на така наречената сицилианска защита, с която дванадесетият шампион на планетата Земя победи Робърт Фишер, превъзхождайки го и теоретически. Сцената вляво показваше Яд Гобо в невероятната позиция на цугцванг, в края на която имаше дама и два офицера и беше притиснат от ПРН-32 МХз, който разполагаше само с дама и два коня.

— Вярно е — продължи гласът, — че от шестнадесетте твои предшественици ти най-бързо постигна реми. Не играеш лошо. Върни се и ще видиш сцените, които си пропуснал.

— Така и ще направя — заяви Дав, който си спомни, че беше обещал да разкаже на стария КМ преживелиците си.

От картините, които се плъзгаха край него, му направи впечатление странната среща между птицеподобния капелан Зтърънгц и Аруариа, блед като призрак. Видът им беше фантастичен, не приличаха на земните жители от онова време и пред тях нямаше шахматна дъска, само се гледаха съсредоточено. В това състезание от сто слепи симултанни партии победил Аруариа.

— Чакам те — сърдечно изрече гласът, докато Дав минаваше край последната картина: срещата между Ким Керим и огромната машина, построена от него, за да победи себе си.

— Този ескалатор няма ли да спре най-последно? — не можа да се сдържи Дав. — Да те зърна поне през „прозореца“, ако си Ким Керим, както предполагам.

Гласът се измя гърлено и лентата под краката на Дав престана да се движи.

— Ето, гледай!

— Значи, действително съществуваш.

— Вероятно, ако това, което ти разбираш под понятието „съществуване“ не е илюзия.

Сцената, която се виждаше през „прозореца“, се стори на Дав комична. Човекът и неговият шахматен робот седяха един срещу друг, обгърнати от странна почти семейна атмосфера. Навярно като присмех над самия себе си Керим бе дал на творението си своите собствени черти. Но никак не е странно, че машината, с която беше премерил силите си Дав и която вероятно представляваше усъвършенстван вариант на шахматния Инт. Орд.^[2] Хикс-17, по-малко приличаше на човек.

Партията, която играеха, беше прочута: историята я бе отбелязала като последна партия на Ким Керим. Той зарегистрирал на калкулатора Хикс-17 всичко познато дотогава в областта на шаха плюс алгоритмите от стила на Керим. Едва след поредица от бляскави победи, постигнати от робота в срещите с шампиони от различни планети, той добил право да играе със своя конструктор. И ето ги в решителния рунд, който последвал след петте партии, завършили наравно.

На картината прочутият шахматист беше осем-десетгодишен, но не изглеждаше променен в сравнение с портрета от времето, когато е бил на четиридесет и пет години. С несъразмерно голямата си глава върху ниско и набито тяло Ким Керим създаваше впечатление за необикновена телесна и умствена сила, ала тя странно противоречеше на нездравия му вид, който вероятно се дължеше на белите петна от витилиго по ръцете и лицето му.

Финалът върху шахматната дъска подсказваше приближаващо реми. Хикс-17 се беше окопал в коварна позиция, не пропускаше двете

противникови пешки, стигнали почти до финала, и заплашваше с варианти, които според всички закони бяха неизбежни. С демоничен блясък в очите Ким Керим прекрачва границата на невъобразимото. Първо превръща пешките си в коне, след което с изключителна бързина постига странния, неповторимия мат с цар и два коня против цар с пешка.

Легендата твърди, че разгневен от тази победа, унищожил робота си и оттогава никой нищо не чул повече за Ким Керим, най-забележителния шахматист на всички времена.

Дав наблюдаваше толкова напрегнато страшния си двубой с Керим, че в първия миг, когато лентата отново се задвижи, той не усети.

— А с тебе кога ще играя — викна към Керим, но в същото време скалата пред него се плъзна встрани и освободи пътя му.

— Там, долу, ти игра с мене — отговори гласът. — Чакам те отново.

Дав напусна катакомбата, обхванат от безумно сладка носталгия: едновременно го прониза силен копнеж по Умна и страшно силно желание да играе шах.

Наоколо се стелеха хълмовете, преливаха един в друг като гънки. Краката на Дав оставяха следи по праха, покрил повърхността, но стъпките на неговите предшественици бяха заличени от вятъра. След като скита повече от час из този лабиринт от хълмове, го прониза унизителната мисъл, че прилича на мишка, която трябва да отговори на тест за ориентиране. Беше убеден, че върви в посоката, откъдето дойде, макар да съобрази на няколко пъти, че се върти на едно и също място.

Най-после, когато беше загубил търпение, зърна зад един хълм огромното гробище на космическите кораби. Но къде беше малкият му летателен апарат?

Нещо странно ставаше с него: двете чувства не изчезнаха; и желанието да види Умна, и стремежът да играе отново с Ким Керим не го напуснаха, даже се засилиха от гнева, предизвикан от необходимостта да извърви пътя дотам. Изглежда, тези противоречиви чувства му помогнаха да усети сега ясно онова привличане, срещу

което се бореше главногото при идването на Дав. В това настроение той се приближи до фунията, която му послужи като знак за ориентиране. На няколко десетки крачки намери летателния си апарат.

---

[1] Хипотезата е потвърдена през 2072 година, когато при разкопки, направени край Шахпур (Иран), в един гроб била намерена плоча, върху която пръстите на две ръце, много ясно очертани, представлявали царя, царицата и осемте пешки. Б. а. ↑

[2] Интегрален ординатор. Б.а. ↑

Той се спря, разколебан между две бездни.

При все че за пръв път в живота си претърпя поражение, той не се изплаши от гласа, който го зовеше към гълбините на планетата. Всякога би бил в състояние да постигне равна игра с чудовището, а някакъв глас му нашепваше, че може и да го победи. Защо да се противопоставя на този повик, за чието осъществяване в същност се беше родил? Нали Ким Керим заяви, че в действителност той е играл с него? „Шахматът не бива да се превръща в самоцел за тебе“ — чу отново последното желание на Грегори Богар. Обаче пак той му беше казал: „Шахът да бъде средство за твоето усъвършенстване!“ А как ще се усъвършенства, като върви срещу собствената си природа?

Внезапно странно небесно явление привлече вниманието му. През времето, прекарано в подземното царство на Ким Керим, на небосвода на Техом се беше появило второ слънце. Той видя двете слънца едно до друго: еднакви, но и двете по-малки от слънцето, което зърна при кацането си. Знаеше само това, че първото слънце имаше червеникав цвят, докато неговият спътник беше синкав. Бяха като две очи, които го разглеждаха настойчиво... Две очи, които вървяха против природата. „Глупости! — рече на глас Дав. — Ако добре разбирам думите на баща си, природата ми е човешка. Това искаше да ми каже. И наистина беше прав.“

С тези слънца, които гледаха Дав, сега се сливаха тъжният поглед на Щайниц, отчайващият порив към съвършенство на Морфи, ожесточената жажда за борба и примирие в очите на Ласкер. „Умна!“ — като вик го прониза името на любимата жена. С върховно усилие Дав се изтръгна от тяхната магия и се спусна към летателния си апарат.

Познатите вещи в ракетоплана събудиха у човека, роден в пространството, чувството, че е у дома си. Не можеше ли да се закълне, че не се чувства у дома си в царството на Ким Керим? Ах, ако Умна беше до него, би му било по-леко!

Мисълта за Умна му даде сили да включи двигателя на апарата. След няколко секунди кръжеше над звездното гробище. Потърси проницателните очи, отразени от двете слънца. Техните еднакви кръгове, но различно оцветени, сега му се сториха като знак на безкрайността, в която се сблъскват всички противоречия. „Обещах на стареца да се върна и да му разкажа какво се случи... А струва ли си само за това да се връщам? Той пак няма да иска да ме придружи. Но

обещах и на Ким Керим... Е та? С идването си тук му доказах, че не се боя... Да, но той спечели една партия, а ти успя да му измъкнеш само реми...”

Дав се развълнува от този спор и неволно насочи малкото си превозно средство към фунията, която го очакваше. „Борбата не беше справедлива! — Тази мисъл блесна в ума му. Явно условията на срещата бяха в негова полза. Най-големият шахматист на всички времена не е нищо друго освен един жесток маниак, лишен от скрупули.“

Не се боеше да слезе в подземната цитадела, но жаждата за победа вече не го въодушевяваше, както преди.

Даве краткото стълкновение с личността на Ким Керим го караше инстинктивно да се досеща, че налудничавата фантазия на домакина му подготвя и други изненади. „Боиш се да спечелиш, така ли?“ — с насмешка се запита и се загледа в звездния знак на безкрайността. Но сега двете слънца, които сякаш искаха да му се подиграят, се превърнаха в ласкавите очи на Умна. „Мила — въздъхна Дав, — ти си единствената ми родина...” После реши да отлети до космическия си кораб и да напусне тази планета.

И изведнъж забеляза изплашен, че недалече от фунията се очертава познат кораб Беше „Среща“

Умът на Дав заработи трескаво.

Само за миг се насочи към входа на бездната; после набра височина и се запъти с пълна скорост към „Непобедимия“.

Космическият кораб си стоеше невредим там, където го беше оставил.

Планът му беше прост: ще се върне и ще извоюва на шахматната маса свободата на Умна и на баща ѝ. Но все пак сега не беше толкова убеден, че хитростта ще му помогне, както беше преди, когато предложи на стария КМ да го придружи. Ами ако? Страшна мисъл прониза ума му. Ако Умна вече е влязла в помещението на чудовището? Каквато е нетърпелива и решителна, би била в състояние да го стори. Дав усети, че го обля студена пот. Умна умееше да играе шах, но не чак толкова добре, че да постигне реми (дори и в партия с безсмисленото откриване g4).

Измъчван от този страх, Дав включи средните двигатели на космическия кораб. Щом достигна височината, която му даде възможност да огледа околността, той насочи „Непобедимия“ към изхода от лабиринта на Ким Керим.

Кацна точно на онова място, където го изведе ескалаторът. После взе лазерния пистолет, метна на гръб реактивната раница и се запъти към входа на катакомбата. По пътя остави следа с изгарящ лъч, която да помогне на Муни бързо да намери гробището на космическите кораби.

Посрещнаха го тържествено. Малцина от пленниците на Техом бяха имали възможност да видят как се отваря дясната врата в помещението на чудовището. Ремито, постигнато от Дав, което за тях се равняваше на победа, им даваше надежда за спасение.

Заобиколен от пъстрата и шумна тълпа на своите неволни привърженици, Дав се мъчеше да открие сред разноликите физиономии любимото лице на Умна. Обаче се озова в мечешката прегръдка на Муни.

— Добре дошъл! — пожела му Кап на ухото. — Да бягаме оттук и ще те направя човек! — Къде е Умна? — трескаво попита Дав и се измъкна от прегръдката на капитана. Видя я до него, беше нетърпелива, щастлива, но и малко притеснена от вълнението, породено от срещата с нейния любим.

Дав се приближи до Умна. Той я гледаше толкова пламенно, че даже пленникът, дошъл от планетата Регулус, където съществуваха пет пола, веднага разбра какво става между тези двама представители на вида ХХ, дори и той потръпна от силната им любов.

Дав прегърна Умна и я отведе в една от нишите на стената, сякаш бяха сами на този свят.

Никога любовта му не е била по-силна, както в тази въображаема нощ. Чувствуваше Умна много по-своя, отколкото когато и да било. Утрешната среща с Ким Керим пораждаше у него възбуда, въпреки че беше развенчал мита след първия манш на борбата. Може би задоволството се дължеше и на това, че подбудите за срещата би одобрил и Грегори Богар.

— Мила сестричке, не мога да повярвам, че си до мене — каза Дав, когато се събудиха. — Ужасен страх изживях, когато открих „Среща“ между космическите кораби, попаднали тук...

— Нима не ме видя, когато стената стана прозрачна? Бях долепила лицето си до нея...

— Не, вижда се само от тази страна... Боях се да не си се осмелила да влезеш в помещението на... чудовището.

— Ако не бях те видяла, щях да го направя...

— И сега щеше да бъдеш разложена на съставните си елементи.

— Шегуваш ли се?

— Съвсем сериозно ти говоря. Никой ли не ви е казал какво се случва в подземията на Техом?

— Не сме разговаряли много. Тези разнолики създания говорят на ужасно трудни езици. Разбрах само, че в другата стая се играе шах. После те видях как стана и си тръгна... Освен това баща ми е завладян от една мисъл, която се породил, когато кацнахме тук. Не се тревожи... ще я чуеш от него. Изгаря от нетърпение час по-скоро да се измъкне от тази... дупка. Така че един от нас двамата на всяка цена трябваше да влезе...

— И двамата сте луди! Ако не постигнете реми, щяхте да...

— Как не бих успяла да постигна реми, мили мой? Забравяш, че съм побеждавала дори Ламб!

Дав вдигна ръце обезоръжен, после се засмя и притисна до гърдите си тази, която съдбата му бе предопределила.

И наистина Кап, щом видя отново Дав, го дръпна настрана и му каза победоносно:

— Ние сме най-богатите хора в Галактиката.

— Какво си открил пак? — развеселен, попита Дав, който поради дългата раздяла проявяваше снизхождение към алчността на Муни.

— Нищо ли не си видял? — възмути се Кап. — Жалко за твоята наблюдателност. И ти си човек, който се хвали, че е първокласен шахматист!

— Не се хваля...

— А името на космическия ти кораб какво е?

— Вече не съм непобедим. Загубих една партия...

— Вече и за шахмат не те бива — избърбори Кап. — Но няма значение. Ти имаш заслуги. Ако Умна не беше ме повлякла да те дирим, нямаше да кацнем на Техом. Така че не е голяма загуба, че са те били. Щом се измъкнем оттук, ще се заловим за работа.

— Каква работа?

— Ще ти кажа, че тук ни чака кой знае откога най-гигантското гробище на космически кораби. Всяка част има огромна стойност. Какво повече да говорим, попаднали сме на истинско съкровище.

Дав беше в толкова добро настроение, че финансово-археологичният порив на Кап не го ядоса, даже, напротив, имаше приятното усещане, че присъства на необикновено природно явление.

— Добре, но преди това трябва да се измъкнем оттук. Как смяташ да решиш този проблем?

— Както излезе ти, така ще излезем и ние. И не ме занимавай с дреболии. Е, навигаторе, я ми кажи, нищо ли не забеляза, когато мина през звездното гробище горе? Нищо ли? Нищо? — възкликна Муни, отчаян от мълчанието на Дав. — Къде са ти били очите? Недалеч от мястото, където кацнахме, се намира... Току виж, че не си чувал за „Сарпаканта“.

— Чувал съм — продума Дав, — как е възможно да не съм чувал!

— Е тогава предполагам, че разбираш какво значи да откриеш космическия броненосец, който преди сто и тридесет години е завладял пет слънчеви системи. Корабът „Сарпаканта“ от втората експедиция лежи там, пълен с богатства, които са на наше разположение. Наградата за намирането му е огромна. Е, какво ще кажеш?

Дав не му отговори, защото отново го заобиколиха пленниците на Ким Керим и го отрупаха с въпроси. Бяха го видели отвъд стената, и сега смятаха, че борбата не е чак толкова тежка, колкото им се бе струвала (още повече че мнозина от тях сега добре познаваха шахматната игра), а пленените по-късно, които никога не бяха надзърнали отвъд стената, бяха убедени, че „ветераните“ прекалено много са изплашени и така всички бяха изпълнени с надежда. Даже и старият КМ Крумх се показва по-смел.

— Поздравявам те! — каза той на Дав. — Доста бързо успя да постигнеш равна игра. В сравнение с онзи, който излезе преди тебе,

как му беше името?

— Гутрие.

— В сравнение с него ти игра светкавично. Досадно дълго стоя той там. Докато си тръгна, ми се стори, че са минали години...

— И Ким Керим ми каза, че никой досега не е стигнал до реми толкова бързо.

— Ким Керим ли? Оня страшен шахматист, за когото ми говори? Значи, е жив? И ти разговаря с него?

— Засега само с неговия глас. Може би следващия път ще ми се представи лично.

— Добре е, че не изпадна в цайтнот.

— Цайтнот ли? Какво е то?

— Как, нима не знаеш какво значи цайтнот?

— Знам от прочетеното. Но в практиката не успях да разбера какво е. Впрочем там (и Дав посочи към залата с машината) времето няма никакво значение.

— Я виж ти! А ние тренирахме с часовник в ръка...

— Е, старче, сега ще приемеш ли да дойдеш с мене?

— Още не съм решил. Но ти вече имаш кого да спасяваш от бърлогата на Ким Керим (Крумх посочи с поглед Умна). Опитай се и ако се върнеш пак, ще поговорим.

Дав имаше намерение да освободи първо Умна, но както тя, така и Муни изказаха друго мнение. Умна искаше да бъде убедена, че баща ѝ ще се измъкне от подземната тъмница, а Кал гореше от нетърпение по-скоро да стигне на повърхността.

— Първо ще изляза аз — заповяда решително. — Нямам време за губене. Богатството, което лежи над главите ни, веднага трябва да бъде описано.

— Както искате — съгласи се Дав. — Даже така е по-добре. Ще изведа първо Кап, после Умна и вероятно стареца, с когото разговарях. През това време Кап с моята реактивна раница ще може да стигне до мястото, където сте кацнали. По целия път съм направил с лазера следа.

Когато привърша тук, искам да намеря „Среща“ до „Не победимия“, който съм оставил до изхода от катакомбата. А що се

отнася до описването на имането, да не говорим повече. Ще го направиш при друг случай Засега се задоволи с това, че си открил „Сарпаканта“

— Я не ме учи какво трябва да правя — измърмори Муни. — Да се махаме по-скоро, пък ще намерим време за всичко.

Последвалият спектакъл се стори на пленниците истинска премиера. Не бяха виждали подобно нещо.

Дав пръв стъпи на малката платформа, а Муни след него.

— Да видим дали ще ви пуснат заедно — рече някой.

— Защо да не ги пуснат? — отговори друг. — Между нас има и четириноги, и многоглави.

И сякаш за да потвърди това мнение, вратата о плъзна встрани и направи път на двамата мъже да влязат в залата.

— Е, сега какво ще правим? — попита Кап, след като вратата се върна обратно.

— Много просто — отговори Дав. — Ще извоювам свободата си. Онова удобно кресло, поставено пред миличкото електронно чудовище, те очаква.

— А ти каква роля ще изпълняваш тук?

— Ще ти бъда асистент, ще те насърчавам и ако по желаете, мога да ти предложа нещо за пиене. Какво искаш? Мляко, шира, има двадесет и осем вида еликсир има и згромб... Аз например в твоя чест ще изпия един еликсир... Да видим дали има! Един еликсир, моля.

След няколко секунди от стената се подаде поднос и предложи на Дав поръчаното питие.

— Бре, каква дяволия! — засмя се капитанът и се приближи до хранителния автомат. — Хвърли и на мене един згромб! — Плочката отново се показва и едно приспособление метна чашата със згромб върху Кап. — Полудял ли е? — викна изпръсканият с оранжева течност Муни.

— Нали му поръча да ти хвърли един згромб? — отвърна Дав и едва се сдържа да не се усмихне. — Роботът изпълни желанието ти. — Трябваше да кажеш само: искам един згромб. — Подаде му питието и добави: — Пий и почвай да играеш!

Капитанът разярен изпи чашата и седна до масата от оникс:

— Да, ще играя. Много си важен. Мислиш, че не мога да измъкна равна игра от едно животно! Но какъв е този глупав начален

ход? През живота си не съм виждал такова нещо.

След двадесет хода капитанът беше в нокаут, според един израз, останал от древността.

— Дай ми още един згромб! — с мрачен глас каза на Дав. — А след като утоли жаждата си, заяви: — Тази машина играе глупаво... Само луд човек като тебе може да я разбере. И понеже се опита да ми се подиграеш, ще те накажа. Смятах да ти отстъпя наградата за „Сарпаканта“, но размислих. Вземи каквото искаш от гробището, обаче „Сарпаканта“ остава за мен. Сега направи необходимото и ме изведи оттук!

— Виж какво, Кап — заговори Дав със сериозен глас, макар че се усмихваше като дете, което е направило някаква лудория, — не съм ти се подиграл, но трябваше да се убедиш сам, че не е толкова лесно излизането от тази дупка. Помисли: то съществува от векове и само шестнадесет души, а с мене — седемнадесет са постигнали равна игра. А що се отнася до „Сарпаканта“ и до... съкровищата, струпани около него, никак не ме интересуват. Доказателство за това е, че даже не съм ги забелязал. Те за мене не съществуват. А сега ме остави да играя!

— Надявам се, че няма да ме държиш цяла вечност в тази клетка — измърмори Муни и с любопитство се приближи до автомата.

При втората партия, която започна с ход от а2 на а4, Дав искаше да изпробва способността на машината да се самоусъвършенствува (а в последна сметка силата на Ким Керим да навакса „изгубеното време“) и прибягна към ново превъплъщаване на позицията, чрез която дванадесетият шампион на планетата Земя раздруса Фишер; вървеше по собствен път към фазата, която по негово мнение щеше да му осигури позиционно превъзходство; при деветия ход неговият противник игра по-различно от предишната среща, но Дав в същност очакваше това и се впусна в един вариант, грижливо подготвен. Успя да отбие контраатаката на белите, дори спечели известно предимство, обаче развързката на борбата още беше далечна и неясна.

— Повече от пет часа играете — дръпна го Кап за рамото в един от най-вълнуващите моменти. — Наситих се вече на згромб. Искам да хапна нещо.

— Добре — отегчено рече Дав, който бе разбрал, че е излишно да се бори повече за победа, а само за равна игра, защото Муни беше

до него и му пречеше. Той отново ускори края чрез рязко опростяване на играта. — Иди и яж. Поръчай си ядене, както си поиска згромб.

— Виж за това не бях се сетил! — засмя се Кап. — Мислех, че тази дяволия е само за напитки. Та нали няма да стоим тук години наред!

— Години не, но седмици са прекарвали мнозина, преди да се спасят или да бъдат разложени на съставните си елементи.

— Напразно ми говориш за отвратителни неща — захили се Кап. — Няма да ми убиеш апетита. Ти няма ли да хапнеш?

— Не. И ако имаш желание по-скоро да се видиш навън, остави ме да се съсредоточа!

Изминаха още около два часа до момента, в който Муни чу Дав да възкликва: реми!

Дясната врага се плъзна веднага за най-голяма радост на капитана.

— Браво, моето момче! Не напразно те нахоках, добре се справи... Е, сега те оставям. Чака ме „Сарпаканта“. И си отбележи, че сръдната ми мина. Грижи се за Умна! И бъди внимателен, не бързай! Не е необходимо. До вашето излизане ще се опитам да инвентаризирам най-ценните богатства.

Щом се затвори врата, ескалаторът понесе Муни към изхода. Когато остана сам, Дав направи знак на Умна да влезе в залата с шахматната машина. Както след първата партия, помещението започна да вибрира от странен шум като от двигатели или разместване на земни пластове.

— Какво бучи така? — попита Дав, без да чака отговор.

— Зареждам се с енергия — долетя обяснението, което беше доста хумористично за една машина. — Това е моят згромб.

Дав се изненада, когато видя, че влиза Крумх със своето подвижно кресло, но в същност той беше седнал в скута на Умна.

— Ето я опашчицата на това двуглаво създание! — весело я посрещна Дав.

— За втори път измамихме Ким Керим — прошепна Крумх, а двамата младежи му помогнаха да седне във фотьойла до масата от оникс. — А сега... кой ще излезе пръв: главата или опашчицата?

Дав и Умна се погледнаха съзаклятнически и отговориха едновременно:

— Главата!

— И аз смятам, че е за предпочитане да изляза пръв... Докато дойдете вие, ще имам време да помисля за новото си положение... — После се обърна към Дав: — А щом вече извърших това безумие, бих искал да изиграя и аз няколко партии...

— Щом искаш! Имаме на разположение още... двадесет, защото машината поднови играта с а3. Прав е бил Гутрие...

— Аха! Ще изреди всички ходове до h4?

— Така изглежда. При втората партия белите откриха с а4. Не си ли уморен?

— Не. Спах много, преди да вляза...

Тогава чуй какво ще ти предложи. Докато ние поспим, опитай се да постигнеш реми. А когато видиш, че се отваря вратата вдясно, събуди ни! Обаче не играй много партии...

— Какво значение има! Забелязал съм, че след равна игра, партиите се подхващат отново...

— Никога не можеш да знаеш как ще постъпи тази машина, която — вече се убедих — се учи от собствените си грешки. Ние я измавихме, но не е изключено следващия път да не ни провърви. И не забравяй, че я ръководи Ким Керим... един опасен безумец.

Дав и Умна се уединиха в една от нишите на стената. Той забеляза развеселен, че при изречената заповед сега, когато го придружаваше Умна, площта в нишата беше двойно по-голяма от тази за един човек. „Току виж, че Ким Керим е искал да ми достави удоволствие... А по-вероятно е чудовището да ни смята за един човек.“

Тази последна тяхна любовна среща различно отекна в душите им. След като отминаха страховете ѝ, Умна се подчини на повелителния повик на бъдещето, на вродения стремеж за продължаване на рода, който ръководи съдбата на всяка жена. А Дав беше обхванат от разкъсващото и сладко усещане за невъзвратимост. Той позна душевни състояния, които се сродяваха единствено със смущението пред ограничените човешки възможности в сравнение с космическата безкрайност или на човешката безкрайност в сравнение с онази безкрайност, която е невъобразимо по-голяма. Митът за непобедимостта му, който сега се свеждаше до обикновеното си

значение, до постигането на равна игра, привидно придаваше на чувствата им други отсенки.

Когато се събудиха, Крумх се намираше към края на четвъртата игра. Дав хвърли поглед върху масата от оникс, после леко смутен, се приближи до автомата и поръча питие за себе си и за Умна.

След кратко време старецът трябваше да се признае за победен. С неочаквана сила, породена единствено от възбудените му нерви, безпомощно скръцна със зъби:

— По-малко се ядосвам от това, че загубих, отколкото от факта, че не разбрах как стана.

Богар се засмя и се разположи до масата. Машината премести коня си на а3, Дав прегърна Умна през кръста, както според легендата някакъв голям музикант от планетата Земя държал жена си в миналото и същевременно композирал на орган прелюдии и фуги, а зад тях Крумх мълчаливо гледаше развитието на партията. Премести на е5, после 3 на 5, 02 на К6, с4 на 6. Ходовете, които следваха ритмично един след друг, звучаха в съзнанието на стареца, роден от жители на съзвездието Еридан, със строга хармония, както навярно са звучели творбите на Бах за неговите съвременници.

Крумх се потопи в тази абстрактна музика, доколкото можеше да разбере развитието на играта. После, можейки повече да мълчи, започна да коментира, първо шепнешком, след това на глас. Неусетно се превърна в запаянко. Определението за запаянковците е, че са невежи и наивни хора, обладани от високомерието на познавачи.

— Старче — обади се най-после Дав, — оставих те четири пъти да си опиташ късмета. Сега е мой ред да се боря. Твоите размишления или са добри и тогава могат да послужат на противника ми, или са нелепи и ми пречат.

— Разбрах — засрами се Крумх. После постави длани на слепоочията си и промълви: — Не знам какво ми стана. Обхвана ме безкрайна умора.

Отведоха го до нишата, а после Дав продължи играта. След около три часа със старецът се събуди ободрен. Изпи чаша хвс^[1] и без да продума, седна в креслото си. Едно странно съчетание на фигурите отново породило у него желание да помогне на Дав. Но стоически се въздържа и не продума до мига, в който машината предложи:

— Реми след единадесет хода.

И докато дясната врата се плъзгаше встрани, като че ли с нежелание, Умна и Крумх присъствуваха учудени на следния разговор

между Дав и шахматната машина:

— Би ли повторил дебюта, при който загуби?

— Кога съм загубил? Щях ли да съм жив сега?

— Мислех, че и ти като мене смяташ ремието за неуспех.

— Ще имам пред вид и този вариант. Впрочем исках да те попитам, кои от твоите първи ходове доведоха до реми?

— Веднъж след Ка3, четиринадесет пъти след g4 и един път след h4.

— Благодаря! — весело рече Дав. Сега знаеше: ходът (g4 откриваше шестнадесетата партия. Чува някакъв обезпокояващ шум.

— Спомних си — обади се старецът. — Когато онзи човек, за когото ми разказа, привърши играта, чух същия шум. По-късно, когато излетя с космическия си кораб, звукът беше друг.

— Време е да тръгваш или, по-точно, да тръгвате двамата така, както дойдохте...

— Смяташ ли, че ще успеем и този път? — попита Умна. — Това означава, че ще се измъкнем всички по-бързо. Горя от нетърпение да видя какво е направил баща ми.

— Аз мога да ти кажа. До този миг Кал трябваше да отведе кораба си до моя кораб. Но не го е сторил...

Щяхме да усетим вибрациите при кацането на „Среща“... Засега все още е зает с инвентаризацията на богатствата. Така че до неговото и моето идване ще ни чакате в „Непобедимия“. Разбра ли?

— Да — отговори Умна и се обърна към Крумх: — Стани за миг, за да седна в креслото!

— Може би е по-добре да си тръгнеш сама — колебливо рече старецът. — Аз бих останал още малко... — С нежен поглед се обърна към шахматната маса. После без видима връзка каза на Дав: — След двадесет и третия ход ти имаше безспорно предимство. Защо не продължи да го притискаш?

— И аз мисля, че ти имаше по-добра позиция — намеси се Умна. — Не можеше ли да спечелиш играта? Дав се усмихна смутено:

— Може би е само едно впечатление, макар че... и на мене така ми се стори. — Той прегърна Умна и попита Крумх: — Значи, още ти се играе... — Разбрах — усмихна се Умна и докато се приближаваше до отворената врата, прегърна Дав и му прошепна на ухото: — Този

път нещата приключиха добре и отсега нататък вече няма да се разделяме.

Още преди да се затвори вратата след Умна, Дав направи знак на другите пленници да влезе някой от тях, но никой не се появи.

Машината започна шестия рунд, като премести бял кон на с3. Старецът дълго мисли, преди да постави пешката си на с5, после ходовете продължиха в постоянен ритъм: е4 на Кс,бб, г3 гб... След това стигнаха до така наречената позиция „затворена сицилианска“, както е била играна и някога, но с обратни цветове.

По навик Дав хвърли разсеян поглед върху масата. С известно безпокойство той се питаше защо никой не влезе в залата с шахматната машина. Никой ли не се е осмелил или чисто и просто се е намесил Ким Керим, който вече не искаше да бъде мамен? Крумх проумя намерението на машината от първата партия, което до известна степен вече беше разкрито, но тя имаше все още предимство. И все пак белите трудно щяха да оползотворят превъзходството си, ако старецът в желанието си за реванш не беше надценил възможностите си към финала. При тридесет и първия ход той отправи отчаян поглед към безразличния си „секундант“: защитата на Крумх беше съсипана.

— Трябва да ти кажа — рече Дав, когато старецът му отстъпи мястото, — че в моя космически кораб има и за ядене, и за пиене. Но съм принуден да призная, че тук... снабдяването е по-добро. Затова те съветвам да се разположиш до „бара“ и да си поръчаш каквото желаеш. Междувременно аз ще се забавлявам на тази прословута шахматна дъска...

— „Бар“ ли? Така ли наричате вие „продоволствената човка“? — със сериозен глас попита Крумх и се подчини на предложението на Дав. В това време Дав постави пешка на Г5 в отговор на откриването с2 на с3, почти безполезен ход на белите, но съответстващ на тактиката, използвана от машината.

Старецът поиска от „човката“ една задушена патица и докато ѝ се наслаждаваше, си каза, че в залата за игра на живот и смърт вероятно съществува по-умел кулинаротрон, отколкото в другото помещение. Даже му хрумна да остане за цял живот тук, но не знаеше дали това е възможно и със съжаление стигна до извода, че ще трябва

да се възползва от предстоящото отваряне на дясната врата. Лакомията, с която яде, му причини гадене. Тогава със страх си помисли за менюто, което го очаква в другите светове, и с носталгия си спомни ястията, употребявани от него тринадесет десетилетия.

Осмата партия. След първите ходове, направени бързо (с4, е6, Кс3, d5, d4, Кf6), те навлязоха в така наречения „дамски гамбит“, игран от легендарните Фишер и Спаски в четвъртата партия от техния драматичен двубой.

В акциите на белите Дав разгада с изненада стила на Ким Керим (в изкристализирал вид, но неотразен от летописците), преплетен с нечовешко мислене (както би играл гигантски механизъм, който в областта на майсторството би бил пак един Ким Керим). Всичко беше така зашеметяващо, та на Дав му се стори, че наблюдава палимпсест^[2], чиито видими пластове непрекъснато се отместват като измамни пътеки. Колкото пъти се бе състезавал с противници, които нямаха човешки вид, толкова пъти беше победил. Борбата с тях беше лесна, но все пак в нея имаше нещо много задълбочено. Ходовете бяха лишени от шпаката на психологизма, значение имаше само дълбочината на гмуркането във водовъртежа на вариантите. Приличаше на безкрайно мелодична музика. Вероятно това беше и стилът на самия Дав.

— Защо вече никой не може да влезе в това помещение? — ненадейно попита Дав.

— При гущерите главата е жизнена, а не опашката — иносказателно отговори машината.

— Е та? Ти два пъти ми позволи да възстановя опашката си...

— Твоите опашки заслужават да бъдат превърнати в елементите, от които са съставени.

— А какво се случи с тези, които излязоха? — ужаси се Дав.

— Те са вече навън.

— Наистина ли?

Вместо отговор на една от стените светна правоъгълник: Дав видя пред „Непобедимия“ Умна до подвижното кресло на Крумх. „Чакат двамата луди от семейството“ — усмихна се Дав, вече успокоен. Партията, за която се върна, беше спечелена от него: постигна реми и можеше да отлети от Техом.

Обаче някакво странно недоволство го завладя в същия миг. Да си тръгне, след като е бил победен?! Това значеше да се поведе по ума на Умна, което в същност и той бе желал цял живот. И все пак не това искаше или поне не по този начин. Не можеше да: се освободи от чувството, че е ощетен. Дори да не беше срещал друг шахматист със способностите на Ким Керим (а и с него ли играеше всъщност?), той не смяташе за убедително едно претърпяно поражение, което не можеше да обжалва. Нима неизменното право на машината тя да започва играта не значеше, че нейният противник по начало е в неизгодно положение? А в същност Дав имаше двувековна практика на шахматист, която отшелникът на Техом, изглежда, пренебрегваше.

Сякаш отгатнала разсъжденията и желаеща да премахне мислите му за подобно превъзходство, машината използва някои слабости в играта на черните пешки и зае позиционна линия, към каквата модерните шахматисти отдавна вече не прибегваха. Дав беше изненадан, защото в нападателния вариант на белите, използван от майсторите на Галактиката, долови новост, която даваше голямо предимство.

Величествените му комбинации изведнъж попаднаха на подвижни пясъци. Безброй пътища трябваше да бъдат обмислени и подбрани, едно титаническо изпитание за човека, което той би могъл да преодолее, макар че противникът му притежаваше същите способности да изчислява, но както винаги изпуснатите предимства рязко завиха към неизбежен провал.

Като загуби партията, Дав си каза, че ще позволи да го измамат; но измамникът в никакъв случай не беше машината, която нямаше представа за плана, насочен против нея. Дав сам се беше излъгал, като приписа на противника си несъществуваща техническа информация. Можеше ли техният двубой да се нарече „психологическа война“, щом като на Дав му се струваше, че мери сили със самия себе си?

Дав лежеше в нишата и беше радостен, че още не е усетил вибрациите от кацането на космическия кораб „Среща“. (Кап не бързаше да се върне, така че Дав имаше още време да постои в подземното царство на шахмата). Преди няколко часа си мислеше, че му е достатъчно едно реми, за да отлети от Техом, но го завладя тъга,

че не е победил Ким Керим... И ето го пред втория провал! Сега ясно осъзна какво е почувствувал след първата партия: в него се беше явило желание за реванш. Осени го странната мисъл, че в същност Ким Керим си отмъщава на някого... Ами ако и той тъгува за реванш, както тъгуваше Дав?

Дав се отказа от безполезните въпроси и седна до шахматната маса. Началото на спора (d3, e5, c4, Ke7, Kc3, Kc6, g3, g6) се вливаше, както при първата партия, във вариант от така наречената „затворена сицилианска“ позиция.

Дав промени намерението си. Въобще способността му да следи и да избира далечни варианти се сля с възможността да организира конкретния план на борбата; обаче феноменалните видения, описани от изчислителната машина, се свеждаха до исторически граници: стратегията и тактиката ѝ зависеха от информацията, програмирана някога от Ким Керим, и от по-новите придобивки, получени от досегашните ѝ противници. Впрочем този път Дав се бореше срещу двойката Керим и изчислителната машина, като се стремеше да бъде на равнището на тяхната шахматна подготовка.

Нещо повече, Ким Керим твърдеше, че да се бориш срещу машината, това значеше да воюваш с него и Дав стигна до извода, че ще трябва да играе така, както ако противник му беше само изчислителната машина. Самото редуване на началните ходове го доказваше. Той реши при първия удобен случай да разбули загадката на двойната игра.

Както в славните времена на шахмата, битката продължи три дни, ако не смятаме, че през това време Дав поспа три пъти. След края на борбата, завършила наравно, той прецени, че е проумял някой от съществените позиции на „чудовището“.

Дясната врата се плъзна послушно. Самото ѝ изчезване беше покана за излизане на свобода. Но на Дав му се стори, че този път бученето, което се чуваше след всяка равна игра, беше по-дълго. Можеше ли да напусне арената сега, когато се решаваше съдбата му? Кап още не се бе върнал, иначе виброфонът би известил на Дав даже когато спи.

— Няма ли да си тръгваш? — чу той гласа на партньора си. Този въпрос ускори решението му.

— Не!

— Тогава вратата ще се затвори и ще започнем нова партия, така ли?

Предложението звучеше като въпрос, сякаш машината искаше съгласието му.

— Не виждам защо е необходимо вратата да се затваря. Но можем да започнем нова партия.

Разгръщането на десетата партия протече вълнуващо.

След началото, което беше изиграно бързо (d4 на d5, c4 на e6, Kc6 на Kf6), по странен начин те стигнаха до началото на осмата партия. Като размишляваше над втория си провал, Дав се укоряваше само за една грешка, допусната в края на двубоя, а противникът му сякаш отгатна мислите му, защото след деветия ход избра друг стратегически похват.

— Защо промени играта си? Нали тогава ме би?

— Победих те на края благодарение на един твой ход, който няма да повториш. За да те победея отново, трябва да усъвършенствам ударите си.

И наистина с един изумителен ход в еволюцията на шаха машината се доближи много до начина, по който организираха нападението си съвременните майстори на Галактиката. А именно „прогресът“ на белите облагодетелства Дав, който беше по-запознат с този начин на борба.

Щом беше изчерпан и епилогът на драмата, чудовището за първи път си позволи да коментира:

— Невероятно явление: когато играх по-слабо, те победих, а сега играх по-добре и постигнах само реми.

Неволният хумор на машината едва докосна Дав, който в момента трябваше да вземе решение: вратата беше отворена, а отгоре проникваха вибрациите на „Среща“... Въпреки отсекките на човечност в гласа на противника му, Дав беше убеден, че думите не бяха изречени от Ким Керим.

Изведнъж стана нещо изненадващо: преди още партньорът ѝ да даде съгласието си за започването на единадесетата партия, машината, желаеща да продължи борбата, премести пешката си от e2 на e3. Същевременно вратата остана отворена.

— Ким Керим — викна Дав и погледна с пренебрежение към галерията, която извеждаше навън, — ако искаш да играем още, кажи!

— От тебе зависи дали ще играем, или не. Какво искаш?

— Искам с тебе да се преборя...

— С мене се бориш...

— Аха! Без машината не си в състояние...

— Победи ли я, та да имаш претенции да играеш с мене?

— А ти победил ли си я? — ожесточи се Богар. Събеседникът му не отговори. — Тогава ще попитам тебе — обърна се към машината, — някой побеждавал ли те е?

— Никой и никога! — отвърна със смешна, но страшна убеденост чудовището.

— Кой лъже? — продължи Дав. — Защото един от двама ви лъже.

— Много си прибързан в изводите, момко — реши да се обади отново Ким Керим. — Вярно е, че от момента, в който заразих с порока на шахмата тази планета, не съм успял да победя машината (иначе бих я разрушил), но и тя не ме е побеждавала. А ти вече имаш две загуби. Нашите сили не са равни.

— Нищо не разбрах — обади се Дав. — Защо намесваш планетата?

— Значи, ти не си доловил, че играеш с цяла планета? — подигравателно прозвуча гласът.

Сега беше ред на Дав да занемее. Истина е, че сред легендите, разказвани за личността на Ким Керим, имаше и такава, според която той бил „опитомил“ една планета и я научил да играе шах, но никой, даже и Богар, не смяташе „шахматната планета“ за нещо друго освен за едно митично схващане за непобедимостта.

Дав се задълбочи в играта, сякаш от нейната същина можеше да се добере до истината. Той не повярва в казаното от Керим, но все пак преразгледа нещата в светлината на тази хипотеза. Беше явно, че неговият противник не постъпва като човек въпреки необикновения му инсигт^[3]. Не можеше обаче да смята ума ѝ нито за животински, нито за електронен въпреки многобройните автомати, които непрекъснато усещаше: не беше срещал такава дълбочина в изчисленията никога, дори в партиите, останали от Ким Керим.

Какви комбинации, дяволски противоречиви!

Сякаш времето бе спряло и само откъси от неговата безкрайност проблясваха, досущ като риби, останали живи от изчезналата фауна на

океан, който е претърпял експлозия...

Да превърнеш една планета в шахматист, това е необикновена, фантастична мисъл! Но как? За да стане шахматист, Техом би трябвало преди това да притежава способността, която се нарича мислене, да има ум или както се разказва в старите предания, самата тя да е един мозък. Едно фантастично създание! А и двете слънца с тяхната смущаваща гравитация... Партиите, които продължаваше да играе, избледняха от завладялата го мисъл за планетата, надарена с разум. Неизброимо много неврони трябва да притежава този колос! Дав усети, че му става лошо и се запита дали щеше да приеме борбата, ако знаеше кой ще му е противник. После изпадна в лудостта, често проявявана от математици, вкопчени в двубой с безкрайността, и си каза, че би се състезавал и с Космоса, ако той умееше да играе шах.

---

[1] Хормоно-витаминозен сок. Б.а. ↑

[2] Старинен ръкопис, който е написан върху изтрит по-стар текст на пергамент. Б.пр. ↑

[3] Намаляване броя на грешките, допускани от животно или калкулатор по време на обучение. Б.а. ↑

Партията, която анализираше — коя ли подред беше? — се промени изцяло. Шахматното съществуване на Техом сега изпълваше мисълта му и придаваше огромно значение на всеки ход. Сякаш баснословният етер, тази плазма, в която се сливат дискретното и безкрайното, изведнъж стана осезаем, видим, измерим. Дав винаги бе смятал, че борбата на шахматната дъска и „решаването на шахматната игра“ са две различни задачи: първата значи противопоставяне на един ум, който е с ограничени невропсихически възможности даже от математическа гледна точка, а втората, макар по принцип да се стреми към завършек, на практика представлява за човешкия ум една безкрайна игра.

Фактът, че досега беше непобедим, беше доказателство, че притежава ум, който превъзхожда другите естествени и изкуствени мозъци, известни до този момент. Но дали разликата между тях и него е толкова голяма, колкото между него и Техом? Изглежда, така е, щом допусна две загуби. Макар че начинът, по който бе победен, не беше убедителен. И освен това бе постигнал шест равни игри. Следователно в играта на противника имаше места, които можеха да бъдат неутрализирани.

„В края на краищата защо ли да играя — запита се, учуден от очевидността на тази мисъл, — защо да играя, ако не мога или не искам да го победя!“

Истина е, че както някога приемаше равните игри за загуба, сега, като имаше пред вид противника си, ги смяташе за победа. Но не за такава победа мечтаеше той. Продължи да прави внимателно изчисленията си, защото не искаше в никакъв случай да загуби още една партия.

Познатите вибрации на „Среща“ го изтръгнаха от мислите му.

— Покажи ми картина от външния свят — заповяда Дав.

Върху светлия екран се показаха двата космически кораба. След малко от единия слезе Кап.

— Достатъчно — промълви Дав, внезапно развълнуван.

Значи, не разполагаше с много време. Ще го почакат няколко дни, но той трябваше да бърза и тази мисъл предизвика у него остро недоволство. Завладя го силен копнеж по Умна и някакво отвращение от всичко, което правеше тук, в бърлогата на Ким Керим. И същевременно съзнанието за това отвращение жестоко засили

усещането, че съществуването му беше загубило своя смисъл. Никога, дори и тогава, когато Грегори Богар бе го помолил да не играе, Дав не беше чувствувал такава мъка. Но и никога не беше пронизвай до такава степен от усещането за човешката уязвимост.

Вероятно в тези мигове той е проумял, че приближава края на една безумна кариера, че любовта му към Умна — в същност желанието да превърне жаждата си за съвършенство в един нормален живот — ще победи. Но пак тогава разбра, че докато болест, старост или някаква друга страст не бе отклонявала от пътя им големите световноизвестни шахматисти — с много редки изключения, като например Ботвиник, — те са преследвали една единствена цел.

— Откакто играе с тебе, Техом страшно много напредна — стресна го гласът на Ким Керим. — Преди много трудно се съвземаше от сътресенията след равна игра. Сега забелязвам, че се възстановява по-лесно...

В гласа му се долавяше странна, почти злобна ирония. „Нещо не му харесва начина, по който се разгръща играта ни“ — помисли си Дав.

— И все пак — продължи да гъгне гласът — смятам, че ако бъде заставена да понесе няколко последователни равни игри, машината ще се повреди.

Раздразнен, Дав пипна лицето си и сети, че е брадясал. Обезпокояващ хлад го прониза целия. Навярно думите на Ким Керим бяха клопка, предназначена да приспи вниманието му. Може би съжеляваше, че разкри истинската самоличност на противника си. Както и да е, но това прекъсване попречи на полета на Дав в изчисленията и го тласна, ако не към погрешен, то към не много подходящ ход, който ускори края. Дав изпита неясна, въображаема увереност, че то се отвори покорно, а това значеше ново реми:

— Ти си жесток, безчовечен, Ким Керим, а освен това се подиграваш с противниците си.

— Жесток... безчовечен? Аз се отнасям с бащинска грижа към тях. Мнозина живеят от десетки години в този приют на интелигентността. А само едно реми им отваря вратата към така наречената свобода.

— Видях какво направи с онова главоного, което...

— Не само че не умееше да играе шах (могло е да се научи, преди да влезе в светилището), но беше и нападателно. Ако бях в залата, където пусна лазерните лъчи, щеше да ме унищожи.

— Беше в цугцванг, следователно в законна защита. Както и да беше постъпило, пак щеше да загине. А в същност ти си го примамил в тази клопка.

— Аз ли? Още по мое време върху звездните карти на Техом имаше знак за забрана. Какво е търсило тук?

— Кацането му на Техом може да е било предизвикано от някаква катастрофа...

— Подобни злополуки се случват рядко. Но дори така да е, не трябваше да се държи глупаво и предизвикателно. Ако беше постъпило като цивилизовано създание, щеше да си остане живо. Не, това, което издрънка за моята жестокост и безчовечност, е неоснователно. А откъде измъкна упрека, че се подигравам с противниците си? С тебе например подиграх ли се?

— Целият маскарад, който организира, беше една подигравка.

— Засега чувам само хули, но не и аргументи.

— Освен мене кацнал ли е някой друг на Техом, за да се съревновава с тебе?

— Не знам. Не съм ги питал.

— Много добре знаеш. Ако бяха дошли с тази цел, щяха да ти кажат, както направих аз. Следователно всичките ти партньори от самото начало са твои жертви. Сам си се унижил, като си избрал противниците си по този подъл начин. И колкото повече размишлявам, толкова по-трудно те разпознавам. Какъвто и да е животът ти като човек, за мене Ким Керим е бил най-големият шахматист на Галактиката, този, който е унищожил Хикс-17, шампиона на планетата, защото не е успял да надвие създателя си. А сега си стигнал дотам, че избираш противниците си измежду случайни любители. Какво можеш да ми отговориш на това?

— Ще ти отговоря, когато му дойде времето, за да разбереш. А виж, тебе успях да те привлека тук... Ако искаш да знаеш, планът ми беше нещо като гамбит... Саможертвата няма значение, щом в края на краищата постигнах удара, който ми трябваше...

— Аз ли съм ударът, който ти трябва?

— Надявам се. Чакам да започнеш отново играта, за да разбера. Но на тебе повече ти се говори...

— Ставаше дума за твоя начин да обиждаш противниците си — невъзмутимо продължи Дав. — Да оставим настрана неопитните. Да говорим за онези седемнадесет души, които са успели да постигнат реми. Там долу, в галерията, ми говореше за „хвалебствено сбогуване“, а щом ескалаторът ни изведе навън, попадаме като мишки в онзи лабиринт. Ти разполагаш с техника и би могъл да ни откараш бързо до паркинга на космическите кораби.

— Гледаш субективно на нещата — засмя се Керим.

— Не смяташ ли за необходимо да ми обясниш?

— Ще ти обясня и ще се съгласиш, че съм прав. Щях да бъда лош играч, ако не използвах пътя от изхода на галерията до космическите кораби, за да подложам на допълнително изпитание случайния си гост. Щом е бил способен да постигне равна игра, би могъл да реши и тази топографска задача. Впрочем лабиринтът от хълмове, който аз създадох (забележи, става дума не за преднамерено унижение, а за стратегия), е по-скоро тест за характера на човека, не за интелигентността му. Който не е годен да се бори с мене, трябваше да бъде заставен час по-скоро да си обира крушите. Още веднъж постъпвах съвсем човешки.

— Според твоята съмнителна логика аз не съм годен да се боря с тебе. Ако не бях забелязал кораба на жената, която „неотдавна“ пуснах да излезе оттук, не бих слязъл в тази дупка.

— Не бива да влагаш толкова страст в думите си. Може пък наистина да не си годен. А колкото до това какво си направил „неотдавна“, изразът е неподходящ...

Правоъгълният екран отново светна. Дав видя до „Непобедимия“ апарат за анабиоза. През прозрачния капак от металокерамика се съзираше бледото лице на Умна, която лежеше в саркофаг.

— Откакто излезе оттук, минаха седемнадесет дни — обясни Ким Керим.

Несъзнателно Дав погледна автоматичния си хронометър, но с изненада разбра, че не работи. В следващия миг забеляза, че на екрана се увеличава един детайл от апарата: върху неръждаема плочка позна почерка на Муни, който набързо беше написал с лазерна писалка:

„Чаках те две седмици. Не знам какво, по дяволите си намислил, но работата ме заставя да тръгвам. Трябва да грабна наградата за откриването на «Сарпаканта». Обаче безумната ми дъщеря не пожела да дойде без безумеца, в който имаше нещастieto да се влюби. Така че я замразих и ще я намериш, когато ти хрумне да излезеш. Ще се срещнем на планетата Марахта или ще ви оставя известие в Интрагал къде се намирам.

Хилавият старец, когото ти изпрати навън, не пожела да тръгне с мене. Каза ми, че предпочита да се върне в проклетия си гроб. Струва ми се, че с изключение на мене всички, които излизате оттам, сте луди. Кап.“

Мисълта, че са изминали толкова дни и с такава скорост, та дори не е забелязал, накара Дав, човек с необикновена памет, да изпадне сякаш в болестно състояние. Но странно, това вълнение беше външно, теоретично, защото в действителност не се чувствуваше неразположен. Напротив, решението на Кап да отлети и да остави Умна заспала до космическия кораб породило у него чувството, че се е освободил. За пръв път си мислеше с признателност за Муни и обхванат от странно радостно настроение, приписа на Ким Керим благородно намерение, което в същност можеше да бъде само една тактика... За да го задържи ли? Дав се засмя на собствените си предположения.

— Какво ще правиш, тръгваш ли си, или ще играеш? — шибна го безполовият глас на партньора му. — Не разбирам какво целиш. Може би искаш да подхраниш легендата за шаха, който умира от ремита...

— Добре, да започваме нова партия! — реши Дав и при хода е4 отговори с К6, като навлезе в някогашната защита на Алехин. Техом не проявяваше активност, прибягна до позиционна игра. „Много е предпазлива“ — помисли си Дав, а рече на глас с известна насмешка: — Права си, за двама ни ремито е равно на загуба.

Макар и да го вълнуваше странното впечатление, което го караше да мисли, че у противника му се извършва великолепен процес

на очовечаване, Дав продължи да играе с максимална предпазливост. В същото време си даваше сметка за нелепостта на антагонистичните им усилия, които на практика взаимно се унищожаваша. Изведнъж си зададе въпроса: „Защо му е била необходима на Ким Керим цяла планета за секундант?“ Въпросът нямаше връзка с това, което ставаше на шахматната дъска, но на него му се струваше много важен, защото можеше да определи различието между тях. Що се отнася до Дав, никога не би му минала подобна мисъл през главата. „Може би защото аз играя с повече чувство“ — каза си той.

Както при едновременна игра шахматистът си представя мислено всички партии, така и силният играч борави (не всякога много ясно) с безброй варианти и комбинации, които този път бяха органически свързани. Предварително се набелязват редица ходове, непрекъснато се сравняват и се избира подходящият в момента на решаването. В това намираме обяснение за огромния брой информативни комбинации, които стремително се изграждат в умовете на някои хора. Тази способност — в същност основана на шахматния талант — е едно интуитивно явление и хилядолетия наред никой не е могъл да го направлява съзнателно.

Изглежда, заслугата на Ким Керим се състоеше в това, че е открил възможността чрез специални тренировки да съумява да ръководи синхронни игри с многобройни варианти (с взаимодействие да превръща в ценност цели групи от фигурите си, както в миналото малцина от големите майстори, например, Алехин, са могли да го постигат в различни партии, но само с една фигура). Затова неговите решения, постигнати с много усърдие, имаха невероятна резултатност в най-сложните положения.

В сравнение с най-добрите резултати на Ким Керим, които той подготвяше старателно, Дав побеждаваше интуитивно, вземаше решение спонтанно. Ето защо в ума му не съществуваха ясни варианти, а редица позиции, богати на нюанси, и ходовете, които бяха най-необходими за победата, избираше не по пътя на създанието, а по много по-първичен начин. В такива мигове на „вдъхновение“ той участваше с всичките си сетива в избистрянето на структурите и поради това чуваше звуци, долавяше миризми, виждаше цветове. Когато си припомняше някоя партия, в паметта му се възвръщаха и

усещанията, които е изпитал по време на играта. И обратното, някои от усещанията възкресяваха позиции и комбинации.

Може би стремежът на Ким Керим да внесе рационалност в играта го е тласнал към създаването на великански калкулатори, а след това и на планетата-шахматист. За разлика от него, както за Масао Ямато, гениалния юноша, който се чувствал стимулиран от компютрите, но не се нуждаел от тях, така и за Дав всяка протеза на интелигентността не представляваше помощ, а зависимост.

— Четвърто поред реми — обади се Ким Керим с известен упрек.

— В края на краищата какво искаш? — сопна му се Дав. — И ти не си постигнал повече от чудовището.

— Така е, но аз имам тази заслуга, че съм го създал.

И в същност това исках да кажа и аз: от теб не може да се изтръгне повече. Напразно си губиш времето. Използвай отворената врата. Когато минаваш през галерията, порадвай се на величието и залеза на нашите велики предшественици, а когато стигнеш до мене, погледни ме за сбогом, събуди любимата си и се махнете от тази бездна!

— Предизвиквай ме, колкото си искаш. Ще продължавам да играя така, както намеря за добре...

— Аха, имаш намерение да игнеш още?

— Изглежда, това не ти се нрави.

— Не ми се нрави ли? — Ким Керим се изсмя с глас. — Засега ми е само безразлично. Греша, като ти правя тези признания. Но ми стана симпатичен. Отразена симпатия. Нищо не разбра, нали? Не е изключено по-късно дори да се зарадвам, ако победиш. Сега разбираш още по-малко...

Известно време от дълбините се чуваше обезпокояващо бучене („Здравата се налива със згромб“ — помисли си Дав), след това Техом бутна пешката си на f3. Дав игра на e5. Последваха ходовете e3, d5, d4, Kd7, Kc3, Kd6.

Това беше една безкрайна партия. И двамата дълго обмисляха всеки ход. Дав вече не си спомняше колко пъти прекъсна играта, за да се тръшне изтощен в нишата на стената.

— Сега положението ти е по-добро — обади се по едно време Ким Керим.

Така беше. Дав разбра, че когато Техом започва с безцветно или нефункционално откриване, още в самото начало си създава слаби места в структурата и един силен противник може да му докара затруднения. Доказваше го както бръмченето, така и странните реакции, които Дав долавяше от време на време.

Сякаш скритата тревога беше завладяла чудовището, с което играеше. А дали пък не бе видение или отражение на собственото му безпокойство? Може би за пораждането на тази невероятна мисъл допринесе и фактът, че автоматът за хранителни продукти вече не работеше така безупречно. Поръчаните ястия и напитки идваха със закъснение, а някои от тях вече не се появяваха или бяха заместени с други.

— Повредил се е снабдителният ти апарат — оплака се Дав.

Вместо Техом отговори шепнешком Ким Керим:

— Вероятно иска да те изгони оттук.

Дав не можа да разбере дали гласът говореше сериозно, или му се подиграваше. Струваше му се, че някаква страшна тайна витае над тези места.

— Не вярвам в това, което каза — прошепна Дав, сякаш се пазеше от невидим човек. — Непрекъснато очаквам нови изненади и клопки...

— Това са клопки, присъщи на играта, заради която си кацнал на Техом, както сам се хвалиш. Лично аз никакви клопки не ти поставям... Стига в тебе да не е скрита някаква клопка. Настанал е моментът да решиш. Възможно е по-късно да съжалявам за това, което ще ти кажа: колкото се може по-бързо си иди оттук! За благо на всички...

— И за твоето ли?

— Въпросът ти е опасен...

Неприятен шум, който сякаш идваше от гъбините на планетата, съпровождаше сега протичането на партиите. Дав почти бе свикнал с бученето, напомнящо разместване на подземни пластове, в което му се струваше, че долавя усилията на Техом да издържи в борбата...

Партията се намираще като върху острие на нож, с нападения и контранападения, които можеха да бъдат преценени само чрез свръхестествени изчисления. По едно време Дав премести три пъти един и същи кон и го пожертвува в различни точки от позицията на

противника, но непрекъснато жертвата му се оказваше неприемлива за белите, които отговаряха по единствения възможен начин. И ето че нежеланият кон се върна на първоначалното си място. Тогава черните започнаха нова комбинация-бумеранг, по чийто свръхнаходчив коридор можеше да се стигне до съкрушителен резултат за противника.

Дав сияеше най-вече за това, че сега Ким Керим се въздържа от всякакъв коментар. „Ако наистина е искал да победи, не е ли този удобният случай да направи преценка на положението ми? Но Ким Керим мълчи. За да не подсказе нещо на белите ли? Какво може да им подсказе, когато е ясно, че почти съм спечелил партията?“

Дав вече виждаше как си тръгва. В ума му изплуваха представи от неизмерими далечини. Чу веселия смях на едно момиче, а около него лежаха цяла грамада пирати... После с възхищение го погледна почти парализиран старец... не си спомняше къде го беше виждал... знаеше само, че е голям шахматист...

Техом не преставаше да мисли. Дав бе обзет от трескаво нетърпение. „Трябва да се измъкна по-скоро оттук“ — прониза го тази заповедна мисъл. Докосна с ръка лицето си и се изплаши: пръстите му потънаха в брадата, която беше забравил да бръсне. Преди много време, когато превъзходството му още не беше сигурно, Ким Керим го посъветва да си върви, а сега, когато беше на път да спечели, мълчеше.

Желанието час по-скоро да победи Техом, като че ли помрачи ума му. Коридорът, който водеше към победата, беше ясен, но изискваше математическа точност, подобно на тази, с която се приземяват космическите кораби. Но черните играеха вяло и отговорът на белите се стовари като гръм, сякаш се бояха, че Дав може да се откаже от последния ход...

В мига, в който на дъската бе отбелязана загубата на черните, всички „паунови очи“ в съседната стая светнаха и затанцуваха лудо. Дясната врата се отвори, но на Дав му се стори, че се плъзна много бавно.

— Трябва да знаеш — реши най-послед да се обади Ким Керим, — че никога не съм й дал възможност да помисли, че може да съществува ум по-силен от нейния.

Той не уточни за кого говори, но Дав разбра.

— Защо ми го казваш?

— Не е изключено да ти бъде от полза. Предупредих те, че е непобедима,

— Лъжеш — викна Дав. — Бях на една крачка от победата.

— Но не можа да я направиш.

— Избързах.

— И сега избързваш. Въпросът е много по-сериозен, отколкото предполагаш: той означава самият провал в живота ми... Нашият противник наистина е решил всички варианти на шаха.

— Откъде знаеш? — запита Дав и го побиха тръпки.

— Погледни дъската вляво, там е написано 10 на 107-ма степен... В момента, в който привърши всички възможни варианти, светна виолетова крушка. Това беше знак, че нейната мнимо безкрайна памет беше решила всички задачи.

— За колко време?

— Не мога да ти кажа: нейното време се различава от твоето. Но не това е важното, а фактът, че въпреки фантастичните си постижения, не успя да ме победи. Тогава разбрах, че съм създал съвършена машина, обаче едновременно с това съм променил същността ѝ, като я ограничих да играе само с мене. Разбираш ли?

Дав се мъчеше да разбере, макар нещата да бяха непонятни. Ненадейно усети нещо, за което се досещаше отдавна, още от времето, когато свикна да долавя интелигентността на партньора си по неговите ходове върху шахматната дъска. Усети материализирането на процеса, който се извършваше между тях. Те проникваха един в друг. С всяка изиграна партия чудовището все по-пълно усвояваше методите и схемите му за решения, но и Дав — сега беше убеден в това — заимствуваше от Техом. И именно това усещане — невероятно, но теоретично допустимо от математиците, — че частта може да бъде равностойна на цялото, потопи Дав в замаяващи видения.

По време на новата партия Дав сякаш че долови някакви странни „психологически“ черти у противника си, появили се след неочакваната победа. Като по чудо излекуван от неспокойствието си, сега той изпитваше истинско щастие. Последница от това беше, че снабдяването постепенно се подобри, даже надхвърли очакванията: ако Дав например си поискваше хормоновитаминозен сок, автоматът му

предлагаше и бутилка згромб. Може би това беше белег на насмешлива любезност, или пък се дължеше на повреда в автомата, но и в двата случая се долавяше странно очовечаване на планетата, ако изключим предположението, че изразител на това поведение беше Ким Керим. Но Дав бе склонен да вярва, че той няма никакво участие в това. Напротив, неусетно стигна до убеждението, че в същност старецът желае да победи чудовището с помощта на смелия посетител.

Скитаха из една „холандска“ партия, каквато бяха играли и по-преди, но тогава си бяха разменили цветовете... Подземното бучене и скърцане поутихна, чуваше се само далечното и сънливо мъркане на компресорите на климатичната инсталация.

При един от ходовете на черните Техом се обади със смешен глас, който се стремеше да бъде безизразен:

— И друг се опита да ме измами по този начин... но не успя.

Дав едва сдържа усмивката си, като си спомни, че този безличен „друг“ беше той самият. Сега вече не съжаляваше за последната си загуба, защото предполагаше, че сътресението, което преживя, е отекнало и в Техом. После се замисли върху причините за трите загуби. Размишляваше с хладнокръвието на човек, който наблюдава зарасналите си рани. В началото на борбата Дав загуби, защото не знаеше нищо за същността на изключителния си противник и нямаше последователен план. Втория път сгреши, защото смяташе, че играе с Ким Керим, тоест с човек. Третата грешка произлизаше от предположението му, че противникът му е една съвършена машина. „Психологическите“ криволици на Техом опровергаха и това предположение. Вероятно истината се намираше някъде по средата или, по-точно, на границата...

Белите играеха непринудено, великолепно и твърде предпазливо, а черните, които вече не си поставяха за цел победата, успяха на края да постигнат реми.

На таблото беше показано започване с g3. Тази непоследователност (естествено беше Техом да играе Kf3) стимулира въображението на Дав. Като дебнеше следващата игра, при каквато първоначалната слабост беше позволила на предшествениците му да постигнат реми, Дав се запита дали не е необходимо да играе по-слабо, за да заблуди противника си. Но веднага се убеди в безполезността на това намерение: в играта на флип-флоп беше допускар, но в шаха му беше невъзможно да играе по-слабо. Както при болестно състояние, ръката му се подчиняваше само на определени центрове в мозъка... Отказа се. Впрочем всяка хитрост щеше да събуди подозрителността на Техом. Едно плавно уравниласяване на силите беше най-подходящият път.

Никога Дав не беше изчислявал толкова стремително вариантите си, но и никога не беше се бавил толкова от един ход до друг. А противникът сякаш му подражаваше, той също играеше мудро. Като че ли Космосът беше изчезнал в лабиринта на безброй успоредни комбинации. Броят на изчисленията растеше в геометрична прогресия и от само себе си, като разкриваше непрекъснато все нови и нови поводи за неизчерпаемо задоволство, така че ходовете се редуваха от чисто външно предизвикателство и постоянно бяха възможни хиляди премествания, еднакво добри. Както в прастария билиард една нишка от сукното можеше да отклони бялата топка от траекторията ѝ, така сега една дума или само нейният звук, някакво странно шумолене или предполагаемо колебание на противника, едно незначително трепване се превръщаха в случаен взрив за фантастична надпревара: едно движение превръщаше позициите върху шахматната дъска в космодрум за нов полет в безкрайността.

— Не се решаваш да играеш повече — прогърмя в дълбоката тишина шепотът на Ким Керим.

Може би мина доста време, докато Дав му отговори:

— Започна да губиш търпение, така ли?

— И аз съм изненадан, но се случва: забелязах, че започвам да се десинхронизирам. Знаеш ли от кого?

— Значи, между вас съществува нещо като симбиоза?

— Донякъде. Бяхме свързани, така да се каже, като полусъвпадащи величини. А ето че сега...

— Аз ли съм причината?

— Да. До твоето идване нашите биоритми съвпадаха...

— Биоритми ли? Да не би да искаш да кажеш, че си научил планетата да се подчинява на различни биоритми?

— Наистина я научих, но то е временно явление. — Старецът се изсмя и смехът му, който отекна в глъбините на Техом, се превърна в продължителен грохот. — Сам помисли — продължи гласът на Ким Керим, — тук са кацали създания с различни биоритми: например зенонийците живеят толкова мудро, че в сравнение с тях дърветата изглеждат по-деятелни. За тебе мога да кажа, че имаш по-бързи реакции, но жителите на Дедекинда мислят стотици пъти по-живо от нас, представителите на така наречения тип ХХ...

— И все пак никой не е успял да я победи...

...Но можеше ли Техом да бъде победена? При отрицателен отговор Дав нямаше какво повече да чака там. Годенка! Това име блесна в ума му. Дали си го спомняше и планетата. Ето една съществена подробност, от която зависят бъдещите му усилия.

— Знаеш ли кой е Годенка? — ненадейно рече Дав.

— Разбира се — спокойно отговори Техом. — О'Тенг е знаменит шахматист от планетата Евдоксия...

— Благодаря за положеното усилие — засмя се Дав, — но аз не те питах за О'Тенг, а за Годенка. Може би си чувал ти, Ким Керим...

— Не си спомням. Къде и кога е живял?

— В Канторела, между годините 583 и 704 от ерата на иредентизма^[1].

— Не съм чувал и за Канторела. Вероятно е някаква планета, която е влязла в Галактическата федерация след моето настаняване тук.

— Така предполагам... Значи, след твоето легендарно изчезване ти не си се опитал да следиш новостите в света?

— В началото го правех, до първите постижения на Техом. После се отказах. Право да ти кажа, оттам нататък ме вълнуваше само

нейната съдба на шахматист, която ми се струваше пленителна... А кой е в същност Годенка?

— Един математик.

— И каква връзка има той с това, което става тук?

— Този човек е създал машина на времето, но никой не знае дали е работила, или не. Вероятно за да накара следващите поколения да повярват, че тя е действала, се затворил на стари години в нея подобно на древния Емпедокъл^[2], който скочил в кратера на вулкан, за да накара бъдните поколения, изненадани от тайнственото му изчезване, да го смятат за безсмъртен. Начинът на живот на двамата мъже си схожда и по смешния край на легендата: както нажеженият кратер изплюл сандалите на философа-самоубиец, така и хрономашината на Годенка изхвърлила навън изкуствените му очи...

— Защо ме занимаваш с тези глупости?

— Ти поиска да ти кажа защо съм се сетил за Годенка. Стори ми се очебийна приликата му с тебе.

— Не е изключено да прилича и на тебе — с дълбоко презрение се засмя Ким Керим.

Дав изпита неприятно чувство повече от ехото на този смях, отколкото от съдържането на произнесените думи.

За миг щеше да признае на противника си причината за асоциацията на мислите му, но се отказа. А това беше съществуването на величината F_s , която беше открил и поставил в основата на неформалното смятане^[3] Годенка, и тя създаваше възможност за победа над Техом!

След новата равна игра Дав си поръча порядъчно количество згромб. Никога не беше изпитвал страх по време на игра, обаче сега го усети с цялото си тяло подобно на спортист, който за първи път долавя, че навлиза в старостта. Страхът му беше неоснователен, защото преместването на g_4 , което трябваше да последва, при все че беше безцветно, тоест недостатъчно активно, нищо не значеше. И Техом не се чувствуваше добре, защото от дълбочините ѝ се понесе дразнещо бучене.

Без да е помолил, изведнъж екранът показва външния свят и Дав видя прозрачния саркофаг, в който лежеше Умна.

Седящият в подлудяващата ниша човек, затворен там по собствено желание (тъй като вратата беше постоянно отворена), нададе почти нечовешки вик. Той почувствува безкрайно съжаление и към собствената си съдба, и към любимата жена, даже към непознатия, който го беше примамил там. „Почвам да оглупявам“ — помисли си той, а после попита:

— Защо го направи, Ким Керим?

— Не съм аз — с искрено удивление изрече старецът.

— Аз го сторих — изкикоти се с металически глас Техом. — Помислих си, че искаш да знаеш какво става навън.

— И защо тъкмо сега ти хрумна тази мисъл? — Техом не отговори. Само образът на екрана се приближи и позволи да се види прахът, настлан от времето и вятъра върху капака на металокерамичния саркофаг. — Спри! — викна Дав. — Загаси го и да играем, безсъвестна плането!

В същия миг Дав трепна: върху шахматната дъска бял кон се премести на квадрат f3!

Почувствува дълбоко отвращение. Колкото и да е невероятно, това отклонение от правилото предизвика у Дав безсилие и той потъна в бездните на безполезното. Отдавна се беше превърнал в надживял времето си автомат, за когото крайъгълният камък на живота се сливаше с първите ходове на тези оспорвани партии.

Постъпваше досущ като творец, повлечен от водовъртежа, който е предизвикал в Космоса. От дълбочините се надигна весело, измамно жужене. „Похабих целия си живот, за да премеря силите си с един луд разбойник, с един безумен гений“ — проплака у него частица от съзнанието му.

Даваше си сметка, че макар и да не играе слабо, комбинациите му бяха отвратително сиви. А Техом, напротив, постъпваше обезкуражаващо добре и напредваше стремително.

По време на тази проклета партия безброй пъти го прониза мисълта да си тръгне. Плуването в този натежал като живак от варианти океан го задушаваше. „Да си вървя!“ — рече си пак. — Да се махам още сега! Какъв смисъл има да се боря с тази коварна планета! Защо по време на това странно очовечаване Техом трябваше да прибегне и до измамата? Ами ако при следващата партия започне все пак с g4? — блесна в ума му неприятна мисъл. Ах, този незначителен

ход, който непрекъснато му създаваше илюзията, че е съзвездие с определен смисъл! И ненадейно сивата картина се оцвети... Гласът на Техом прозвуча като тръба:

— Краят ще бъде победоносен след седемнадесет хода. — После планетата продължи снизходително: — Би могъл да постигнеш реми само със силни нападения. Ти искаше да приключиш, борбата по чисто технически път, но и това не можеш да постигнеш с мене.

Следователно поражение! Обаче отзвукът от него беше почти заглушен от поразяващия извод, че противникът му **СЕ СТРАХУВА!** И като върховна радост Дав видя как плъзгащата се дясна врата се отмести бавно и нерешително, после се спря на една трета от пътя си. При все че беше победен, Дав имаше разрешение да напусне светилището! **ТЕХОМ СЕ СТРАХУВАШЕ!**

Тази мисъл колкото достоверна, толкова и предполагаема му вдъхна сили да броди из ужасната пустиня на следващите партии и да прекоси отчайващата ѝ необятност. Един ход пораждаше друг подобно на зловеща мълния, проблеснала между две успоредни огледала, разделени от безкрайността. Когато единият нападнаше в определено място на шахматната дъска, другият създаваше допълнителна защита, после ролите се сменяха, играта се подновяваше и протичаше в съвършена и еднообразна симетрия. Подобно на церемонията при неоснователен дуел на един механичен и зашеметяващ танц, изпълняван от два метални глобуса, които се въртят във въздуха. И двамата изпълняваха с тиха и неумолима страст досадното задължение: вероятно Техом поради самата си конструкция, а Дав, ръководен от вариантите във въображението му.

Дав отдавна вече не спазваше разумното редуване на времето за игра, за хранене, за бръснене и почивка, отдавна не държеше сметка за това. В началото на далечните му спомени неговата брада растеше неудържимо, така че трябваше да я бръсне често. По-късно забеляза, че макар и да не беше много голяма, тя престана да расте. Заряза я и се спаси от грижата да се бръсне.

От време на време някой разговор с Ким Керим го ободряваше в безплодната му усамотеност. Поуспокояваше се от гласа на стареца, който сега му изглеждаше по-мъдър, по-дълбок и по-загадъчен, отколкото преди. И така към края на един разговор го попита:

— Как откри тази планета? Как успя да я приучиш да играе шах? И как никой не е чул за това чудо?

— Няма никакво чудо — отговори Ким Керим. — Но откакто съм се усамотил тук, е минало относително малко време в сравнение с необходимото, за да променят хората мисленето си. В началото на космическата ера всяко общество по планетите, ограничено от местния антропоцентризъм, си е въобразявало, че животът е рядко явление в съществуването на Млечния път. После кръгът на познанията се разширил и редица явления, смятани за случайни, били доказани. И така в нашия звезден кът беше създадена възможност на практика да се изследват редица слънчеви системи и това срина някогашните наивни схващания. Впрочем смятам, че не сме надвишили равнището на периода, в който са господствали теориите на някои астрофизици, като например на Лунгон от планетата Астаран или на Хойл от планетата Земя, според които в Галактика като нашата съществуват най-малко милиард планети, благоприятни за биоявленията...

— Значи, колкото е броят на обикновените звезди, които кръжат бавно. Това е ясно схващане и според него Вселената е населена с мислеци същества. Не виждам защо смяташ погрешна тази мисъл, дори ако Техом...

— Не е погрешна, но е бедна, защото свежда живота до тесните граници на dGO — dKO, които характеризират звездата Земя или Еридан. А Галактиката е безкрайно по-богата на живи форми.

— Ти ли си открил това?

— Не. Мене ме занимава намирането на ум, много по-обхватен, и тази безгранична страст ме сближи с няколко изключителни умове. Дайте ми една неподвижна точка и аз ще катурна Космоса — с това той искаше да каже, че никъде не съществува привилегирована и установена точка. — В замяна на това Кворен е доказал, че всяка точка може да подскаже естеството на света, който познаваме.

— Кворен... Спомням си: холографичното съответствие между явленията във Вселената... Срещал си се с Кворен?

— Да и чрез него се запознах с Ентиевсо... Чувал ли си това име?

— Не.

Така и предполагам. Той е гений за вечността на бъдещето. Неговата концепция е на мечтател.

Сред пустинята, която прекосяваше, Дав сякаш видя омагьосан замък от лед.

— Разкажи ми за него! — помоли с неблагоприятна жажда.

— И най-малкото количество материя се отразява в безброй форми, които съставляват отделните единични видове. Но нека се спрем на еквивалентността между маса, енергия, информация и организираност. Ще получим едно основно космическо уравнение, разбираемо, но без всякакво значение и създадено съвсем случайно, ако изключим факта, че самото му съществуване го тласка към необходимото извяване.

— А това какво значи?

— За един антропоцентрист то води до удивителен извод: според теорията за еквивалентността живот трябва да се появи навсякъде във Вселената в даден стадий на развитие и във формите, необходими на съответната Слънчева система. Както звездите и равновесието в излъчванията по повърхността на слънцата, така и животът, а впоследствие и разумът са калибрирани явления. Щом се убедих в заключението, че при всички астрофизически условия е възможна, а в даден момент и необходима появата на по-високо организиран живот, аз се отказах от антропоморфизма, който е държал изследователите далече от звездите извън секвенцията dGO — dKO. Така успях да открия Техом.

Въпреки начина на разговор между двамата мъже и тягостното усещане, че върху шахматната дъска се редува един безкраен ритуал на явления-фантоми, между Дав и Техом започна чудноват обмен на мнения. Но това стана след последния разговор с Ким Керим.

— Следиш ли нашите партии? — попита го Дав, макар че искаше да каже друго, а именно: — Още ли вярваш, че Техом е непобедим?

Но във въздуха витаеше нещо неспокойно и това го застави да се откаже от откритото подхващане на тази тема.

Ким Керим не бързаше да отговори. Светлинките по стените се запалваха в някаква очарователна игра.

— Да, следя ги — чу се най-последно. — Нямам друг избор.

— Как така нямаш друг избор?

По-късно му се стори, че между техните реплики са минали години, през които той отново потъваше в задушаващата пустиня. Преследваше го мисълта, че веднъж трепна от гласа на стареца, сякаш се събуди от сън.

— Някои от въпросите остават без отговор... Думите сякаш проникваха през стена от памук.

— Не разбрах какво каза — извика Дав.

Лекото раздражение, което изпита, беше достатъчно, за да премахне инерцията му, да започне да играе по-активно. Глъбините на планетата пак замъркаха като котарак, чийто сън е бил обезпокоен. В съвсем неподходящ момент някаква стара мелодия разбуди спомените му, сякаш наблюдаваше част от живота си, но с очите на друг човек.

— Не разбираш ли? — долетяха до него думите на Ким Керим, като че ли ги довея вятърът. — По този начин игра ти в партията... — Пак не чу края на изречението.

„Така съм играл?“ Познатият вариант блесна пред очите му: отговорът на Техом беше трик, измислен някога от Дав. Сега вече не се съмняваше, че не играе с Ким Керим. Той беше навън. Дали наистина беше навън? Ледени тръпки полазиха по гърба му. Това ли беше отговорът на пророческия въпрос, който му зададе някога?

— Не разбираш ли, че се присъедини към планетата? — едва проникнаха до Дав думите му. — Присъедини... дени... дени... — И звукът на предполагаемите думи заглъхна от яростното мъркане на котарак.

Стигнаха до партията, открита с хода h4, но краят ѝ не се виждаше. Въпреки това Дав се радваше, че отново шахматната дъска е обляна с цветове. Синя звезда хвърляше меки като коприна тъчи върху всичките квадрати.

Макар че беше напрегнат, Дав се чувствуваше бодър, като след оздравяване от някаква болест. Но и противникът му показваше, че е в истинска еуфория. „Сега той е убеден, че ме е присъединил към себе си“ — рече си Дав и с тъга си спомни времето, когато разговаряха с Ким Керим.

---

[1] Политическа доктрина против оставянето на територии, населени с една народност, под властта на друга народност. Б.пр. ↑

[2] Гръцки философ, последовател на Питагоровото учение, живял около 450-та година преди новата ера. Б.пр. ↑

[3] F_c са междинни величини между числителя и безкрайното число. Всички макро– и микросистеми, непрекъснато разширявани и задълбочавани от метагалактолозите и инфраелементаристите, както в същност и цялата действителност, разкриват подобни „математически създания“, теоретично ограничени, но на практика с безкрайни възможности благодарение на безпределните способности, с които са надарени. По принцип ограничеността на величините F_c се доказва с това, че от известен момент в историята на науката и при всеки период е било възможно да се въведе подреждане на броя на атомите в познаваемия свят. Парадоксалният основен закон в областта на F_c става очевиден, когато го поставим между ∞N и ∞C , от което следва, че множество безкрайни числителители имат по-малка сила от всяка ограничена величина от сферата на съществуващото. А що се отнася до неформалното смятане, то изразът е неподходящ (както е и при думата „атом“) и иска да обозначи именно съвкупността на действията за проникването една в друга на четирите величини (F_N F_c и C). Б.а. ↑

Вече не помнеше кой започна разговора. В същност и след странното разгневяване на Техом те продължиха да си бърбят за незначителни неща, свързани с играта. Вероятно когато Дав остана без събеседници, двамата му противници се бяха помирили. Външно разговорите изглеждаха безобидни, дори забавни, но в съдържанието им тлееше дебнене и нападателност.

Най-често говореха за известните затруднения, които са си създавали един на друг големите майстори на шаха. Веднъж планетата ласкаво припомни за Хирив, който не пипал фигурите на противника, преди да си сложи обеззаразяващи ръкавици.

Дав си представи Техом на мястото на Хирив, усмихна се и попита:

— Защо ми го разказа?

— Знам, че на вас, хората, ви харесва да си разказвате подобни безсмислици!

— Зависи кой ги разказва.

— Защо?

— Защото едно удоволствие би ми доставила безсмислица, казана от тебе, и съвсем друго, ако е от Ким Керим например...

— Пак не разбрах. Приятно ми е да играя с тебе, но не запомням информацията, които нямат значение.

— Добре — измърмори Дав и престана да разпитва за странните симпатии, проявявани от планетата. — Чувал ли си за Цаумин от планетата Вандекампа?

— Не.

— Той е бил именит шахматист и единствен по вида си: имал четири глави. Странното нещо в неговата конструкция било това, че докато северната му глава, да речем, станала планетен шампион, другите три стигнали само до званието майстор.

— Много интересно! — изуми се Техом. — И какво станало после?

— Виждаш ли колко си умен! — ласкателно рече Дав. — Досети се, че има и продължение. Станало това, че Цаумин, затруднен в играта от главите-близнаци, които с по-голяма страст изпълнявали ролята на запалнянковци, решил на края да се откаже от тях.

— Как?

— Поискал от един специалист по присаждането да отдели от него тримата майстори. После добил тяло на човек и се прехвърлил на Слънчевата система, която е изобразена върху астрономическите карти като шахматна дъска. Е, какво ще кажеш?

— Хареса ми, защото не е безсмислица. И аз бих постъпила така.

Друг път Техом спомена за Боби Фишер, който пръв въведе бизнеса в играта. Дав му възрази и му припомни за шахматните машини, разрушени от създателите им, защото били недоволни от тях, и не пропусна да спомене за ВРАК-3007-Б, машината, която след бляскава шахматна кариера била понижена в автомат за отбелязване на статистически данни за тиковете, проявявани от зрителите на състезанията в Галактиката.

Незабелязано борбата се разгорещи. По едно време матът беше неизбежен. Но засега играта беше само опасна. Дав не надценяваше положението си, което явно беше по-добро, но усещаше как се възражда от тръпките на напрежението.

След великолепна комбинация и като пожертвува две фигури, Техом застави Дав да приеме един вечен шах.

— Пак спечели! — възкликна със съжаление, но и с неволна насмешка: въпреки че това смути Ким Керим, Техом признаваше — разбира се, с тайнствен език, — че планетната ѝ памет беше усвоила от качествата на последния си противник; започваше да разсъждава по неговия начин.

И за най-голямо изумление на Дав пешката от g2 дръзко подскочи на g4!

За кой ли път, си казваше Дав, откакто беше влязъл в светилището: „Това е решаващата партия в живота ми!“ И вероятно всеки един от тези моменти е бил съдбоносен в кариерата му на шахматист. Но сега? В същност всичко, което ставаше там, беше едно дълго опознаващо странствуване. И водовъртежът на забравените вече ремита, и логически свързаните четири загуби, и победата, която посрещаше с пълно спокойствие. Защото при сегашното започване, което бе създадо на предишните възможност за равна игра, му беше забранено да изпусне победата.

Макар че слабите страни на откриването с g4 бяха неоспорими, те бяха много малко. Затова Дав трябваше не само да играе много внимателно и ловко, изчислявайки най-далечните последици, но и да действувa енергично. Временното му нападение по посока на дамата беше логично и неизбежно, то предотвратяваше всякаква възможност за голяма рокада, която би защитила царя на белите (малка рокада не можеше да се извърши именно поради хода на g4).

Стените се превърнаха в много екрани, показващи шахматни дъски. В паузите между два хода Дав имаше време да наблюдава партиите, които се редуваха около него. От време на време светваха други екрани и ги повтаряха като движещи се орнаменти. Скоро долови връзката между тях: във всяка побеждаваха белите.

Следователно Техом беше започнала психологичната война. Но защо ли? Защото се боеше или защото психиката ѝ се беше доближила до зачатъчните форми на човешкото мислене?

Да разсъждава минута върху един ход някога това беше за Дав рядко изключение, а мисълта, че може да му отнеме четвърт час, направо беше обидна за него. Но сега можеше да седи над дъската цял ден, преди да премести една фигура. Тази партия го преследваше и през нощта, сънуваше, че скита из лабиринта на вариантите, и щом се събудеше, започваше да я анализира с упоритостта на автомат.

Понякога обаче се уморяваше и тогава, докато наблюдаваше разсеяно двубоя, си представяше, че се забавляват с Умна в някакъв друг свят, където не познават шаха. И както гледаше картините, предложени от Техом, Дав позна партиите, които беше загубил. Това предизвикателство и го развесели, и го ядоса, най-вече с това, че четирите му поражения се редуваха по-често, приличаха на повтаряща се мелодия.

— Защо непрекъснато показваш тези картини, в които постоянно губят черните? — попита най-после.

— Помислих си, че могат да ти бъдат за поука — отговори планетата с необичайна езикова изтънченост.

— По-полезни биха били равните тридесет и една партии, които допусна досега.

— За ум като твоя тридесет и един примера нищо не значат. Ще ти подаря пет хиляди от най-добрите си постижения, подредени по години.

В същия миг от продоволствения автомат се появиха петнадесет магнитни плочи с някогашните големи размери и една инсталация за възпроизвеждане.

— Тук ще видиш и образите на противниците, които съм победил.

Дав беше поразен не толкова от необикновеното хрумване, а от това, че планетата говореше на прагалактически език, сякаш внезапно беше забравила езика, на който говореха досега.

Застанал в средата, царят на белите беше подложен на недоловими, трудно разгадаеми нападения. Техом, която беше и ловка, и изобретателна, започна да предлага много примамливи жертви, но Дав се отказваше решително и непрекъснато увеличаваше натиска.

Злъчните картини, в които непрекъснато побеждаваха белите, се разрешиха и после изчезнаха. Ангелска музика проникна в светилището и нежни ухания заляха Дав. Кой знае в кои потайни места в паметта на Техом се бяха крили, смятани до вчера за ненужни, а сега изплитаха вълшебна мрежа, за да го покорят.

След това ненадейно, когато Дав най-малко очакваше, Техом разгърна отчаяна контраатака, без да държи сметка за качеството: с топ взе защитен офицер. А за царя на белите хоризонтът се проясни.

И като връх на всичко бяха стигнали до позиция, подобна на онази от партията, играна някога с другия цвят фигури, когато черните постигнаха реми. С присмехулни намерения Техом сякаш заставяше противника си да се бори със собствените си измислици.

С всеки ход Дав все повече се убеждаваше изумен, че позицията на белите укрепва, че напрежението спада и борбата неумолимо върви към своя край. Великолепната конструкция, която беше изграждал с такава придиричивост и упорство, рухна пред очите му. Планът му е бил погрешен още от началото, щом не успя да създаде опасност за белите, които използваша времето, за да затвърдят позицията си в центъра. Като разбра, че е надценил предполагаемото превъзходство след започването на партията, Дав се огорчи още повече.

„Как успя да ме обезвреди?“ — питаше се разгневен.

Както играеше стихийно, така стихийно дойде и отговорът: притиснат от необходимостта да се присъедини към Техом, Дав беше

успял да изкачи само вертикалната линия РР, без да може да оползотвори силата, идваща от безкрайността вляво, и своя решаващ коз в борбата срещу едно нечовешко създание.

Последва отлив в огорчението и Дав си помисли, че може би още има възможност да поднови битката.

Но тази надежда изглеждаше напразна. „Имах късмет — с тъжна усмивка си рече той, — че придобих търпението на машините. Отново ще изиграем откриването а3 на а4... после ще изредим и другите... току виж, че съм научил нещо от случилото се досега...“

В същия миг му хрумна невероятна мисъл. И сякаш от страх Техом да не я отгатне, Дав стана от шахматната маса.

— Предлагам ти реми — продума планетата на първи галактически език. — Добре игра. Дори признавам, че от тебе научих да ценя стойността на фантазията. Ако сега преиграя партиите с онези шестнадесет души, които бяха тук преди тебе, убедена съм, че ще ги спечеля.

— Така ли? — засмя се Дав. — Нека тогава и аз да ти призная, че също научих нещо от тебе...

— Какво именно?

— Че и много фантазия да имаш, не е полезно. — След това се затвори в нишата си и продължи да обмисля партията, но в нов вариант.

Дали мисълта да съсредоточи вниманието си върху дясната страна на шахматната дъска беше плод на гениалността му, или се дължеше на навика да изрежда всички начални ходове, придобит от дългото съжителстване с планетата? Положително беше само това, че като си спомни вариантите на започването, откри възможности да продължи борбата. Но това откритие беше мъчително, то сякаш преобърна вътрешностите му...

...Ако започне играта със саможертви по пътя на пешките, може би по-късно ще ги тласне напред. Въпреки привидната неизбежност на многобройните варианти, извиращи от тази мисъл, те имаха странния недостатък до такава степен да пресекат възможностите на двата

лагера, че Техом да успее със страшните си противоудари да наложи „пат“. Затова промените с пешката на „b“ не трябваше да засегнат короната на царицата, а фуражката на офицера. Но и за това поразително превъплъщение белите имаха чудесен отговор. Единственият начин за привършване на борбата се създаваше от напредването на втора пешка по вертикала „b“ и — о, ужас на ужасите — превръщането ѝ в офицер върху бяло поле. Именно „спасителната“ жертва, дадена от Техом, която удвои черните пешки във вертикала „b“, породила това странно положение. Видението на предстоящата победа предизвика в душата на Дав странна реакция: стигнал до края на одисеята си, той изпитваше мъка. Нима подчиняването на безграничния ум на Техом можеше да бъде постигнато само по пътя на това невероятно и нелепо изключение? Остатъкът от човечност за миг го примамва да поднови с дългогодишния си партньор великолепно приключение, което се простираше в безкрайността, с надеждата да постигне един безсмъртен финал. Обаче преди още да е престанал да мечтае, ръката му направи първия ход в решителната комбинация. Шахматната му гениалност го водеше непоколебимо към първоначалната му цел.

Когато с напредването пешката на Дав беше заместена с офицер, се чу един забравен глас:

— Два черни офицера на бели полета? Стремежът ти към удвояване не подсказва ли, че си се повредила?

Техом се изсмя с почти човешки глас, извърши „спасителния противоудар“ и рече въодушевено:

— За първи път разбрах какво значи да те подложат на изпит. Обаче трябва да признаеш, че моите отговори ти доставят удоволствие!

Дав мълчеше развълнуван.

— В скоро време ще си тръгнеш — неочаквано рече планетата с нежен глас. — По-голямата част от живота си прекара тук. С мене позна наслади, несравнимо по-силни от преживените навън. Не искаш ли да отпразнуваме нашата среща? Хайде да повторим целия цикъл... Този път ще ти отстъпя белите фигури... Или ще ти предложи нещо по-вълнуващо. Ще изнесем шахматната маса и ще изиграем хиляда симултанни партии. Ще бъде състезание, достойно за нашата гениалност. Приемаш ли?

— Вие и двамата сте се побъркали — намеси се Ким Керим, силно разгневен.

С пресъхнало гърло Дав хвърли последния си коз. Ходовете се нижеха един след друг.

— Безумният смях на Ким Керим поздрави фантастичния плод на въображението на Дав: трети черен офицер на бяло поле!

В светилището цареше неестествена тишина. Стелеше се сива светлина.

После по мониторите на тавана и стените започнаха да святкат многоцветни и възбудени паунови очи.

— Какво правиш? — попита Дав, за когото партията беше привършила.

— Изчислявам — спокойно отговори планетата. — Вече изчислих 1037 хода.

— Е и? — удивен възкликна човекът.

— Още не съм намерила решенията. Стигнах до отстъпването на топа, но ще продължа изчисленията.

— Не изчисляваш ли въз основа на установени системи?

— Така правех някога. Сега искам да видя какво ще се случи с настоящата партия...

— Но така могат да се правят безкрайни изчисления за всеки вариант поотделно.

— Не. Все някога ще свърша и ще подхвана друг вариант.

— И все така ще продължаваш? — ужаси се Дав.

— Броят на вариантите има граница — с налудничава логика отвърна Техом.

— Това значи, че искаш да постигнеш реми с вечно мислене! — възмутено извика предполагаемият победител на планетата, който ненадейно изпадна в парадоксалното положение на Ахил. После се овладя и произнесе натъртено: — Предупреждавам те, че няма да го постигнеш. В шаха не съществува нито вечност, нито безкрайност.

— Само за мене не съществуват — гневно извика планетата, но не и за твоя човешки ум. А сега ме остави да изчислявам на спокойствие или ще приложа гамбита на Цаумин!

Вълна от еднообразна светлина превърна светилището в ужасяваща феерия. От подземията се надигнаха плавни и тихи звуци.

— Значи, не искаш да изиграем хиляда симултанни партии?

Насмешливият отговор на Дав увисна във въздуха. Една фуния, много гъвкава и здрава, го грабна и преди той да разбере какво става, го изтръгна от мястото му, понесе го стремително през галерията с оживените образи на шахматистите и го изхвърли върху повърхността на планетата.

Никога не беше си представял Дав, че най-важната партия, най-важният турнир в живота му, а може би и в съществуването на Галактиката, щяха да завършат така неразбираемо, смешно и опасно, независимо от преживените хубави мигове.

След като го остави до изхода от подземията, странната фуния продължи да се носи и подскача във въздуха, сякаш се радваше, че се е освободила от някакво робство, и изчезна в далечината, след нея останаха перести облаци от прах.

Роденият в пространството Дав Богар, бродил непрекъснато между звездите, е действителен персонаж, макар и по-невероятен от самия Ким Керим, понеже дълго време е живял на планетата Муре и въпреки тайнственото си изчезване е оставил по-дълбока следа в историята.

Настоящите страници са естествено моето виждане за тяхната легендарна среща, макар че съм се стремил да се съобразявам с безбройните тълкувания и документи — кои повече, кои по-малко апокрифни. В проучванията си се ръководех от най-точните и най-приемливите данни.

Епилогът на разказаните събития също е забулен в мъгла, а изобилието от тълкувания (често пъти противоречиви) поражда опасността да се даде коренно различно значение на историята.

За да предам изграденото в съзнанието на Галактиката впечатление от тези двама мъже, ще се спра все пак на няколко от многобройните „развързки“, запазени в архивите, до които имах достъп.

След като беше изхвърлен от противника си, Дав се озова до саркофага, в който лежеше Умна.

10 на 5-та степен от тълкувателите (следователно нищожен процент) представят следния епилог, от който предавам основното.

Неизразимо съжаление и страшна умора го завладяха едновременно, когато се наведе над капака, чиято прозрачност се беше изгубила под праха, натрупан кой знае от колко време. Съвзе се постепенно като след тежка болест. Прониза го разкъсващата мисъл, че за него шахматът е приключил: в своя кът от Вселената нямаше вече противници. А още по-голяма беше тъгата му по жената, която лежеше безжизнена до него.

Сякаш нож прободеше сърцето му: не си спомняше как трябва да извърши съживяването. Докосна с треперещ пръст праха върху капака и макар че мисълта му бе безнадеждно устремена към Умна, ръката му изписа със зашеметяващо упорство думата „Техом“... През извивките на фаталните букви и под светлината на двете слънца зърна част от забравеното, толкова скъпо лице. Задушаващ се от ярост, Дав разпиля праха, който скриваше любимата му.

Две копчета (едното от седеф, другото от абанос), намиращи се на ръба на капака, му подсказаха двете последователни движения, които отделяха Умна от живота.

Включи биопроцеса.

В трептящата лъскава метално-керамична плоскост Дав видя как над приказно красивото лице на жената се навежда отворотителната маска на някакъв старец. Би казал, че това е образът на Ким Керим, един грохнал Ким Керим, но Дав знаеше, че отразеният образ беше неговият.

И в малкото минути, които му оставаха, Дав се изправи пред последната и най-тежка задача в живота си.

Стори му се, че времето спря и късове от гигантското му тяло проблясват подобно на странни риби, надживели изчезналата фауна на океан, който е претърпял експлозия.

В замъгления му ум започна да се ниже животът му, но в ужасна светлина.

Някога Ким Керим бе споделил с него, че обяснил на Техом парадокса на мимолетността!

— Умна! — изкрещя Дав повече мислено, защото от устата му прозвуча само сподавена кашлица. — Умна! Умна! — продължаваше да вика, сякаш искаше да ускори съживяването ѝ. После изведнъж проумя безсмислието на мъките си и насочи остатъка от последните си

сили на гениален шахматист срещу бездната с високомерие и унижение, със страх и дързост, с примирение и жажда.

„Времето е обратимо“ — спомни си думите на Ким Керим или само си въобразяваше, — разбрах го, когато проучвах начина, по който Дирак от планетата Земя е стигнал до мисълта за силата на магнита...

...Симетрия и възвратимост, това са категории, присъщи на реалното, макар че имат местно или временно значение...

„...В скалната маса всичко е възможно...“ Небето се превърна в синестезиращ стимулатор^[1]. Друг отрязък от време проникна в болезненото му тяло.

...Стори му се, че сънува дълга шахматна партия. И никой вече не можеше да каже кога е започнала, нито пък в какво се състои наградата; но се говореше, че била огромна. Обаче сега той знаеше, че е неизмерима...

Докато биоавтоматът я съживяваше, Умна видя страшен образ, който никога нямаше да забрави, макар да беше убедена, че е някакъв невероятен кошмар.

Над съживяващото ложе се беше навела мумия, в чието лице младата жена разпозна Ким Керим, макар че очите, онези големи, молещи и сини очи бяха на Дав. И преди да се съвземе напълно, видението изчезна в небитието. Сивият прашец, който остана след него, незабелязано се разпиля във времето.

Достоверността на този печален вариант се оспорва от мнозинството тълкуватели, защото през епохата, в която е живял Дав Богар, и още повече по времето на Ким Керим методът за възкресяване бил още в пелени.

И все пак този епилог трябва да се запомни, защото е единственото приемливо обяснение на друг един вариант, поддържан само от седем учени. Според тяхното тълкуване Умна е била съживена от Ким Керим, който дълго запазил силите си благодарение пак на същото временно фокусничество.

Смятам за лекомислено споменатото твърдение, че Умна се оставила да бъде прелъстена от Ким Керим и двамата завършили живота си на планетата Ласо от съзвездието Вега.

Един-единствен тълкувател, който нищо не споменава за съдбата на Умна, твърди, че планетата Техом се освободила както от Ким Керим, така и от Дав Богар. Поведението на двамата непримирими противници не е по-малко странно от поведението на планетата, на която се бяха срещнали. Те продължили двубоя си из долнопробните заведения на Ласо, като играели за вечна слава додека-додека, някакъв барбут с дванадесет зара, от които всеки имал по дванадесет стени.

Приликата в преувеличената неумолимост от разказания случай цели в същност да представи в карикатурен вид този самотен вариант.

За двадесет и три на сто от шахолозите цикълът, който нарекох „Керим-Богар“, носи името „Техом“, защото нейната съдба е основният елемент. Изобщо всички тълкуватели е трябвало да отговорят на въпроса: от какво естество е бил разумът на необичайната планета?

Едни твърдят, че става дума за „неосъзнат разум“, подобно на нечовешките „социални“ животни или компютрите; фактът, че компютрите са изкуствени творения, не представлява противоречие: тъй както еволюцията е успяла да сътвори естествени реактори, по същия начин е могла да създаде естествени компютри Техом е била именно такава „мислеща машина“, а гениалността на разума ХХ, въплътен в Дав, ограничил; умението ѝ. Следователно разумът на планетата, действащ като снаряд или като грабливия инстинкт на ястреба, е бил насочен към една цел: шаха. Извън тази дейност тя е била свършено негодна.

Едно обстоятелство, чуждо на същината на хипотезата, все пак разкрива нетрайността ѝ: когато астротополозите се опитали да открият Техом, не могли, при все че на старите карти е точно обозначена; сякаш се бил изпарила, а на нейно място царувало звездното пространство.

Това чудо поставя два въпроса: как е било възможно едно небесно тяло, с големина на планета, да избяга от познатото място, та даже и от Слънчевата система, бе човечеството да забележи удивителното явление, а още по-важно е да установим причините, които са я накарали да изчезне.

Първият въпрос е по-лесно обясним. Учените се заловили сериозно с легендата за Техом много столетия след епохата, в която е

живял Дав Богар. Същото с случило с крепостта Хелц на планетата Фермата и Троя от планетата Земя. Ако например Шлиман не беше намерил нищо при разкопките си, светът щеше сам да повдигне рамене и легендата щеше да си остане легенда. В случая с Техом обаче, дори да не е бил потвърдена легендата, е била разкрита една аномалия забележителна в същата степен; изчезването ѝ е научен скандал; това небесно тяло е било отбелязано в астрономическите карти, чиято достоверност е неоспорима. Но Техом не е била космически кораб, който би могъл да оправдае изчезването си, а една нещастна планета.

Нещастна планета! Ето го обяснението на причините, поради които се е измъкнала от бдителните наблюдения на милиони обсерватории, които изследват Галактиката. Била е планета без значение за междузвездния трафик, неизвестна планета, въртяща се около две слънца, следователно неблагоприятна — според тогавашните схващания — за продължаването на живота.

На нас — съвременниците на цивилизацията от „трети тип“, стопаните на енергията на цялата Галактика, в чиято система новите планети са жизнени места — разумът на Техом ни се струва неоспорим, макар и да е бил недодялан. Обаче днес се намираме твърде далеч от онова време, за да можем да възстановим истината. Това е било задача на учените от столетията, последвали приключението на Дав Богар. С положителност се знае, че в пространството, заето от двете слънца на Техом, през последните хилядолетия не е отбелязана нито една звездна катастрофа. Също така било отхвърлено нелепото предположение, че се е самоунищожила. И така по метода на изключването останала само хипотезата, че Техом е емигрирала доброволно. След време странното в това предположение намаляло, защото били открити нови планети, тоест големи космически тела, и били създадени възможности за опознаването им.

Следователно направени били опити да се открият по съществуващите филми на небосвода следи от подобна миграция. Били набелязани няколко планети. След един сравнително дълъг период търсачите на Техом посетили небесните тела, които се изселили от тяхната Слънчева система. Нито един от тях не разпознал планетата-шахматист. Има изследователи, които твърдят, че тя отричала „позорната си младост“. И понеже по онова време още не бил въведен ефикасен метод за откриване на лъжата на планетно

равнище, проблемът останал неразрешен, а сега е много късно, за да се предприеме нещо. Единствената възможност би била Техом, развълнувана или възмутена от настоящия разказ, да се откаже от мълчанието и да изясни нещата. Защото не се съмнявам, че въпреки положеното старание преразказаното от мене изобилства с догадки, субективни предположения и необосновани хипотези.

Впрочем колко още тайни витаят около времето на Керим-Техом-Богар.

Дори ако Техом се включи в разговора, ще знаем ли някога как е изглеждала преди срещата си със своя гениален „треньор“? За съжаление познанията ни върху филогенезата на новите планети са по-неясни от тези, които се отнасят до връзките, обединяващи маймуната с човека.

Дали Ким Керим е бил обикновен треньор, или е представлявал нещо повече? Много от тълкувателите заявяват, че странната астробиологична същност, наречена Техом, когато стигнала границата на мисленето, дълго време изпробвала силите си и чакала удобен случай за двубой, който да отговаря на фантастичните ѝ способности. В същност Керим и Техом взаимно са се търсили, защото са имали нужда един от друг, като две сходни същности.

И на края остана вълнуващият въпрос за победата на Дав Богар. Как е могъл да победи един противник, който е решил всички варианти на шахмата? Единственото приемливо обяснение дават привържениците на тезата, че в своя процес на „хуманизиране“ Техом придобил усет към „нормалното“. А към края на състезанието Дав, който пък „автоматизирал“ начина си на игра, в стремежа към безкрайността преминал границата на нормалното.

Вероятно от вътрешни подбуди много от историците (почти шестдесет и пет на сто) поддържат мнението, че след като бил изгонен от светилището, Дав веднага съживил Умна, после се качили на „Непобедимия“ и щастливи отлетели от планетата с бездната.

И тази версия за края на случилото се има още един вариант (процентът на привържениците му е нищожен в сравнение с броя на събраните тълкувания), според който се твърди, че след като съживил Умна, обладан от неутолимо любопитство или от желание да спаси пленниците в подземие, а може би и от мисълта да превъзпита

Техом, Дав се върнал в светилището и играта на шах продължила, но вече на друго равнище, редували се ту спечелена, ту загубена партия.

И все пак защо си позволих да се позова на мнението, поддържано от мнозинството тълкуватели, така че да го приемем не само като желание за щастлив край? Като проучвах статистическите данни за няколкото слънчеви системи, обитавани от хора през столетието, което ме интересуваше, открих сред милионите личности, наречени Дав Богар, само тридесет и седем, които бяха родени във въздушното пространство и освен това имаха за спътници в живота си жени с име Умна. За да стесня кръга на изследванията си, проучих с какво са се занимавали тези мъже, сред които се надявах да откроя своя герой. Само двама от тях са имали допир с шаха. Единият бил офталмолог, специалист по възстановяване на зрението при слепи по рождение или при мислещи създания, по природа лишени от това сетиво, който направил за пациентите си шахматна дъска с три измерения и я използвал през периода на тяхното възстановяване за тренировки. Що се отнася до мене, склонен съм да приема втория Дав Богар за по-достоверен, макар че това мнение може да се стори на мнозина невероятно. Човекът, на когото се позовавам, по професия бил астрохортогенетик. Имал хоби, което се включвало в основното му занимание, и предприел някакви странни и продължителни изследвания, после ги отразил в една книга, посветена на жена му, със следното заглавие: „Превъзходството на многообразието при цветята над всички шахматни комбинации“. Като използвал майсторски математиката и като подработил една гениална картина на растителните видове (с която предвидил еволюцията през следващите столетия^[2], с помощта само на 7777 думи.

Дав Богар стигнал до изумяващия извод, че многообразието на видовете при цветята във Вселената е с няколко десетки пъти по-голямо от вариантите, предложени от всички шахматни системи. Изводът от изследванията му бил, че ако един човек притежава ум, който може да реши вариантите на величината F_3 би трябвало да приложи познавателните си способности в проучването на цветята или в сродна област...

Дали това не означава, че цената на живота е превишила цената на бездната?

[1] Сравняването на небосвода със синестезиращ стимулатор, което е среща във всички по-основни версии, посветени на легендарната биография на нашия герой, днес е един обикновен метод, от рода на смърт-сън, време-вода, но смятам, че води началото си от времето на Дав Богар. Б.а. ↑

[2] Тази еволюция представлява съвременно подновяване на теориите на Кворен и Ентиевсо, както атомизмът на двадесети век (земния век) е подновил старите идеи на Левкип и Демокрит. Обаче не бива да се смята, че това е силно доказателство в полза на автентичността на последния Дав Богар; то съществува в разказа, защото аз го включих. И за да стане по-ясно, ще добавя: искам моят герой да бъде действителен. А това, което се е случило на легендарната планета Техом, прилича на събития, станали в една черна кутия, в която се влиза през многобройни входове, ясно обозначени, но изходите са малко и необозначени. Следователно събитията на Техом съм пресъздал след старателен труд и с помощта на кибернетично-художествените средства, с които разполагах. Б.а. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.